

**Výběr
z českých
pohádek
a povídek**

Obsah

Boháč a chudák.....	1
Dobře tak, že je smrt na světě.....	5
Hrnečku, vař!	1
Jirka s kozou.....	5
Rozum a Štěstí	1
Řípka	1
Tři zlaté vlasy děda Vševěda.....	1
Zlatovláska	1
Čert a Káča.....	1
Kdo je hloupější?	1
Kmotr Matěj	1
O hloupém Honzovi	1
O kocouru, kohoutu a kose	10
O Labuti	12
O neposlušných kozlatech	14
Pohádka o Palečkovi.....	1
Pohádka o perníkové chaloupce	5
Sedlák milostpánem	1
Strejček Příhoda	1

Tři rady	1
Jak se stal Matěj Cvrček doktorem.....	1
Čáp a liška	1
Jak dědeček měnil, až vyměnil	1
Na Chlumku	1
O nepravém a pravém čertu.....	1

Boháč a chudák

Karel Jaromír Erben

Byli dva bratři, jeden velmi bohatý, druhý velmi chudý. Jednou hlídal chudý svému bohatému bratru snopy na poli a seděl pod kupkou; spatřil bílou ženu, sbírala klasy, ježto zůstaly na záhonech, a zastrkávala do kupek. Když pak až k němu došla, chytil ji za ruku a tázal se jí, co je zač a co tu dělá? "Já jsem tvého bratra Štěstí a sbírám ztracené klásky, aby měl víc pšenice." "A prosím tě, kdepak je moje Štěstí?" otázal se chudý. "Na východě," řekla bílá žena a zmizela. I umínil si chudý, že půjde do světa hledat svého Štěstí. A když jednou zrána už odcházel z domova, nenadále vyskočila ze zápečí Bída a plakala i prosila, aby ji vzal taky s sebou. "Oj, moje milá!" řekl chudák. "Jsi velmi slabá a cesta daleká – nedošla bys; ale

mám tu prázdnou lahvičku, umenši se, vlez do ní a já tě ponesu." Bída vlezla do lahvičky a on nemeškaje zandal ji zátkou a dobře zavázal. Potom na cestě, když přišel k jedné bažině, vyndal lahvičku a vstrčil ji do bahna a tak se Bídy zprostil.

Po některém čase přišel do velikého města a nějaký pán vzal ho do služby, aby mu kopal sklep. "Platu žádného ti nedám," řekl, "ale co kopaje najdeš, bude tvé." Když tak nějaký čas kopal, našel hroudu zlata. Dle úmluvy náležela jemu; ale on dal přece polovici pánovi a kopal dále. Konečně přišel na železné dveře, a když je otevřel, byl tu podzemní sklep a v něm nesmírné bohatství. Tu slyší z jedné skříně ve sklepě hlas: "Otevři, pane můj, otevři!". I pozdvihl víko a ze skříně vyskočila krásná panna, celá bílá, poklonila se mu a řekla: "Jsem tvoje Štěstí, jehož jsi tak dlouho hledal; od nynějška budu s tebou a s tvou rodinou." Nato zmizela. On pak o to své bohatství opět se podělil se svým

bývalým pánem, i zůstal mimo to nesmírným boháčem a jmění jeho den ode dne se množilo. Nikdy však nezapomněl na svou nouzi.

Jednoho dne, procházeje se po městě, potkal svého bratra, jenž sem přišel za svým obchodem. I vzal ho s sebou domů a vypravoval mu obšírně všechny příhody své: jak viděl jeho Štěstí na poli klásky sbírat, jak a kde se své Bídy zprostil a jiné věci. Hostil ho u sebe po několik dní a potom mu dal na cestu mnoho peněz a ženě i dětem jeho mnoho darů, i rozloučil se s ním bratrsky.

Ale bratr jeho byl neupřímný a záviděl mu jeho Štěstí. Ubíraje se domů, neustále přemýšlel, jak by na bratra svého mohl zas Bídu poslat. A když přijel k tomu místu, kde bratr jeho lahvičku v bahně pochoval, hledal, dlouho hledal, až ji zase našel a hned otevřel. V okamžení vyskočila Bída ven, a před očima jemu rostouc, začala kolem něho radostně skákat, a objevši ho, líbala a děkovala mu, že ji

z vězení vysvobodil. "A za to vděčna budu tobě i tvé rodině až do smrti a nikdy vás již neopustím!"

Darmo se závistník vymlouval, darmo ji posílal k prvnějšímu pánu: nikterak nemohl již Bídy z krku pozbýt, ani prodat, ani darovat, ani zakopat, ani utopit, neustále mu byla v patách.

Zboží, které si domů vezl, pobrali mu na cestě loupežníci; dostav se domů žebrotou, našel místo svého stavení hromadu popela a z pole mu zatím úrodu všecku pobrala voda. A tak nezůstalo závistivému boháči nic než toliko Bída!

Dobře tak, že je smrt na světě

Karel Jaromír Erben

**Dobře tak, že je
smrt na světě 1**

Za starých časů,
když ještě pán
Ježíš a svatý Petr
spolu chodili po
světě, přišli taky
jednou navečír
k jednomu kováři
a prosili
o nocleh. Ten

kovář je hned
ochotně přivítal,

hodil kladivo, co v ruce držel, pod
kovadlinu, a vedl je do sednice; nato
pak šel a dal ustrojiti dobrou večeři.
A když již bylo po večeři, řekl k těm
svým hostům: „Vidím, že jste po cestě

tuze ušlí a že byste si rádi odpočinuli — a bylo to dnes taky parno, až se pot z čela lil! — položte se spolu do mé postele a vyspěte se; já si zatím lehnu do stodoly na slámu.“ Nato jim dal dobrou noc a odešel. A když bylo ráno, dal zase ustrojiti snídani a potom je ještě kus cesty vyprovodil. A když se již s nimi loučil, řekl: „Dal jsem, co jsem měl, vezměte málem zavděk!“ Tu potáhl svatý Petr po straně pána Ježíše za rukáv a pravil: „Pane, cožpak mu za to žádnou odměnu nedáš, že je tak hodný člověk a že nás tak rád viděl?“

Odpověděl mu pán Ježíš: „Odměna tohoto světa je odměna lichá, já ale mu jinou chystám v nebesích.“ Pak se obrátil k tomu kováři a pravil k němu: „Žádej, cokoli chceš, tři prosby budou tobě vyplněny.“ Tu se ten kovář zaradoval a řekl: „Když je tomu tak, tedy, pane, učiň, abych byl ještě sto let živ a zdrav tak jako dnes.“

I řekl jemu pán Ježíš: „Má se tobě státi, jak žádáš. A co chceš dále?“ Kovář se rozmýšlel a řekl: „Co mám žádati? Mně se tak na světě dobře vede; co každý den spotřebuju, svým řemeslem si vždycky vydělám. Učiň tedy, abych měl vždycky díla dosti, tak jako až potud.“ I odpověděl mu pán Ježíš: „I to se má tobě vyplniti. A co ještě žádáš potřetí?“

Tu již milý kovář nevěděl, co říci má; ale rozmysliv se, za chvíli řekl: „Inu, když jsi, pane, tak dobrý, tedy učiň, kdo sedne na tu stolicí za stolem, cos ty na ní u mě seděl, aby byl každý přimrazen a nemohl z místa, až já ho propustím.“

Svatý Petr se tomu zasmál, ale pán Ježíš pravil: „Staň se, jak jsi řekl.“ Nato se rozešli, pán Ježíš a svatý Petr šli svou cestou dále a kovář běžel s radostí domů. I stalo se mu, jak pán Ježíš přislíbil. Všichni známí okolo něho byli již pomřeli, on ale byl vždy ještě zdrav a čerstvý jako ryba, práce

měl hojnost a zpíval si od rána do večera.

Ale všeho do času. Těch sto let konečné také uplynulo a smrt zaklepala na dvěře.

"Kdo to?" ozval se kovář.

„Já jsem to, smrt, již si jdu pro tebe.“

„Pěkně vítám! Toť jsou k nám hosti!" řekl kovář, potutelně se usmívaje, „jen dál, jen dál, vzácná paní! Ale buď tak dobrá, počkej jen trochu, až si tuhle ta kladiva a kleště srovnám, však jsem hned hotov. Zatím se trochu posad' tuhle na stolicí; vím beztoho, že jsi ušlá a že máš po světě neustále co běhat.“ Smrt se ničeho nenadála; i nedala se dlouho pobízeti a posadila se. Tu se dal kovář do hlasitého smíchu a řekl: „Teď si tu sed' a nehýbej se mi odtud, až já budu chtít!"

Smrt se počala vzpínati, rachotila hnáty a klepala dásněmi; ale nebylo nic platno, nemohla z místa a musila sedět jako by ji byl přikoval. Kovář se smál, až se za břicho popadal, zavřel dvěře a šel po svém, jsa tomu rád, že

se již nemusí smrti obávati, maje ji doma chycenou.

Zatím ale radost jeho dlouho netrvala a brzo shledal, že se zmýlil.

Měl doma pěkného krmného vepříka a chtěl si ho na to potěšení zabít a šunky dát do komína, neboť velmi rád pěkné uzené šunky jídal. I vzal tedy sekýru a dal vepříku do hlavy ránu, až se převálil; ale zatímco se shýbal pro nůž, chtěje ho zaříznouti a krev do hrnce chytiti na jitrnice, tu se ten vepřík najednou zase zdvihl a roch, roch, roch! pryč utíkal, a dříve nežli se kovář ze svého leknutí vzpamatoval, byl tentam.

„Počkej, mrcho, však já tě zase dostanu," pravil kovář a zatím šel do chlívků a vytáhl husu. Krmil ji již dvě neděle — na posvícení. "Aspoň si na tobě dnes pochutnám," řekl sám k sobě, „když mi ty jitrnice upláchly," a vzav nůž, chtěl ji zaříznouti. Ale kupodivu, z husy neteklo ani kapky krve, a jak jí z krku nůž vytáhl, nebylo po ráně již ani památky! Vtom,

co se kovář tomu tak divil, husa se mu
najednou z ruky vymkla a kejha,
kejha! letěla za vepřem.
To bylo kováři již trochu příliš! Tak
dobře dnes pořídil, a neměl by si na
pečeni pochutnati? Nechal tedy zatím
husu husou a vepře vepřem a šel do
holubníka a přinesl dvě holoubata.
I aby jemu snad zase něco takového
nevyvedla, vzal sekyru a usekl jim na
špalku hlavy — oběma jednou ranou.
„Nu, vy alespoň máte dost!“ zabrumlal
k sobě sám a hodil je na zem. Ale div
divoucí! Sotvaže na zem dopadly,
navlékly se hlavičky zase na krky
a fr, byli holubí již taky titam. — Tu
se najednou kováři v hlavě zablesklo,
i uhodil si pěstí do čela a řekl: "Ó já
osel! Na to jsem já nepomyslel: ono
proto nemůže nic umřít, že mám já
smrt chycenou!" I zakroutil nad tím
hlavou a nebylo mu to tuze milé, že by
již měl navždycky opustiti ty pěkné
šunky a jitrnice, ty chutné martinské
husy i ta pečená holoubátka. Ale co
dělati? Smrt propustiti? — To ne; ta by

nejprve jemu krk zakroutila.

I pomysllil si tedy, že bude teď místo masa jísti hrách a kaši a místo pečeně píkati koláče — však ty jsou, když jinak není, taky dost dobré.

Nějaký čas ještě to tak dobře chodilo, dokud byly staré zásoby. Ale přišlo jaro, a tu teprva nastala pravá bída!

Všichni živočichové, co jich vloni bylo, obživli z jara zase, ani jedinkého nechybělo! A k tomu narostlo takové množství mladých, až se všecko všudy hemžilo. Ptáci, myši, kobylky, brouci, žížaly a jiná havěť sežrala a zkazila všecko obilí na polích a luka byla, jako by je vypálil; stromy na zahradách stály jako metly, listí i květ ožrali motýli a housenky — nebylo možná ani jednu zabít! V jezerech a řekách bylo takové množství rybiček, žab, vodních pavouků a jiného hmyzu, že voda jimi zasmrádla a nebylo lze se ji napít; v povětrí pak byla mračna komárů, much a mušek a na zemi taková síla ošklivého hmyzu, že by byly musily člověka umořiti, kdyby byl

mohl umřít. I chodili lidé polomrtví, jako stíny, nemohouce ani živi býti, ani zahynouti.

To uviděv ten kovář, jaké neštěstí svou pošetilou žádostí na světě způsobil, řekl: „Přece to tak pánbůh dobře učinil, že je ta smrt na světě!" Šel a sám se jí poddal a ji propustil; ta ho ihned taky zadávila. A tak přišlo potom pomalu všechno zase do starého pořádku.

Hrnečku, vař!

Karel Jaromír Erben

V jedné
vsi byla
chudá
vdova
a měla
dceru.

Hrnečku, vař! 1

Zůstávaly v staré chalupě s doškovou roztrhanou střechou a měly na půdě několik slepic. Stará chodila v zimě do lesa na dříví, v létě na jahody a na podzim na pole sbírat a mladá nosila do města vejce na prodej, co jim slepice snesly. Tak se spolu živily. Jednou v létě stará se trochu roznemohla a mladá musela sama do lesa na jahody, aby měly co jíst; vařily si z nich kaši. Vzala hrnec a kus

černého chleba a šla. Když měla hrnec plný jahod, přišla v lese k jedné studánce; tu si k té studánce sedla, vyndala si ze zástěry chléb a začala obědvat. Bylo právě poledne.

Najednou se tu odkud odtud vzala nějaká stará žena, vypadala jako žebračka, a v ruce držela hrneček.

"Ach má zlatá panenko," povídá ta žebračka, "to bych jedla! Od včerejška od rána neměla jsem ani kouska chleba v ústech. Nedala bys mi kousek toho chleba?"

"I pročpak ne," řekla ta holka, "chcete-li, třeba celý; však já domů dojdu. Jen nebude-li vám tuze tvrdý?" A dala jí celý svůj oběd.

"Zaplat' pánbůh, má zlatá panenko, zaplat' pánbůh! - Ale když jsi, panenko, tak hodná, musím ti taky něco dát.

Tuhle ti dám ten hrneček. Když ho doma postavíš na stůl a řekneš:

Hrnečku, vař! navaří ti tolik kaše, co budeš chtít. A když budeš myslit, že už máš kaše dost, řekni: Hrnečku, dost! a hned přestane vařit. Jen nezapomeň,

co máš říct." - Tu jí ten hrneček podala a najednou ztratila se zas, holka ani nevěděla kam.

Když přišla domů, povídá matce, co se jí v lese přihodilo, a hned postavila hrneček na stůl a řekla: "Hrnečku, vař!" Chtěla zvědět, jestli ji ta žebračka neobelhala. Ale hned se začala v hrnečku ode dna kaše vařit, a pořád jí bylo víc a víc, a co by deset napočítal, byl už hrneček plný.

"Hrnečku, dost!" a hrneček přestal vařit.

Hned si obě sedly a s chutí se jedly; kaše jako mandle. Když se najedly, vzala mladá do košíčka několik vajec a nesla je do města. Ale musela tam s nimi dlouho na trhu sedět, dávali jí za ně málo, až teprv v samý večer je prodala.

Stará doma nemohla se jí dočkat, už se jí taky chtělo jíst, a měla zas na kaši chuť. Vzala tedy hrneček, postavila ho na stůl a sama řekla: "Hrnečku, vař!" Tu se v hrnečku začala hned kaše

vařit, a sotva se stará otočila, byl už plný.

"Musím si taky pro misku a pro lžici dojít," povídá si stará a jde pro to do komory. Ale když se vrátila, zůstala leknutím jako omráčená: kaše valila se plným hrdlem z hrnečku na stůl, ze stolu na lavici a za lavice na zem. Stará zapomněla, co má říct, aby hrneček přestal vařit. Přiskočila a přikryla hrneček miskou; myslila, že tím kaši zastaví. Ale miska spadla na zem a roztloukla se, a kaše hrnula se neustále dolů jako povodeň. Už jí bylo v sednici tolik, že stará odtud musela do síně utéct; tu lomila rukama a bědovala: "Ach ta nešťastná holka, co to přinesla; já jsem si hned pomyslila, že to nebude nic dobrého!" Za chvíli tekla už kaše ze sedničky přes práh do síně; čím jí bylo víc, tím jí víc přibývalo. Stará už nevěděla kudy kam, i vylezla v té úzkosti na půdu a pořád bědovala, co to ta nešťastná holka domů přinesla. Zatím bylo kaše pořád víc a víc, a netrvalo dlouho,

valila se už jako mračna dveřmi
i oknem na náves, na silnici, a kdo ví,
jaký by to bylo vzalo konec, kdyby se
byla právě naštěstí mladá nevrátila
a nekřikla: "Hrnečku, dost!"
Ale na návsi byl už takový kopec kaše,
že sedláci, když tudy večer jeli
z roboty domů, nikterak nemohli
projet a museli se skrze kaši na druhou
stranu prokousat.

Jirka s kozou

Karel Jaromír Erben

Jirka s kozou 2

..
král a měl dceru, a tu nemohl žádný rozesmát, byla pořád smutná. Tak ten král povídal, komu se podaří, aby se zasmála, tomu že ji dá. A byl jeden pastýř a měl syna, říkali mu Jirka. Ten povídá: "Táto, půjdu taky zkusit, jestli bych ji rozesmál. Na vás nechci nic, jenom tu kozu." - Ta koza byla taková, když on chtěl a řekl: "Kozo, drž!", že každého, kdo šel kolem, držela, a ten

pak musel u ní zůstat. - A táta řekl:

"No tak jdi."

Tak Jirka tu kozu vzal a šel, a potká jednoho, ten měl nohu na rameně. Jirka povídal: "Ty, pročpak máš tu nohu na rameně?" - A on: "Když ji sundám, tak doskočím sto mil." - "A kam jdeš?" - "Na službu, kdo mě vezme." - "Tak pojd' se mnou."

Šli dále a potkali zas jednoho, měl prkýnko na očích. "Ty, pročpak máš na očích to prkýnko?" - A on: "Když to prkýnko zdvihnu, tak vidím sto mil." - "A kam jdeš?" - "Na službu, chceš-li mě vzít. - "I proč ne, vezmu. Pojd' taky se mnou." Ušli kus cesty, potkali třetího kamaráda, ten měl láhev pod paží a místo zátky držel v ní palec. "Ty, pročpak tam ten palec držíš?" - "Když ho vytáhnu, dostříknu sto mil, a co, chci, všechno zastříknu. Chceš-li, vezmi mě taky do služby, může to být k tvému štěstí a k našemu taky." - A Jirka mu na to: "No tak pojd'."

Potom přišli do města, kde byl ten král se smutnou princeznou, a nakoupili si

na tu kozu pentli. Zašli do jedné hospody, a tam už bylo zařízeno, až takoví lidé přijdou, aby jim dali jist a pít, co budou chtít, že to král všechno zaplatí.

Jirka a jeho kamarádi kozu celou pentlemi ovázali a dali ji do sednice šenkýři, aby se o ni postaral. Ten ji dal do přístěnku, kde jeho dcery ležely.

Jirka zavolal: "Kozo, drž!"

Ten hospodský měl tři dcery, a ty ještě nespaly. Tu řekla Manka: "Oh,

kdybych mohla taky takovou pentli mít! Půjdu a odvážu si nějakou z té kozy." - Ta druhá, Dorla, povídá:

"Nechod', on to ráno pozná." - Ale

Manka šla přec. A když se dlouho nevracela, řekla ta třetí, Káča: "Jdi tam

pro ni." - Dorla šla, vidí, Manka stojí

u kozy. Třepla ji po zádech: "Pojď,

nech toho!" a už se od ní nemohla odtrhnout. - Když to trvalo hodnou

chvíli, volá Káča: "Pojďte už,

neodvažte je všechny!" Šla a třepla

Dorlu po sukni, a už taky nemohla

pryč, musela u ní zůstat.

Ráno si milý Jirka pospíšil a šel pro kozu a vedl to všechno pryč, Káču, Donu i Manku. Šenkýř ještě spal. Šli přes ves, rychtář koukal z okna.

"I fuj!" povídá, "Kačenko, co to, co to?" Šel a popadl ji za ruku, chtěl ji odtrhnout, ale zůstal u ní taky.

V uličce potkali pastýře, jak žene stádo krav, býk se otřel o Káču, uvázl, a Jirka ho taky vedl.

Potom přišli před zámek a z toho vyšli ven sloužící, a když celý ten průvod viděli, šli ke králi a povídali mu: "Och pane, máme tu takovou zvláštní podívanou: už tu byly všelijaké maškary, ale tohle tu ještě nebylo." Hned tu královskou dceru vyvedli nahoru k oknu, ona se podívala a zasmála se, až se zámek otřásl.

A teď se Jirky ptali, co je zač. On, že je pastýřův syn a že mu říkají Jirka.

A oni na to, že to nemůže být, že mu tu princeznu nemohou dát, protože je prostého rodu, leda že by ještě něco vykonal. Jirka povídá: "A co?" A oni,

že sto mil odtud je studánka, jestli z ní za minutu přinese koflík vody, tak princeznu dostane. Milý Jirka řekl tomu, co měl nohu na rameni: "Ty jsi povídal, když sundáš tady tu nohu, že doskočíš sto mil." - Ten odpověděl: "Ó to já snadno dokážu!" Sundal nohu, skočil a byl u studánky. Ale potom chybělo už jen maličko do doby, kdy se měl vrátit, a on pořád nepřicházel. Tu řekl Jirka druhému kamarádovi: "Ty jsi povídal, když zdvihneš to prkýnko z očí, že uvidíš na sto mil; podívej se, co tam dělá." - "Och pane, on tam u studánky leží. Och jemináčku, on tam usnul!" - "To bude zle," povídá Jirka, "už má čas se vrátit. Ty třetí, ty jsi povídal, když vytáhneš palec z té láhve, že dostříkneš sto mil; chutě stříkni tam, ať vstává." Třetí kamarád vytáhl palec z láhve a stříkal daleko, daleko. Jirka povídá tomu druhému: "Podívej se, jestli už se tam hýbá nebo co dělá." - "Och pane, už vstává - utírá se - už nabírá vodu:" - Potom ten první

skočil, a než se nadáli, už tu byl s vodou, zrovna včas. Ale na zámku řekli, že musí vykonat ještě jeden kousek. Nedaleko ve skále je takové zvíře, jednorožec, ten jim mnoho lidí hubí; jestli ho Jirka shladí ze světa, že tu princeznu dostane. Vzal si tedy své pomocníky a šli do lesa k té skále, šli a přišli ke smrčině. Našli tam tři pelechy, uválené od tří zvířat. Jedno z nich hubilo lidi. Jirka a jeho kamarádi si nabrali kamení a šišky a vlezli nahoru na strom. A když si ta zvířata lehla, pustili dolů kámen na jedno z nich, na jednorožce. A ten řekl tomu druhému zvířeti: "Dej pokoj, nešťouchej mě!" - Ale to odpovědělo: "Já ti nic nedělám." - A zas na toho jednorožce zeshora pustili kámen. - "Dej pokoj, už jsi mi to udělal podruhé." - "Vždyť já ti nic nedělám!" - Pak se popadli a prali se, až se váleli po zemi. A ten jednorožec chtěl to druhé zvíře probodnout; ale ono uskočilo a jednorožec, jak se po něm prudce ohnal, zapíchnul se svým

rohem do stromu a nemohl ho vyndat ven. Jirka se svými kamarády skočil ze smrku dolů, ta dvě zvířata utekla a tomu třetímu, jednorožci, usekli hlavu, vzali ji na ramena a nesli ji do zámku.

Tam viděli, že Jirka zase ten kousek dokázal. "Co budeme dělat? Snad mu přece musíme princeznu dát!" - "Ne, pane králi," povídá jeden sloužící, "to nemůže být. Vždyť je prostého rodu, aby dostal královskou dceru! My ho musíme ze světa sprovodit." - Král na to přikázal, aby poslouchali, co bude Jirka mluvit, podle řeči že poznají, co je zač a jak na něj. Na zámku bydlela jedna žena, ta to slyšela a pak Jirkovi povídala: "S tebou nebude dnes dobře, chtějí tě sprovodit ze světa." - "I toho se nebojím, už když mi bylo sotva dvanáct let, zabil jsem jich jednou ranou dvanáct." Ale to bylo tak, když mu máma upekla placku, vlítlo mu na ni dvanáct much a on je naráz zabil. To když na zámku slyšeli, řekli; "Jinak to nepůjde, než že ho musíme

zastřelit!" Potom dali nastoupit vojáky, že mu udělají slávu, že ho budou oddávat na nádvoří. Tak ho tam vyvedli a vojáci chtěli už do něho vypálit. Ale Jirka řekl tomu, co držel v láhvi místo zátky palec: "Chutě vytáhni palec a všechno zastříkni!" - "Ó pane, to já rád udělám." Vytáhl palec a všechny je zastříkl, až byli všichni slepí a žádný nic neviděl. Na zámku když viděli, že to jinak nepůjde, řekli mu, aby šel, že mu tu princeznu dají. Potom ho oblékli do pěkných královských šatů a byla svatba.

A já jsem na té svatbě taky byla: měli tam muziku, zpívali, jedli a pili; bylo masa, koláčů, všeho plné ošatky, a vodičky plná vědra. Dnes jsem šla, včera jsem přišla: našla jsem mezi pařezy vejce, hodila jsem ho jednomu na hlavu a udělala jsem mu pleš, má ji doposud.

Rozum a Štěstí

Karel Jaromír Erben

Jednou potkalo se štěstí s Rozumem na nějaké lávce. „Vyhni se mi!“ řeklo Štěstí. Rozum byl tehdy ještě nezkušený, nevěděl, kdo komu se má vyhýbat; i řekl: „Proč bych já se ti vyhýbal? Nejsi ty lepší než já.“ „Lepší je ten,“ odpovědělo Štěstí, „kdo více dokáže. Vidiš-li tam toho selského synka, co v poli oře? Vejdi do něho; a pochodí-li s tebou lépe nežli se mnou, budu se ti pokaždé slušně z cesty vyhýbat kdy a kdekoli se potkáme.“

Rozum k tomu svolil a vešel hned oráčovi do hlavy. Jakmile oráč ucítil, že má v hlavě rozum, začal rozumovat: „Což musím já do smrti za pluhem chodit? Vždyť mohu taky jinde a snáze štěstí svého dojit!“ Nechal orání, složil pluh a jel domů. „Tatíku,“

povídá, „nelíbí se mi to sedlačení; budu se raděj učit zahradníkem.“

Tatík řekl: „Což jsi se, Vaňku, pominul s rozumem?“, ale pak se rozmyslil a povídá: „Nu když chceš, uč se spánembohem, dostane tu chalupu po mně tvůj bratr.“

Vaněk přišel o chalupu; ale nedbal na to nic, šel a dal se ke královskému zahradníkovi do učení. Nemnoho mu zahradník ukazoval, za to tím více chápal Vaněk. Brzy potom ani zahradníka neposlouchal, jak má co dělat a dělal všecko po svém. Nejprve zahradník se mrzel, ale pak, vida, že se tak všecko lépe daří, byl spokojen. „Vidím, že máš více rozumu nežli já," řekl, a nechal pak už Vaňka zahradničit, jak sám chtěl.

V nedlouhém čase zvelebil Vaněk zahradu tak, že král veliké z ní měl potěšení a často se v ní s paní královou a se svou jedinou dcerou procházel.

Ta královská dcera byla panna velmi krásná, ale od dvanáctého svého roku

přestala mluvit nikdo ani slova od ní neslyšel. Král velice se proto rmoutil a dal rozhlásit: kdo způsobí, aby zas mluvila, že bude jejím manželem. I hlásilo se mnoho mladých králů, knížat a jiných velkých pánů, jeden po druhém; ale jak přišli, tak zas odešli: žádnému se nepodařilo způsobit, aby promluvila. "A proč bych já taky svoje štěstí nezkusil?" pomyslnil si Vaněk. „Kdoví, nepodaří-li se mi ji k tomu přivést, aby odpověděla, když se budu ptát?“ I dal se hned u krále ohlásit a král se svými rady dovedl ho do pokoje, kde dcera jeho zůstávala. Ta dcera měla pěkného psíčka a měla jej velmi ráda, protože byl velmi čiperný: všemu porozuměl, co chtěla mít. Když Vaněk s králem a s těmi rady do jejího pokoje vstoupil, dělal, jako by té panny královské ani neviděl; než obrátil se k tomu psíčku a povídá: „Slyšel jsem, psíčku, že jsi velmi čiperný, a jdu k tobě o radu. Byli jsme tři tovaryši: jeden řezbář, druhý

krejčí a já. Jednou jsme šli lesem
a musili jsme vněm zůstat přes noc.
Abychom před vlky byli bezpeční,
udělali jsme si oheň a umluvili jsme
se, aby jeden po druhém hlídal.
Nejdříve hlídal řezbář a pro ukrácení
chvíle vzal špalík i vyřezal z něho
pěknou pannu. Když byla hotova,
probudil krejčího, aby ten zase hlídal.
Krejčí, uviděv dřevěnou pannu, ptal se,
co to.

„Jak vidíš,“ řekl řezbář, „byla mi dlouhá
chvíle a vyřezal jsem ze špalíku
pannu; bude-li tobě dlouhá chvíle,
můžeš ji ošatit.“ Krejčí hned vyndal
nůžky, jehlu a nit, stříhl na šaty a dal
se do šití; a když byly šaty hotovy,
pannu přistrojil. Potom zavolal na mě,
abych já šel hlídat. I ptám se ho taky,
co to má.

„Jak vidíš,“ řekl krejčí, „řezbář byl
dlouhá chvíle a vyřezal ze špalíku
pannu a já z dlouhé chvíle jsem ji
ošatil; a bude-li tobě taky dlouhá
chvíle, můžeš ji naučit mluvit.“
I naučil jsem ji skutečně do rána

mluvit. Ale ráno, když se moji tovaryši probudili, chtěl každý tu pannu mít. Řezbář povídá: „Já ji udělal.“ Krejčí: „Já ji ošatil.“ A já jsem si taky svoje právo hájil. Pověz mi tedy, psíčku, komu z nás ta panna náleží.“

Psíček mlčel; ale místo psíčka odpověděla dcera královská: „Komu by jinému náležela než tobě? Co do řezbářovy panny bez života? Co do krejčího ošacení bez řeči? Tys jí dal nejlepší dar; život a řeč, a proto právem tobě náleží.“

„Samas o sobě rozhodla,“ řekl Vaněk, „i tobě dal já zase řeč a nový život, a proto mi taky právem náležíš.“

Tehdy řekl ten jeden královský rada: „Jeho Milost královská dá tobě hojnou odměnu, že se ti podařilo dceři jeho rozvázat jazyk; ale ji si vzít nemůžeš, jsi prostého rodu.“

A král řekl: „Jsi prostého rodu, dám ti místo své dcery hojnou odměnu.“

Ale Vaněk nechtěl o žádné jiné odměně slyšet a řekl: „Král bez výminky slíbil: kdo způsobí, aby dcera

jeho zas mluvila, že bude jejím manželem. Královské slovo zákon; a chce-li král, aby jiní zákonů jeho šetřili, musí je sám napřed zachovávat. A proto mi král musí svou dceru dát.“ „Pochopové, svažte ho!“ volal ten rada. „Kdo praví, že něco král musí, uráží Milost královskou a je hoden smrti. Vaše královská Milost rač poručit, ať je ten zločinec mečem odpraven.“ A král řekl: „Ať je mečem odpraven!“ Ihned Vaňka svázali a vedli na popravu. Když přišli na místo popravní, už tam na ně Štěstí čekalo i řeklo tajně k Rozumu: „Hle, jak ten člověk s tebou pochodil: až má přijít O hlavu! Ustup, ať já vejdu na tvé místo!“ Jakmile Štěstí do Vaňka vstoupilo, přelomil se katovi meč u samého jílce, jako by jej byl někdo přestříhl; a dříve nežli mu zase přinesli jiný, přijel z města na koni trubač, jak by letěl, troubil vesele a točil bílou korouhvičkou, a za ním přijel pro Vaňka královský kočár.

A to bylo tak: ta královská dcera řekla potom doma otci, že Vaněk přece jen pravdu mluvil a že královské slovo nemá se rušit, a je-li Vaněk z prostého rodu, že ho král snadno může knížetem udělat. A král řekl: „Máš pravdu, ať je knížetem!“ Ihned pro Vaňka poslali královský kočár a místo něho byl odpraven ten rada, který krále na Vaňka popudil.

A když potom Vaněk a ta královská dcera spolu jeli od oddavek, nahodil se nějak na té cestě Rozum; a uviděv, že by se musel potkat se Štěstím, sklopil hlavu a utíkal stranou, jak by ho polil. A od té doby prý Rozum, kdykoli se má potkat se Štěstím, zdaleka se mu vyhýbá.

Řípka

Karel Jaromír Erben

Řípka 1

~

u jedna babka, a ta nasila plný žejdlík
řepového semena do jednoho důlku. Za
čas vyrostla ze všeho toho semena jen
jedna řípka, ale tak veliká, že ji ani
babka, ani žádný jiný nemohl
vytrhnout. I šla ta babka na setkání
prosit každého, aby jí pomohl vytrhnou
tu řípku.

Šla a potkala jednero: "Jednero, pojd'
a pomoz mi vytrhnout řípku; až ji
vytrhneme, hrnec ti jí dám."

Jednero šlo,
chytilo se babky,
babka řípky:
trhaly, trhaly,
ale nic nemohly vytrhnout.

I šla babka a potkala dvojimo:
"Dvojimo, pojd' a pomoz mi vytrhnout
řípku; až ji vytrhneme, hrnec ti jí dám."

Dvojimo šlo,
chytilo se jednera,
jednero babky,
babka řípky:
trhaly, trhaly,
ale nic nemohly vytrhnout.

I šla babka a potkala trojimo:
"Trojimo, pojd' a pomoz mi vytrhnout
řípku; až ji vytrhneme, hrnec ti jí dám."

Trojimo šlo,
chytilo se dvojima,
dvojimo jednera,
jednero babky,
babka řípky:
trhaly, trhaly,

ale nic nemohly vytrhnout.

A tak to bylo pořád: babka šla, potkala
čtvero, patero, šestero, sedmero,
osmero, devatero -

trhaly, trhaly,

ale nic nemohly vytrhnout.

Potom ještě šla a potkala desatero:

"Desatero, pojď a pomoz mi vytrhnout
řípku; až ji vytrhneme, hrnec ti jí dám."

Desatero šlo,

chytilo se devatera,

devatero osmera,

osmero sedmera,

sedmero šestero,

šestero patera,

patero čtvera,

čtvero trojima,

trojimo dvojima,

dvojimo jednera,

jednero babky,

babka řípky:

trhaly, trhaly -

řípka se přetrhla,

babka se převrhla,

a všichni se svalili v jednu hromadu.

Tři zlaté vlasy děda

Vševěda

Karel Jaromír Erben

Bylo - nebylo: byl jednou jeden král,
který se rád honil po lesích za zvěří.
Jednou taky se pustil daleko za jelenem
a zabloudil. Byl sám a sám, přišla noc
a král byl rád, že našel na mýtině
chalupu. Zůstával tam uhlíř. Král
povídá, jestli by ho chtěl z lesa na
cestu vyvést, že mu dobře zaplatí. -
"I rád bych s vámi," řekl uhlíř, "ale tu
vidíte, žena se mi právě čeká, nemohu
odejít. A kam byste taky v noci?
Lehněte si na půdu na seno a ráno vás
doprovodím." - Brzy potom se narodil
uhlířovi synáček. Král ležel na půdě,
nemohl usnout. O půlnoci pozoroval
dole ve světnici nějaké světlo. Koukne
skulinou ve stropě a tu vidí: uhlíř spal,
žena jeho ležela jako ve mdlobách

a podle děťátka stály tři staré babičky, celé bílé, každá měla v ruce svíci rozsvícenou. První povídá: "Já tomu chlapci dávám, aby přišel do velikých nebezpečností!" - Druhá povídá: "A já mu dávám, aby ze všech šťastně vyvázl a byl dlouho živ." - A třetí povídá: "A já mu dávám za ženu tu dcerušku, co se dnes narodila tomu králi, který tu nahoře na seně leží:" Nato babičky svíce zhasly a bylo zas ticho. Byly to sudičky. Král zůstal, jako by mu byl meč do prsou vrazil. Nespál do rána; přemýšlel co a jak, aby se nestalo, co tu slyšel. Když se rozednilo, začalo dítě plakat. Uhlíř vstal a vidí, že mu žena zatím usnula na věčnost. "Och můj ubobý sirotečku!" naříkal: "co si nyní s tebou počnu?" - "Dej mi to děťátko," praví král, "já se o něj postarám, že mu dobře bude; a tobě dám peněz tolik, že do smrti nebudeš musit uhlí pálit." - Uhlíř byl tomu rád a král slíbil, že si pro to děťátko pošle. Když přišel do svého zámku, vypravovali mu

s radostí velikou, že se mu tu a tu noc narodila krásná dceruška. Byla to právě ta noc, když viděl ty tři sudičky. Král se zamračil, zavolał jednoho svého služebníka a povídá: "Půjdeš tam a tam do lesa, v chalupě tam uhlíř zůstává; dáš mu tyto peníze a on ti dá malé dítě. To dítě vezmeš a na cestě potom utopíš. Neutopíš-li, budeš sám vodu pít!" - Služebník šel, vzal děťátko do košíka, a když přišel na lávku, kde hluboká a široká řeka tekla, hodil ho i s košíkem do vody. - "Dobrou noc, nezvaný zeti!" řekl potom král, když mu to služebník pověděl.

Král myslil, že se děťátko utopilo, a neutopilo se: plulo v košíku po vodě, jako by je kolíbal, a spalo, jako by mu zpíval, až připlulo k chalupě jednoho rybáře. Rybář seděl na břehu, spravoval síť. Tu vidí po řece něco plynout, skočí do lodičky a za tím, a vytáhl z vody v košíku děťátko.

I donesl ho své ženě a povídá: "Vždyckys chtěla mít nějakého synáčka, a tu ho máš: přinesla nám ho

voda." - Žena rybářova byla mu ráda a vychovala to dítě za své vlastní. Říkali mu Plaváček, protože jim po vodě připlaval.

Řeka teče a léta minou, a z hocha stal se krásný mládenec, že mu daleko široko nebylo rovného. Jednou v létě přihodilo se, že tudy jel na koni král sám a sám. Bylo parno, chtělo se mu pít, i zahrnul k rybáři, aby mu dali trochu čerstvé vody. Když mu ji Plaváček podal, zarazil se král, hledě na něj. "Švarného hocha máš, rybáři," povídá, "je-li to tvůj syn?" - "Je a není," odpověděl rybář; "právě tomu dvacet let připlaval po řece v košíku co maličké děťátko a vychovali jsme si ho." - Králi se udělaly mžitky před očima, zbledl jako stěna; viděl, že je to ten, co ho dal utopit. Ale hned se vzpamatoval, skočil z koně a povídá: "Potřebuju posla do mého královského zámku a nikoho s sebou nemám; může-li mi ten mládenec tam dojít?" - "Vaše královská Milost poroučí a hoch půjde," řekl rybář. - Král si sedl

a napsal své paní králově list: "Toho mladíka, kterého ti tuto posílám, dej bez meškání mečem probodnout: můj to zlý nepřítel. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle." Pak to psaní složil, zapečetil a přitlačil svůj prsten. Plaváček vydal se hned se psaním na cestu. Musil velikým lesem, a než se nadál, sešel z cesty a zabloudil. Chodil z houští do houští, až se už začalo stmívat. Tu potká starou babičku: "Kampak, Plaváčku, kampak?" - "Jdu se psaním do královského zámku a zabloudil jsem. Nemohla byste mi, matičko, povědít, kudy na cestu?" - "Dnes už beztoho nedojdeš, je tma," řekla babička, "zůstaň u mě na noc: však nebudeš u cizí, jsem ti kmotrou." - Mládenec si dal říci, a sotva byli několik kroků, měli před sebou hezký domek, jako by byl najednou ze země vyrostl. V noci, když hoch usnul, vytáhla mu babička psaní z kapsy a dala mu tam jiné, ve kterém tak bylo napsáno: "Toho mladíka, kterého ti tuto posílám, dej

bez meškání s naší dcerou oddat: můj to souzený zeť. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle."

Když paní králová to psaní přečtla, dala hned vystrojit svatbu, a obě, paní králová i mladá královna, nemohly se na ženicha dost nahledět, jak se jim líbil, a Plaváček byl se svou královskou nevěstou taky spokojen. Po několika dnech přijel domů král, a když viděl, co se stalo, rozzlobil se náramně na svou paní, co to učinila. - "Vždyť pak jsi mi sám poručil, abych ho dala s naší dcerou oddat, dřív než se vrátíš!" odpověděla králová a podala mu psaní. Král psaní vzal, prohlíží písmo, pečeť, papír - všechno bylo jeho vlastní. I dal si zavolat zetě a vyptával se, co a jak a kde chodil. Plaváček vypravoval, kterak šel a v lese zabloudil a že zůstal na noc u své staré kmotry. - "A kterak vypadala?" - "Tak a tak." - A král poznal z jeho řeči, že to byla táž osoba, která před dvaceti lety dceru jeho prisoudila synu uhlířovu. Myslíl -

myslil - a potom povídá: "Co se stalo, nedá se změnit; ale zdarma přece mým zetěm být nemůžeš; chceš-li mou dceru mít, musíš ji za věno přinést tři zlaté vlasy děda Vševěda." Myslil si, že se takto svého nemilého zetě nejjistěji zbaví.

Plaváček rozloučil se se svou chotí a šel - kudy a kam, nevím; ale že mu sudička byla kmotrou, bylo mu snadno pravou cestu najít. Šel dlouho a daleko, přes hory doly, přes vody brody, až přišel k černému moři. Tu vidí loď a na ní přívozníka. - "Pozdrav pánbůh, starý přívozníku!" - "Dejž to pánbůh, mladý poutníku! Kam tudy cestou?" - "K dědu Vševědu pro tři zlaté vlasy." - "Hoho, na takového posla dávno čekám. Dvacet let už tu převážím a nikdo mě nejde vysvobodit. Slíbíš-li mi, že se děda Vševěda zeptáš, kdy bude mé roboty konec, převezu tě." - Plaváček slíbil a přívozník ho převezl.

Potom přišel k nějakému velikému městu, ale bylo sešlé a smutné. Před

městem potká stařečka, měl v ruce hůl a sotva lezl. - "Pozdrav pánbůh, šedivý dědečku!" - "Dejž to pánbůh, pěkný mládenečku! Kam tudy cestou?" - "K dědu Vševědu pro tři zlaté vlasy." - "Aj aj", na takového posla tu dávno čekáme; to tě hned musím k našemu panu králi dovést." - Když tam přišli, řekl král: "Slyším, že jdeš poselstvím k dědu Vševědu. Měli jsme tu jabloň, nesla mladici jablka: když někdo jedno snědl, třeba byl už nad hrobem, omládl zas a byl jako jinoch. Ale už dvacet let nenese jabloň ovoce žádné. Slíbíš-li mi, že se děda Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, odměním se tobě královsky." - Plaváček slíbil a král ho milostivě propustil. Potom přišel zase k jinému velikému městu, ale bylo z polovice pobožené. Nedaleko města zakopával syn otce svého zemřelého, a slzy mu jako hrachy padaly po tvářích. - "Pozdrav pánbůh, smutný hrobníku!" řekl Plaváček. - "Dejž to pánbůh, dobrý poutníku! Kam tudy cestou?" - "Jdu

k dědu Vševědu pro tři zlaté vlasy." -
"K dědu Vševědu? Škoda, žeš dříve nepřišel! Ale náš pan král na takového posla už dávno čeká; musím tě k němu dovést." - Když tam přišli, řekl král: "Slyším, že jdeš poselstvím k dědu Vševědu. Měli jsme tu studnici, prýštila se z ní živá voda: když se ji někdo napil, třeba už umíral, hned se zas uzdravil; a kdyby byl už mrtev a tou vodou ho pokropili, zase vstal a chodil. Ale teď už dvacet let voda přestala téct. Slíbíš-li mi, že se děda Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, královskou odměnu ti dám." - Plaváček slíbil a král ho milostivě propustil. Potom šel dlouho a daleko černým lesem a uprostřed toho lesa vidí velikou zelenou louku, plnou krásného kvítí, a na ní zlatý zámek; byl to zámek děda Vševěda, třeptil se jako žhavý. Plaváček vešel do zámku, ale nenašel tam nikoho, než v jednom koutě starou babičku, seděla a předla. "Vítám tě, Plaváčku:" povídá, "jsem ráda, že tě zas vidím." Byla to jeho

kmotra, co byl u ní v lese noclehem, když to psaní nesl. "Copak tě sem přivedlo?" - "Král nechce, abych byl darmo jeho zetěm; i poslal mě pro tři zlaté vlasy děda Vševěda." - Babička se usmála a povídá: "Děd Vševěd je můj syn, jasné Slunce: ráno je pacholátkem, v poledne mužem a večer starým dědem. Já ti ty tři vlasy z jeho zlaté hlavy opatřím, abych ti taky darmo nebyla kmotrou. Ale tak, synáčku, jak tu jsi, zůstat nemůžeš! Můj syn je sice dobrá duše; ale když přijde navečer hladový domů, mohlo by se lehko stát, že by tě upekl a snědl k večeři. Je tu prázdná kád', přiklopím ji na tebe." - Plaváček prosil, aby se taky děda Vševěda zeptala na ty tři věci, co slíbil na cestě, že přinese odpověď. - "Zeptám," řekla babička, "a dej pozor, co řekne."

Najednou strhl se venku vítr a západním oknem do světnice přiletělo Slunce, starý dědeček se zlatou hlavou. "Čuchy, čuchy, člověčinu!" povídá, "někoho tu, matko,

máš?" - "Hvězdo denní, kohopak bych tu mohla mít, abys ty ho neviděl? Ale tak je: celý den lítáš po tom božím světě a tam se té člověčiny načucháš; i není divu, když večer domů přijdeš, že ti ještě voní!" - Stařeček neřekl na to nic a sedl k večeři.

Po večeři položil svou zlatou hlavu babičce na klín a počal dřímat. Když babička viděla, že už usnul, vytrhla mu jeden zlatý vlas a hodila na zem - zazvonil jako struna. - "Co mi chceš, matko?" řekl stařeček. - "Nic, synáčku, nic! Dřímala jsem a měla jsem divný sen." - "A co se ti zdálo?" - "Zdálo se mi o jednom městě, měli tam pramen živé vody: když někdo stonal a napil se jí, ozdravěl; a když umřel a tou vodou ho pokropili, zas ožil. Ale teď už dvacet let voda přestala téct: je-li jaká pomoc, aby zas tekla?" - "Snadná pomoc: v té studnici na prameni žába sedí, nedá vodě téct; ať žabu zabijí a studnici vyčistí, poteče voda zas jako prve." - Když stařeček potom zas usnul, vytrhla mu babička druhý zlatý

vlas a hodila na zem. - "Což zase máš, matko?" - "Nic, synáčku, nic! Dřímala jsem a zdálo se mi zas něco divného. Zdálo se mi o jednom městě, měli tam jabloň, nesla mladici jablka: když někdo zestárnul a jedno snědl, omládl zas. Ale teď už dvacet let nenese jabloň ovoce žádné: je-li jaká pomoc?" - "Snadná pomoc: pod jabloní leží had, užírá ji síly; ať hada zabijí a jabloň přesadí, ponese zas ovoce jako prve." - Potom stařeček brzy zas usnul a babička mu vytrhla třetí zlatý vlas. - "Což mě, matko, spát nenecháš?" řekl stařeček mrzutě a chtěl vstávat. - "Lež, synáčku, lež! Nehněvej se, nerada jsem tě vzbudila. Ale přišla na mě dřímota a měla jsem zas podivný sen. Zdálo se mi o přívozníkovi na černém moři: dvacet let už tam převáží a nikdo ho nejde vysvobodit. Kdy bude roboty jeho konec?" - "Hloupé matky to syn! Ať dá jinému veslo do ruky a sám vyskočí na břeh, bude ten zas přívozníkem. Ale teď už mi dej pokoj: musím časně ráno vstát a jít slzy sušit,

co králova dcera každou noc vypláče
pro svého muže, syna uhliřova, kterého
král poslal pro mé tři zlaté vlasy."

K ránu strhl se zas venku vítr a na
klíně své staré matičky probudilo se,
místo stařečka, krásné zlatovlasé dítě,
boží Slunéčko, dalo matce sbohem
a východním oknem vyletělo ven.

Babička zas odklopila kád' a řekla
Plaváčkovi: "Tuhle máš ty tři zlaté
vlasy, a co děd Vševěd na ty tři věci
odpověděl, už taky víš. Jdi
spánembohem, už mě víc neuhlídáš,
není toho třeba." - Plaváček babičce
pěkně poděkoval a šel.

Když přišel do toho prvního města, ptal
se ho král, jakou jim nese novinu. -
"Dobrou!" řekl Plaváček. "Dejte
studnici vyčistit a žábu, co na prameni
sedí, zabijte, a poteče vám voda zas
jako kdy prve." - Král to dal hned
udělat, a když viděl, že se voda prýští
plným pramenem, daroval Plaváčkovi
dvanáct koní bílých jako labutě a na ně
tolik zlata a stříbra a drahého kamení,
co mohli unést.

Když přišel do toho druhého města,
ptal se ho zase král, jakou jim nese
novinu. - "Dobrou!" řekl Plaváček.
"Dejte jabloň vykopat, najdete pod
kořeny hada, toho zabijte; potom
jabloň zase vsad'te a ponese vám
ovoce jako kdy prve." - Král to dal
hned udělat, a jabloň za noc oděla se
květem, jako by ji růžemi osypal. Král
měl velikou radost a daroval
Plaváčkovi dvanáct koni vraných jako
havrani a na ně taky tolik bohatství, co
mohli unést.

Plaváček jel potom dál, a když byl
u černého moře, ptal se ho přívozník,
zdali se dověděl, kdy bude
vysvobozen. - "Dověděl," řekl
Plaváček, "ale dříve mě převez, pak ti
povím." - Přívozník se sice vzpouzel;
ale když viděl, že není jiné pomoci,
převezl ho přec i s jeho čtyřiatvaceti
koňmi. - "Až zas budeš někoho
převážet," řekl mu potom Plaváček,
"dej mu veslo do ruky a vyskoč na
břeh, a bude ten místo tebe
přívozníkem."

Král ani svým očím nevěřil, když mu
Plaváček ty tři zlaté vlasy děda
Vševěda přinesl, a dcera jeho plakala,
ne žalostí, ale radostí, že se zas vrátil. -
"A kdes těch pěkných koni a toho
velikého bohatství nabyt?" ptal se král.
- "Vysloužil jsem si to," řekl Plaváček
a vypravoval, kterak tomu králi
dopomohl zase k mladickým jablkům,
co ze starých lidí dělají mladé, a tomu
králi k živé vodě, co z nemocných
dělá zdravé a z mrtvých živé. -
"Mladicí jablka! Živá voda!" opakoval
si potichu král. "Kdybych jedno snědl,
omládl bych; a kdybych i zemřel, tou
vodou bych zas ožil!" Bez meškání
vydal se na cestu pro mladicí jablka
a pro živou vodu - a potud se ještě
nevrátil.
A tak se stal uhlířův syn zetěm
královým, jak sudička přisoudila,
a král - snad ještě pořád tam převáží
přes černé moře!

Zlatovláska

Karel Jaromír Erben

Byl jeden král a byl tak rozumný, že i všem živočichům rozuměl, co si povídali. A poslouchajte, jak se tomu naučil.

Přišla k němu jednou nějaká stará

Žlatovláska 1

ř

inesla mu v košíku hada a povídá, aby si ho dal ustrojit: když ho sní, že bude všemu rozumět, co které zvíře v povětrí, na zemi i ve vodě mluví. Tomu králi se to líbilo, že bude umět,

co nikdo neumí, dobře babičce zaplatil
a hned poručil sloužícímu, aby mu tu
rybu k obědu připravil.

„Ale,“ prý, „ať ji ani na jazyk
nevezmeš, sic mi to svou hlavou
zaplatíš!“

Jiříkovi, tomu sloužícímu, bylo divné,
proč mu to král tak tuze zapověděl.
Jakživ jsem takovou rybu neviděl,“
povídá sám sobě, „vypadá zrovna tak
jako had! A jaký by to byl kuchař, aby
ani neokusil, co strojí?“

Když to bylo upečeno, vzal kouštíček
na jazyk a ochutnával.

Vtom slyší kolem úst něco bzučet:
„Nám taky něco! Nám taky něco!“

Jiřík se ohlíží, co to, a nevidí než
několik much, co kuchyní lítaly.

Tu zas venku na ulici někdo siplavě
volá: „Kampák? Kampák?“

A tenčí hlasy odpovídají: „Do
mlynářova ječmene, do mlynářova
ječmene.“

Jiřík koukne oknem a vidí housera
s hejnem hus.

„Aha!“ povídá, „taková je ta ryba?“

Už věděl, co je. Čerstvě vstrčil ještě jeden drobet do úst a pak hada donesl králi, jako by nic nebylo.

Po obědě poručil král Jiříkovi, aby mu osedlal koně, že se chce projet, a on aby ho doprovázel. Král jel napřed a Jiřík za ním.

Když jeli po zelené louce, poskočil Jiříkův kůň a zařehotal: "Hohohoho, bratře, mně je tak lehko, že bych chtěl přes hory skákat!"

„Což je o to, povídá druhý, „já bych taky rád skákal, ale na mne sedí starý: skočím-li, svalí se na zem jako měch a srazí vaz.

„Ať si srazí, co z toho?“ řekl Jiříkův kůň. „Místo starého budeš nosit mladého.“

Jiřík srdečně se té rozmluvě zasmál, ale jen tak potichu, aby král nevěděl. Ale král taky dobře rozuměl, co si koníci povídali, ohlídl se, a vida, že se Jiřík směje, ptá se: „Čemu se směješ?“

„Ničemu, královská Jasnosti: jen mi tak něco připadlo,“ vymlouval se Jiřík.

Starý král však už ho měl v podezření a koňům už taky nedůvěřoval; obrátil a zas domů. Když přijeli do zámku, poručil král Jiříkovi, aby mu nalil do sklenice vína.

„Ale tvá hlava za to,“ povídá, „jestliže nedoleješ, anebo přeleješ!“

Jiřík vzal konvici s vínem a leje.

Vtom přiletěli oknem dva ptáčekové; jeden druhého honil, a ten, co utíkal, měl tři zlaté vlasy v zobáčku.

„Dej mi je,“ povídá ten jeden, „však jsou moje!“

„Nedám, moje jsou! Já si je zdvihl.“

„Ale já je viděl, jak upadly, když se zlatovlasá panna česala. Dej mi aspoň dva.“

„Ani jeden.“

Tu ten druhý ptáček za ním ty zlaté vlasy pochytil. Když se tak o ně letmo tahali, zůstal každému v zobáčku jeden, a třetí zlatý vlas upadl na zem, jen to zazvonilo. Vtom se Jiřík po něm ohlédl a přelil.

„Propadls mi životem!“ vykřikl král.

„Ale chci s tebou milostivě naložit,

když té zlatovlasé panny dobudeš
a přivedeš mi ji za manželku.“
Co měl Jiřík dělat? Chtěl-li svůj život
zachovat, musil pro pannu, ačkoli
nevěděl, kde ji hledat. Osedlal si koně
a jel kudy tudy.

Přijel k černému lesu a tu pod lesem
u cesty hořel keř; zapálili jej pasáci.
Pod keřem byl mravenčí kopec, jiskry
na něj padaly, a mravenci se svými
bílými vajíčky sem tam utíkali.

„Och pomoz, Jiříku, pomoz,“ volali
žalostně, „uhoříme, i naši mladí ve
vajíčkách.“

On tu hned z koně dolů, keř ut'al
a oheň uhasil.

„Až budeš potřebovat, vzpomeň si na
nás, a taky ti pomůžem.“

Potom jel tím lesem a přijel k vysoké
jedli. Navrchu na jedli bylo krkavčí
hnízdo a dole na zemi dvě krkavčata
pištěla a naříkala: „Otec i matka nám
uletěli; máme si sami potravu hledat,
a my ubohá písklata ještě lítat
neumíme! Och pomoz, Jiříku, pomoz,
nasyť nás, sic umřeme hladem.“

Jiřík se dlouho nerozmýšlel, skočil z koně a vrazil mu do boku meč, aby krkavčata měla co žrát.

„Až budeš potřebovat,“ krákorala vesele, „vzpomeň si na nás, a taky ti pomůžem.“

Potom dál už musil Jiřík pěšky. Šel dlouho, dlouho lesem, a když konečně z lesa vycházel, viděl před sebou daleké široké moře. Na břehu kraj moře dva rybáři spolu se hádali. Chytili velikou zlatou rybu do sítě a každý chtěl ji mít sobě sám.

„Má je síť“ má je ryba!“

A druhý na to: „Málo by ti tvoje síť byla platna, kdyby mé lodi a mé pomoci nebylo.“

„Až podruhé zas takovou chytíme, bude tvá!“

„Ne tak, ty na druhou počkej a tuhle mi dej.“

Já vás porovnáám,“ povídá Jiřík:

„Prodejte mi tu rybu, dobře vám ji zaplatím, a peníze rozdělte mezi sebe napolovic.“

I dal jim za ni všechny peníze, co měl
od krále na cestu, nic si nenechal.
Rybáři byli rádi, že tak dobře prodali,
a Jiřík pustil rybu zas do moře.
Vesele zašplíchala vodou, pohroužila
se a pak nedaleko břehu ještě jednou
vystrčila hlavu: „Až mne, Jiříku, budeš
potřebovat, vzpomeň si na mne,
odsloužím se ti.“ A po té se ztratila.
„Kam jdeš?“ ptali se rybáři Jiříka.
Jdu svému pánu, starému králi, pro
nevěstu, pro zlatovlasou pannu,
a nevím ani, kde ji hledat!“
„Och, o té ti dobře můžeme povědět,“
řekli rybáři. Je to Zlatovláska, dcera
králova z křišťálového zámku tamhle
na tom ostrově. Každý den ráno, když
se rozednívá, rozčesává své zlaté vlasy;
jde záře od nich po nebi i po moři.
Chceš-li, sami tě tam na ten ostrov
dovezeme, protože nás tak dobře
porovnal. Měj se však na pozoru, abys
pravou pannu vybral: dvanáct je panen,
dcer královských, ale jen jedna má
zlaté vlasy.“

Když byl Jiřík na ostrově, šel do křišťálového zámku prosit krále, aby svou zlatovlasou dceru dal jeho panu králi za manželku.

„Dám,“ řekl král, „ale musíš si ji vysloužit: musíš za tři dni tři práce udělat, co ti uložím, každý den jednu. Zatím si do zítřka můžeš odpočinout.“ Druhý den ráno povídá mu král: „Má Zlatovláska měla tkanici drahých perel; tkanice se přetrhla a perly vysypaly se do vysoké trávy na zelené louce. Ty perly všechny musíš sebrat, aby ani jedna nechyběla.“

Jiřík šel na tu louku, byla daleká široká, klekl do trávy a začal hledat. Hledal, hledal od rána do poledne, ale ani perličky neviděl.

„Och, kdyby tu byli moji mravenci, ti by mi mohli pomoci!“

„Však tu jsme, abychom ti pomohli,“ řekli mravenci, kde se vzali, tu se vzali, ale kolem něho se jen hemžili. „Co potřebuješ?“

„Mám perly sebrat na té louce, a nevidím ani jednu.“

„Maličko jen počkej, my je za tebe seberem.“

A netrvalo dlouho, snesli mu z trávy hromádku perel, nepotřeboval než na tkanici navlíkat. A potom, když už chtěl tkanici zavázat, přikulhal ještě jeden mraveneček, byl chromý, noha mu tehda uhořela, když u nich hořelo, a křičel: „Počkej, Jiříku, nezavazuj, nesu ještě jednu perličku!“

Když Jiřík ty perly králi přinesl a král je přepočítal, ani jedna nechyběla.

„Dobřes udělal svou věc,“ povídá,
„zítra ti dám jinou práci.“

Ráno Jiřík přišel a král mu řekl: „Má Zlatovláska se koupala v moři a ztratila tam zlatý prsten, ten musíš najít a přinést.“

Jiřík šel k moři a chodil smutně po břehu; moře bylo čisté, ale tak hluboké, že nemohl ani dna dohlédnout, a což teprve na dně vyhledat prsten!

„Och, kdyby tu byla má zlatá ryba, ta by mi mohla pomoci!“

Vtom se něco v moři zablesklo
a z hlubiny navrch vody vyplynula

zlatá ryba: „Však tu jsem, abych ti pomohla. Co potřebuješ?“

„Mám v hlubokém moři najít zlatý prsten, a nevidím ani dno.“

„Ted' právě jsem potkala hbitou štiku rybu, nesla zlatý prsten na ploutvi.

Maličko jen počkej, já ti jej přinesu.

A netrvalo dlouho, vrátila se

z hlubiny a přinesla mu štiku

i s prstenem.

Král Jiříka zase pochválil, že dobře

svou věc udělal; a potom ráno mu třetí

práci uložil: „Chceš-li, abych svou

Zlatovlásku tvému králi dal za

manželku, musíš jí přinést mrtvou

a živou vodu; budeť jí potřeba.“

Jiřík nevěda, kam se pro tu vodu

obrátit, šel nazdařbůh kudy tudy, kam

ho nohy nesly, až přišel do černého

lesa.

„Och, kdyby tu byli moji krkavci, snad by mi pomohli!“

Tu se mu nad hlavou cosi šustlo, a kde

se vzali, tu se vzali, dva krkavci: „Však

tu jsme, abychom ti pomohli. Co

chceš?“

„Mám přinést mrtvou a živou vodu,
a nevím, kde ji hledat.“

„O té my dobře víme. Maličko jen
počkej, my ti ji přinesem.“

A za malou chvíli přinesli Jiříkovi
každý jednu tykvici plnou vody;
v jedné tykvici byla živá voda,
v druhé mrtvá. Jiřík byl rád, že se mu
tak dobře poštěstilo, a pospíchal
k zámku. Kraj lesa viděl od jedle
k jedli rozpjatou pavučinu, prostřed
pavučiny seděl veliký pavouk, cucal
mouchu. Jiřík vzal tykvici s mrtvou
vodou, postříkl pavouka, a pavouk se
svalil na zem jako zralá višně, byl
mrtev. Potom postříkl mouchu z druhé
tykvice živou vodou, a moucha začala
sebou házet, vyškrábala se z pavučiny
ven a fuk do povětří.

„Tvé štěstí, Jiříku, žes mě vzkřísil,“
bzučela mu kolem uší, „však beze mne
sotva bys uhodl, která z dvanácti je
Zlatovláska.“

Když král viděl, že Jiřík tu třetí věc
taky dokázal, řekl, že mu svou

zlatovlasou dceru dá. „Ale,“ prý,
„musíš si ji sám vybrat.“

Potom ho vedl do jedné veliké síně,
tam uprostřed byl kulatý stůl a kolem
stolu sedělo dvanáct krásných panen,
jedna jako druhá; ale každá měla na
hlavě loktušku dlouhou až na zem,
bílou jako sníh, takže nic nebylo vidět,
jaké má která vlasy.

„Tuhle jsou mé dcery,“ povídá král.

„Uhodneš-li, která z nich je

Zlatovláska, získal jsi ji a můžeš ji
hned s sebou odvést; pakli neuhodneš,
není ti souzena, musíš odejít bez ní.“

Jiřík byl v největší úzkosti, nevěděl, co
si počít. Vtom zašeptalo mu cosi do
ucha: „Bz-bz! Jdi okolo stolu, já ti
povím, která to je.“

Byla to moucha, co ji vzkřísil Jiřík
živou vodou.

„Tahle panna to není - ta taky ne - ta
taky ne - tahle je Zlatovláska!“

„Tuto dceru mi dej!“ vykřikl Jiřík, „tu
jsem vysloužil svému pánu.“

„Uhodls,“ řekl král, a panna hned taky
vstala od stolu, odhrnula loktušku,

a zlaté vlasy plynuly jí hustými
prameny z hlavy až na zem, a bylo od
nich tak jasno, jako když ráno slunéčko
vyjde, až Jiříkovi oči zacházely.

Potom dal král na cestu své dceři, jak
sluší a patří, výbavu a Jiřík odvezl ji
svému pánu za nevěstu.

Starému králi se oči jiskřily
a poskakoval radostí, když Zlatovlásku
viděl, a hned poručil, aby se přípravy
dělaly k svatbě.

„Chtěl jsem tě sice dát oběsit pro tvou
neposlušnost, aby tě krkavci snědli,“
povídá Jiříkovi, „ale žes mi tak dobře
posloužil, dám ti jen sekyrou hlavu
srazit a pak tě dám počestně
pochovat.“

Když Jiříka odpravili, prosila
Zlatovláska starého krále, aby jí toho
mrtvého služebníka daroval, a král
nemohl to své zlatovlasé nevěstě nijak
odepřít. Potom ona srovnala hlavu
Jiříkovi k tělu, pokropila ho mrtvou
vodou, a tělo srostlo s hlavou, takže
po ráně ani památky nezůstalo; pak ho
pokropila živou vodou, a Jiřík zase

vstal, jako by se byl znovu narodil,
čerstvý jako jelen a mladost jen se mu
z tváří svítila.

„Och, jak jsem to tvrdě spal!“ povídá
Jiřík a mnul si oči.

„Ba věru, tvrdě jsi spal,“ řekla
Zlatovláska, „a kdyby mne nebývalo,
na věky věků by ses byl neprobudil!“
Když starý král viděl, že Jiřík zas ožil,
a že je mladší a krásnější než prve,
rád by byl taky tak ještě zas omládl.
Hned poručil, aby ho taky sťali a pak
tou vodou pokropili. Sťali ho a kropili
živou vodou pořád, až ji všechnu
vykropili, ale hlava nijak mu nechtěla
k tělu přirůst; potom teprv začali
mrtvou vodou kropit, a v okamžení
přirostla; ale král byl zase mrtev,
protože už neměli živou vodu, aby ho
vzkřísili.

A poněvadž království bez krále
nemohlo být a nikoho tak rozumného
neměli, aby všem živočichům rozuměl
jako Jiřík, udělali Jiříka králem
a Zlatovlásku královnou.

Čert a Káča

Božena Němcová

V jedné vesnici byla stará děvečka, jménem Káča. Měla chaloupku, zahradu a k tomu ještě pár zlatých peněz, ale kdyby byla celá v zlatě seděla, nebyl by si ji ani ten nejchudší chasník vzal, protože byla jako čert zlá a hubatá. Měla starou matku, a leckdy posluhu potřebovala, ale kdyby byl mohl někoho krejcar spasit a ona dukáty platila, nebyl by jí toho nejmenšího udělal, protože se hned pro každé slovo soudila a vadila, až to bylo na deset honů slyšet. K tomu všemu nebyla hezká, a tak zůstávala na ocet, až jí bylo již pomalu čtyřicet let. Jak to z většího dílu ve vesnicích bývá, že je každou neděli odpoledne muzika, bylo to i tu; jak se ozvaly u rychtářů aneb v hospodě dudy, hned byla plná sednice hochů, v síni a po náspi stála děvčata a u oken děti. Ale

nejprvnější mezi všemi byla Káča; hoši na děvčata kývali, a ty se ubíraly do kola, ale Kačence se toho štěstí co živa byla, ani jednu nedostalo, ač by dudákovi třeba sama byla zaplatila, než navzdor tomu nevynechala přece ani jednu neděli. Jedenkrát jde také a myslí si po cestě: "Tak stará jsem již, a ještě jsem s hochem netancovala, není-li to k zlosti? Věřu dnes bych tancovala třeba s čertem."

Se zlostí přijde do hospody, sedne ke kamnům a dívá se, který kterou k tanci bere. Najednou vejde do dveří pán v mysliveckém oděvu, sedne nedaleko Kačenky za stůl a dá si nalít. Děvečka přinese pivo, pán je vezme a nese Kačence připít. Kačenka se chvíli v duchu divila, že má ten pán pro ni takovou čest, chvíli se upejpala, ale konečně se ještě ráda napila. Pán džbánek postaví, vytáhne z kapsy dukát, hodí ho dudákovi a křičí: "Sólo, hoši!" Hoši se rozstoupí, a pán si bere Káču k tanci.

"I kýho šlaka, kdopak asi je?" ptají se staří a sestrukují hlavy; hoši se ušklebují a děvčata schovávají hlavu jedna za druhou a přikrývají hubu zástěrou, aby Káča nezahlídla, že se jí smějou. Ale Káča neviděla žádného, ona byla ráda, že tancuje, byť by se jí byl celý svět smál, nebyla by si z toho pranic dělala. Celé odpoledne, celý večer tancoval pán jen s Káčou, kupoval marcipán i sladkou vodu, a když přišel čas jít domů, vyprovázal ji po vsi.

"Kéž bych mohla s vámi tak do smrti tancovat jako dnes," pravila Káča, když se měli rozcházet.

"I to se ti může stát, pojd' se mnou."

"A kde zůstáváte?"

"Chyt' se mě kolem krku, já ti povím."

Káča ho popadla, ale v tom okamžiku se proměnil pán v čerta a letěl s ní rovnou k peklu. U vrat se zastavil a tloukl, kamarádi přišli, otevřeli, a když uviděli tovaryše, že je celý upachtěn, chtěli mu ulehčit a Káču z něho sundat. Ale ta se držela jako

klíště a živou mocí se odtrhnout
nedala; chtěj nechtěj musel se čert
s Káčou na krku k panu Antichristovi
odebrat.

"Koho si to neseš?" ptal se ho pán.

A tu povídal čert, Jak chodil po zemi,
že zaslechl Káčin nárek o tanečníka,
a mysle ji trochu zastrašit, že se s ní
pustil do tance, a pak že jí na chvíli
také peklo chtěl okázat. "Já nevěděl,"
dokončil, "že se mě nebude chtít
pustit."

"Protože jsi hlupák a naučení moje si
nepamatuješ," vyjel na něj starý pán.

"Dříve než s kým co začneš, máš jeho
smýšlení znát; kdybys byl na to
vzpomněl, když tě Káča vyprovázela,
nebyl bys ji bral s sebou. Nyní se mi
klid' z očí, a hled', jak se jí zbavíš."

Pln mrzutosti štrachal se čert s pannou
Kačenkou na zem. Sliboval jí hory
doly, jestli se ho pustí, proklínal ji, ale
všecko nic platno. Utrmácen, rozzloben
přijde se svým břemenem na jednu
louku, kde mladý ovčák
v hrozitánském kožichu zaobalen ovce

pásl. Čert byl proměněn v obyčejného člověka, a tedy ho ovčák nepoznal.

"Kohopak to nesete, přáteli?" ptá se důvěrně čerta.

"Ach, milý člověče, ledva dýchám.

Považte jen, já šel svou cestou, na nic ani nepomysle, tu mi skočí ta ženská na krk a nechce se mě živou moci pustit.

Chtěl jsem ji nést až do nejbližší vesnice a tam ji nějak odbýt, ale nejsem v stavu, nohy pode mnou klesají."

"No, počkejte chvíli, já vám od té neodbyty pomohu, ale ne na dlouho, protože musím zase pást; asi na půl cesty ji odnesu."

"I to budu rád."

"Slyšíš, ty, chyt' se mě," křičel ovčák na Káču.

Sotva to Káča uslyšela, pustila se čerta a chytla se huňatého kožichu. Nyní měl štíhlý ovčák co nést Káču a hrozný velký kožich, který si byl ráno od nádvorníka vypůjčil. Avšak ho to také dost brzo omrzelo; i myslel, jak by se Káči zbavil. Přijde k rybníku,

a tu mu napadne, aby ji tam hodil. Ale jak? Kdyby byl mohl kožich i s ní svléknout! Byl mu sice dost volný, a proto se o to pomalounku pokoušel, jestli by to šlo. A hle! vyndá jednu ruku, Káča neví nic, vyndá druhou, Káča neví ještě nic, odundá první pentličku z knoflíku, oddělá druhou, třetí a žbluňk - Káča leží v rybníce i s kožichem.

Čert nešel za ovčákem, on seděl na mezi a pásl ovce, dívaje se, brzo-li se ovčák s Káčou navrátí. Nemusel dlouho čekat. Mokřý kožich na rameně pospíchal ovčák k louce, mysle, že bude cizinec již snad u vesnice a ovce že jsou samotny. Když se spatřili, koukal jeden na druhého. Čert, že jde ovčák bez Káči, a ovčák, že tam pán posud sedí. Když se domluvili, řekl čert k ovčákovi: "Já ti děkuju, tys mi velkou službu prokázal, neboť bych se byl snad musel do soudného dne s Káčou nosit. Nikdy na tebe nezapomenu, a jednou se ti bohatě odměním. Abys ale věděl, komu jsi

z nouze pomohl, povím ti, že jsem čert."

To dořekl a zmizel. Ovčák zůstal chvíli jako omámený stát, pak pravil sám k sobě: "Jsou-li všichni tak hloupí jako on, tedy je dobře."

Nad tou zemí, kde náš ovčák živ byl, panoval mladý kníže. Bohatství měl dost; jsa svobodným pánem nade vším, požíval všeho v plné míře. Den ode dne kochal se v rozkoších, jakýchž jen svět podat může, a když nastala noc, ozýval se z knížecích síni zpěv rozpustilých hýřivých mladíků. Zem spravovali dva správcové, kteří nebyli o nic lepší než sám pán. Co neprohýřil kníže, nechali si oni dva, a ubohý lid nevěděl, kde má již peněz nabrat. Kdo měl krásnou dceru anebo peníze, ten neměl utěšené chvíle, neboť mohl s jistotou rozkaz očekávat, že to kníže vším právem pro sebe požádá, a milost boží tomu, kdo by se vůli jeho protivil! Kdož by mohl takového panovníka milovat? Po celé zemi proklínal lid knížete i správce země. Jedenkrát,

když nevěděl již, co si má vymyslit, povolal kníže hvězdáře a poručil, aby jemu i dvěma jeho správcům planety četl. Hvězdář uposlechl a zkoumal v hvězdách, jaký konec vezme život tří marnotratníků.

"Odpust', knížecí Milosti," řekl, jsa hotov se svým zkoumáním, "tvému životu i tvým správcům hrozí takové nebezpečení, že se to vyřknouti obávám."

"Jen mluv, ať je to cokoliv! Ty ale zde zůstat musíš, a nevyplní-li se tvá slova, přijdeš o hlavu."

"Já se milerád spravedlivému rozkazu podvoluji. Poslyš tedy: než bude druhá čtvrt měsíce, přijde pro oba správce čert, v tu a tu hodinu, ten a ten den, a v úplňku přijde pak i pro tebe, knížecí Milosti, a všechny tři vás za živa do pekla odnese."

"Do vězení odved'te toho lživého šejdíře!" poručil kníže, a služebníci učinili podle rozkazu. V srdci nebylo knížeti, jak se stavěl; slova hvězdářova otrásla jím jako hlas soudný. Poprvé se

v něm ozvalo svědomí! Správce odvezli napolo mrtvé domů, žádný z nich do huby nevzal. Sebravše všechno jmění své, sedli do vozů, ujeli na své statky a dali hrady ze všech stran zatarasit, aby pro ně čerti přijít nemohli. Kníže se obrátil na pravou cestu, žil tiše a pokojně, a zponenáhla se pouštěl do spravování země, doufaje, že se snad přece krutý osud nevyplní.

O těch věcech neměl chudý ovčák ani zdání; den jak den pásal své stádo a nestaral se pranic, co se ve světě děje. Jednoho dne znenadání stojí před ním čert a praví k němu: "Přišel jsem, ovčáčku, abych se ti za tvou službu odměnil. Až bude čtvrt měsíce, mám odnést do pekla bývalé správce země, protože okrádati chudý lid a knížeti zle radili. Ale víš-li co, poněvadž vidím, že se polepší, nechám je tu a přitom se ti hned odměním. Až přijde ten a ten den, vejdi do prvního hradu, kde bude množství lidu. Až se strhne v hradu křik, služebníci vrata otevrou a já pána

pryč povedu, tu ke mně přistup
a řekni: "Odejdi v tu chvíli, sice bude
zle!" Já tě poslechnu a půjdu. Potom si
ale dej od pána dva pytle zlata dát,
a nebude-li chtít, řekni jen, že mě
zavoláš. Od toho jdi k druhému hradu,
a též tak udělej a stejný plat požádej.
S penězi ale dobře hospodař a užívej
jich k dobrému. Až bude měsíc
v úplňku, musím odnést samého
knížete, než to bych ti neradil, abys ho
chtěl vysvobodit, sice bys musel vlastní
svou kůži nastavit." To dořekl
a odešel.

Ovčák si pamatoval každé slovo. Když
bylo čtvrt měsíce, vypověděl službu
a šel ke hradu, kde jeden z těch dvou
správců zůstával. Přišel tam právě
včas. Zástupy lidstva stály tu a dívaly
se, až čert pána ponese. Tu se strhne
v zámku zoufanlivý křik, vrata se
otevrou, a černý táhne pána ven,
zsinalého a napolo mrtvého. Tu
vystoupí z lidu ovčák, vezme pána za
ruku a čerta odstrčiv volá: "Odejdi,
sice bude s tebou zle!" Tu chvíli čert

zmizí, a potěšený pán líbá ruku ovčákovu, ptaje se ho, co žádá za odměnu. Když řekl ovčák, že dva pytle zlata, poručil pán, aby se mu ho tolik bez meškání vydalo.

Spokojen šel ovčák k druhému hradu, a též tak dobře jak u prvního pořídil. Rozumí se samo sebou, že se kníže dost brzo o ovčákovi dověděl, neboť se beztoho pořád poptával, jak to s pány dopadlo. Když to všecko uslyšel, poslal vůz se čtyřmi koňmi pro milého ovčáka, a když ho přivezli, snažně jej žádal, aby se i nad ním smiloval a z drápů pekelných ho vysvobodil.

"Pane můj," odpověděl ovčák, "vám to slíbit nemohu; jedná se tu o mě. Vy jste velký hříšník, ale kdybyste se chtěl docela polepšit, spravedlivě, dobrotivě a moudře svůj lid spravovat, jak se na knížete sluší a patří, pokusil bych se o to, i kdybych měl sám za vás jít do horoucího pekla."

Kníže s upřímnou myslí všecko slíbil,
a ovčák odešel, přislíbiv mu, že se
v určitý den vynajde.

Se strachem a hrůzou očekávali všude
úplněk měsíce. Jak to zprvu knížeti
přáli, tak ho nyní litovali, neboť od té
chvíle, co se polepšil, nemohl si žádný
hodnějšího knížete přát. Dnové ubíhají,
ať je člověk s radostí aneb s žalostí
počítá! Než se kníže nadál, byl za
dveřmi den, ve kterém se vším, co ho
těšilo, rozloučit se musel. Černě
přistrojen, na smrt vyděšený, seděl
kníže a očekával buďto ovčáka, anebo
čerta. Najednou se otevřou dvěře,
a černý stojí před ním.

"Stroj se, pane kníže, hodina vypršela,
já jsem tu pro tebe."

Ani slova neodpovídaje, vstal kníže
a kráčel za čertem na dvůr, kde
nesmírné množství lidstva stálo. Tu se
prodírá houfem ovčák celý upachtěný
a běží rovnou k čertu, volaje zdaleka:
"Uteč, uteč, sice bude s tebou zle!"

"Jak se můžeš opovážit mě zdržovat? Nevíš-li, co jsem ti řekl?" pošeptal čert ovčákovi.

"Blázne, mně tu nejde o krále, ale jde mi o tebe. Káča je živa a ptá se po tobě."

Jakmile uslyšel čert o Káče, byl hned tentam a nechal knížete na pokoji.

Ovčák se mu v duchu vysmál, a byl rád, že tou lstí knížete vysvobodil. Za to ho udělal kníže svým nejprvnějším dvořenínem a co vlastního bratra jej miloval. Avšak se také s dobrou potázal, neboť byl chudý pasák upřímný rádce a správný dvořenín. Ze čtyř pytlů zlata nenechal si ani krejcaru; pomohl jím těm, od kterých je správcové vydřeli.

Božena Němcová - Chytrá horákyně
Byli dva bratři. Jeden z nich byl bohatý statkář, neměl žádných dětí a byl tuze lakomý. Druhý, chudý chalupník, měl jedinou dceru a byl příliš dobrý. Když šlo děvčeti na dvanáctý rok, dat ji k bratru za

husopasku. Dvě léta sloužila za stravu, po dvou letech zesílila a nastoupila za děvečku.

"Služ jen, Manko, spravedlivě," řekl ji strýc, "až vystoupíš, dám ti místo mzdy jalovici. Právě mám čtyrnedělní tele, to dochovám, a tobě to bude jistě milejší než peníze."

"To víte," odpověděla Manka, a od té chvíle byla do práce jako oheň a krejcaru strýci neumařila. Ale strýc byl šelma. Manka sloužila tři léta poctivě a bez reptání, otec ale churavěl a stárnul, a ona musela domů, žádala tedy jalovici, z které už byla hodná kráva. Tu obrátil milý strýc kolečka, řka kdesi cosi, že jí tolik nedá, že jí to neslíbil, a chtěl ubohou Manku několika groši odbýti. Ta však nebyla hloupá, aby byla peníze přijala, ale doma s pláčem otci všechno povídala, usilujíc, aby šel panu prokurátorovi žalovat. Otec, jsa zlostí popuzen na nesvědomitého bratra, šel bez meškání do města a žalobu přednesl. Pan prokurátor ho vyslechl a poslal pro

sedláka. Sedlák ale dobře tušil, jestli to pan prokurátor nějak nespraví, že musí jalovici dát, proto hleděl, jak by ho na svou stranu dostal. Pan prokurátor byl v rozpacích. Bohatého by si nerad byl rozhněval, a chudý měl přece právo na své straně. Rozsoudil tedy chytrým způsobem. Zavolal si každého zvlášť a dal jim hádačky: "Co je nejbystřejšího, co je nejsladšího a co nejbohatšího?" s tím doložením, kdo to uhodne, že dostane jalovici.

Mrzuti odešli bratři domů, celou cestu rozvažující, co by to asi bylo, ale ani jeden ani druhý nemohl se pravdy domakat.

"No jak?" ptala se žena bohatého sedláka, když přišel domů.

"Čert aby ty soudy vzal, teď jsem v bryndě," řekl sedlák a hodil tchořovkou o stůl.

"No a proč, co se ti stalo, prohrál jsi?"

"Co prohrál! Neprohrál, ale co nejspíše teprv prohraju. Prokurátor mně dal hádačku: 'Co je nejbystřejšího, co

nejsladšího a co nejbohatšího?' Jestli to uhodnu, zachovám jalovici."

"To jsou věci s hádačkou. Já ji sama uhodnu. Co by mohlo být bystřejšího nad našeho černého špicla, co sladšího nad náš sud medu, co bohatšího nad naši truhlu tolarů?"

"Dobře máš, ženo, tys to uhodla, jalovice je naše." Tak se uspokojil milý sedlák a nechal si chutnat, co mu žena přistrojila.

Chalupník přišel domů celý smutný, pověsil klobouk na hřeb a sedl za stůl.

"No, Jak jste pořídil, táto?" ptala se Manka.

"Ba pořídil. Jsou to páni, ti by člověka div nezbláznili."

"Nu a co, povídejte pak."

Táta povídal, co mu pan prokurátor uložil.

"Nu a co víc? To já sama uhodnu, jen nebuďte smuten, ráno vám to povím."

Chalupník ale proto přece celičkou noc oka nezamhouřil. Ráno přijde Manka do sednice a povídá: "Až se vás bude prokurátor ptát, řekněte, nejsladší že je

spaní, nejbystřejší že je oko
a nejbohatší že je zem, z níž všechno
pochází. Ale to vám pravím, ať
neříkáte, od koho jste se to dověděl."
Chalupník šel k panu prokurátorovi,
žádostiv, zdali ta odpověď bude dobrá.
Nejdříve zavolal prokurátor sedláka
a ptal se ho na rozluštění hádaček.
"Inu, já myslím," odpověděl sedlák, "že
nemůže být nic bystřejšího nad mého
špicla, který všechno vyčmuchá
a vyslídí, nic sladšího nad můj sud
medu, který již čtyři léta leží, nic
bohatšího než moje truhla tolarů."
"Milý sedláku," řekl pan prokurátor
a pokrčil rameny, "to se mi nezdá, ale
vyslechnu, s jakou bratr přišel."
"Milostivý pane, já myslím,
nejbystřejší že je oko, které mžikem
všecko přehlídne, nejsladší že je spaní,
neboť ať je člověk jak chce zarmoucen
a utrmácen, když spí, neví o ničem
a někdy se i ve snu potěší,
a nejbohatší že je zem, z níž všechno
naše bohatství pochází.

"Tys uhodl, a dostaneš jalovici. Ale pověz mi, kdo ti to řekl, neboť vím, že se to z tvé hlavy neurodilo!"

Dlouho nechtěl chalupník povědět, ale když pán na něho naléhal, spletl se a vyjel s barvou ven.

"Dobře tedy, když je tvá dcera tak chytrá, ať přijde zítra ke mně, ale ať to není ani ve dne ani v noci, ani ustrojená ani nahá, ani pěšky ani na voze."

To byl chalupníkovi zase kámen na srdce.

"Milá Manko," řekl, když přišel domů, "tys to pěkné spravila, prokurátor nechtěl věřit, že to mám ze své hlavy, já musel povědět, co jsem věděl, a nyní máš k němu přijít, ale nemá to být ani ve dne ani v noci, nemáš být ani nahá ani ustrojená a nemáš přijít ani pěšky ani na voze!"

"Nu, to je toho, jen nechte, však já to vyvedu."

O dvou hodinách s půlnoci Manka vstala, vzala režný, velmi řídký žok, oblékla ho na sebe, na jednu nohu

vzala punčochu, na druhou naboso
střevíc, a když bylo ke třetí hodině,
mezi dnem a nocí, sedla na kozu
a napolo pěšky, napolo po jezdecku do
města se dostala. Pan prokurátor se
koukal z okna a chytrou horákyňu již
očekával. Uviděv, že tak dobře svou
úlohu provedla, vyšel ji naproti
a pravil: "Nyní vidím, že jsi vtipné
děvče, chceš-li, vezmu si tě za ženu."
"Proč ne, chci," odpověděla Manka,
přeměřivši pana prokurátora od hlavy
k patě. Ženich si vzal hezkou nevěstu
pod paždí a vedl ji do pokoje. Nato
poslal pro tátu, pro krejčíře, a dal ušít
šaty pro nastávající paní
prokurátorovou.

Den před svatbou přikázal ženich
nevěstě, aby se nikdy do jeho věci
nepletla, do žádného soudu ani do čeho
jiného, sice že se musí tu chvíli k otci
navrátit.

"Učiním po tvé vůli," odpověděla
nevěsta.

Druhý den byla svatba, a z Manky se
stala velká paní. Než ona se dobře do

všeho hodila, ke každému byla vlídná a manžela milovala, za to ji také každý měl u veliké vážnosti. Jedenkrátě přišli k panu prokurátorovi dva sedláci, jeden měl hřebce, druhý kobyly. Oba koně ale měli dohromady. Když kobyla dostala hříbě, nastala otázka, komu náleží. Sedlák, co měl hřebce, tvrdil, že vším právem jemu hříbě patří; sedlák, jemuž kobyla patřila, dokazoval, že má k hříběti ještě větší právo. Tak se hádali, až se dostali k panu prokurátorovi. Sedlák, jehož byl hřebec, měl velké bohatství, i dal panu prokurátorovi dobré slovo po straně, a hřebec dostal hříbě.

Zatím ale paní prokurátorová všechno ve vedlejším pokoji vyslechla, i nelíbil se ji nespravedlivý rozsudek pana manžela. Když vyšel chudší sedlák ven, zakývala na něho a pravila mu stranou:

"Vy hloupý, pročpak jste se nechal tak napálit? Kdopak to jakživ slyšel, aby měl hřebec hříbě?"

"Inu, jáť ovšem myslím, že se mi velká křivda stala, ale když to milostpán tak spravil, co mám dělat?"

"Věřím vám, ale poslechněte, co vám řeknu, pod tou výminkou, jestli se žádný nedoví, kdo vám tu radu dal. Zítřa okolo poledního vezměte sítě, vylezte na vrch Skarman a dělejte, jako byste chytal ryby. Můj muž půjde s několika pány v tu dobu okolo. Až vás uhlídají, budou se vás ptát, co tam děláte, vy jim odpovězte, když mohou mít hřebci hříbata, že mohou také na vrchu ryby růst."

Sedlák se paní poděkoval a slíbil, že se podle rady zachová. Druhý den si vyšel pan prokurátor s několika pány na lov. Tu vidí již zdaleka na Skarmanu sedláka sítě roztahovat. Pustili se všichni do smíchu, a když přišli až k samému vrchu, ptali se sedláka, co na vrchu dělá. "Chytám ryby," odpověděl sedlák.

"Ty bláznivý!" křičel pan prokurátor, "kdo to jakživ slyšel, aby na vrchu ryby rostly?"

"Když mohou mít hřebci hřibata,
mohou také na vrchu ryby růst,"
odpověděl sedlák.

Pan prokurátor zůstal jako pivoňka;
hned si ale zavolał sedláka dolů, vzal
ho na stranu a řekl: "To hřibě je tvoje,
ale dříve mi povíš, kdo ti tu radu dal."

Sedlák zapíral, co mohl, ale konečně
přece paní prokurátorovou vyzradil.
Navečer přijde pan prokurátor domů,
ale paní si ani nevšimáje chodí po
pokoji, nemluví ani slova a na žádnou
otázku neodpovídá. Paní si hned
pomyslila, jaký škvor mu v mozku
vrtá, nicméně trpělivě očekávala,
k jakému konci se to schýlí.

Po hodné chvíli zůstal pan manžel se
zamračenou tváří před ní stát a pravil:
"Víš-li pak, co jsem ti před svatbou
přikazoval?"

"Vím to, vím."

"Pročpak jsi tedy sedlákově radila?"

"Protože nespravedlnost snést
nemohu. Ubohý sedlák byl ošizen."

„Aťsi byl ošizen, nebo ne, tobě do toho
nic nebylo. Nyní se navrať, odkud jsi

přišla; abys však neřekla, že jsem i s tebou nespravedlivě naložil, dovolím ti odtud vzít, co tobě nejmilejšího."

"Děkuji, milý muži, za tvou dobrotu, a když jinak být nemůže, poslechnu. Dovol, abych ještě naposled s tebou povečeřela, a to tak vesele, jako by se nebylo pranic mezi námi událo."

Manka běžela hned do kuchyně, dala dobrou večeři přistrojit a to nejlepší víno uchystat.

Když byla jídla na stole, sedli oba za stůl, jedli, pili a hovořili jako o hodech. Paní připíjela panu manželu dost a dost, a když viděla, že je trochu zpitý, poručila služebníkovi, aby jí ještě tu nalitou sklenici vína podal.

"Milý muži! Tu sklenici vína vypij na moje zdraví a na rozloučenou. Jak to učiníš, půjdu domů."

Pan manžel vzal víno a jedním lokem je vypil na zdraví manželčino; ale již ledva jazykem vládnul. Po chvilce mu hlava sklesla a on tvrdě usnul. Paní všechno zamkla, služebníci pána uložili,

potom ho vzali i s postelí na ramena a šli za paní. Otec spínal ruce, vida pozdě v noci podivný průvod k chalupě přicházet. Teprv když mu dcera všechno vysvětlila, byl spokojen. Slunce stálo hezky vysoko, když se pan prokurátor probudil. Kouká, mne si oči, a nemůže se vzpamatovat, co se to s ním stalo. Tu vejde do dveří jeho paní v prosté, ale čisté selské sukni, s černým čepcem na hlavě. "Ty jsi tu ještě?" ptá se jí.

"Nu, proč bych nebyla? Vždyť jsem doma."

"A co já tu dělám?"

"Což jsi mně nedovolil, abych si vzala s sebou, co mi je nejmilejšího? Tys mi nejmilejší, tedy jsem si vzala tebe."

Pan prokurátor se dal do smíchu, řka:

"Budiž ti odpuštěno! Vidím však zřejmě, že jsi nade mne chytřejší, proto budeš také od dnešního dne ty soudit, a ne já."

Paní prokurátorová byla tomu ráda a od toho dne soudila ona, a bylo všude dobře.

Kdo je hloupější?

Božena Němcová

Jednomu chalupníku nezůstalo
z celého jmění nic více než slepice.
Poslal ženu na trh, aby ji prodala.

"A zač?" ptala se žena.

"No zač, co trh platí."

Žena vzala slepici a šla. U města
potkala jednoho sedláka. "Strejčku,
kupte slepici!" křičela na něho.

"A zač má být?"

"No, co trh platí."

"Trh platí groš."

"No, tak je za groš."

Sedlák dal ženě groš a ona mu dala
slepici. Šla do města, koupila za krejcar
pytlíček, za krejcar provázek a jeden
krejcar dala do měšce. Potom si ho
pověsila na hůl, vzala na rameno a šla
domů. Chalupník dělal ukrutný rámus,
když mu žena stržený peníz přinesla.
Ale pomalu se mu to v hlavě rozleželo
a on pravil k ní: "Teď nebudeš bita;

půjdu do světa, a nenajdu-li většího blázna, než ty jsi, pak tě teprv zbiju." Šel tedy do světa. Jednoho dne přijde do města, postaví se před zámek, z jehož oken se paní dívala, začne skákat a ruce i hlavu k nebi zdvihat. Paní se chvilku na něho dívá, ale potom pošle sloužícího, aby se zeptal, co ten člověk dělá.

"No, co dělám, chci do nebe. Já jsem se tam s jedním kamarádem pral a on mě srazil dolů. Teď nemohu najít díru do nebe."

Sloužící běžel zpátky a od slova k slovu paní vše vyřídil.

Paní si hned pro chalupníka poslala.

"Tys byl v nebi?" ptala se ho, když k ní přišel.

"Ovšemže byl, a zase tam půjdu," odpověděl chalupník.

"Neznáš tam mého synáčka?"

"A což bych ho neznal, on tam sedí na peci."

"I bože, na peci? Nebyl bys tak dobrý, abys mu vzal s sebou tu těch tři sta zlatých a na šest tenkých košil a řekl

mu, že tam brzy přijdu, ať si nestýská a žádnou nouzi netrpí?"

"Milerád to všechno vyřídím, jen mi to dejte."

Paní mu dala peníze i plátno, a on šel do nebe. Za městem si sedl u plotu, zastrčil peníze i plátno do nohavic. Sotva sedlák odešel, přijel domů pán zámku; paní mu hned vypravovala, co poslala synáčkovi.

"Ó ty nepředložená ženo! Kdo to jakživ slyšel, aby spadl někdo z nebe, a kdyby spadl, aby se tam zase dostal! Chytrá šelma tě ošidila."

Paní povídala, jak ten člověk vypadal, a pán sednuv na koně, uháněl za ním. Chalupník seděl ještě na tom samém místě; když viděl pána přijíždět, přikryl suchou hroudu svým ukrutánským kloboukem.

"Prosím vás, tatíku, neviděl jste jít kolem nějakého člověka s uzlíkem?" tázal se pán.

"Ba viděl, utíkal tamhle k lesu, co mohl. Byl to zahraničák; to jsou šelmy. Copak udělal, milostpane?"

Milostpán se mu se vším svěřil.

"I toť je prokletá šelma, takovou paní ošálit! Ale vy jste celý uhnaný. Hleďte, já bych se sám za ním pustil, jen kdyby mně někdo tady poseděl. Mám tu vzácného ptáka pod kloboukem, nesu ho jednomu pánu darem do města, a bojím se, aby mi neulít."

"Inu, já tu zůstanu chvíli sedět. Když toho zloděje znáte, bude vám snáze jej chytit," řekl pán, slezl z koně a podal ho chalupníkovi.

"Ale o to vás prosím, milostpane, abyste pod klobouk nesahal, pták by mohl vylítnout, a já bych se naplatil." Pán sedl ke klobouku a milý chalupník se vyšvihl na koníka a jel s dary domů. Chvíli seděl milostpán a čekal, ale když čas ucházel a člověk se ještě nevracel, tu se mu to znechutilo. Myslí si, že vezme toho ptáka s kloboukem domů a chalupník že si může potom pro to do zámku přijít. I pozdvihne klobouk, strčí pod něj ruku - a lap! vytáhne suchou hroudu.

Proklínaje šibala věčně věkův, přijde
domů a nabere notného posměchu.
Chalupník ale, když se k vesnici
přibližoval, zdaleka už na ženu křičel:
"Nic se neboj, ženo! Již tě nezbiju.
Našel jsem ještě hloupější lidi, než jsi
ty."

Kmotr Matěj

Božena Němcová

Kmotr Matěj šel navštívit kmotra Jíru.
Nedaleko statku potkal kmotrova
chlapce.

"Co dělá táta Josífku?" ptá se ho.

"Právě chtěl jíst, ale když vás viděl za
humny, vstal a nechal jídla být,"
odpověděl pravdomluvný hoch.

"A pročpak?"

"Inu, táta povídal, že byste nám mnoho
snědl, a máma to musela se stolu
všecko schovat."

"A kampak to schovala, Josífku?"

"Husu dala na pícku, kýtu na kamna,
klobásy se zelím do trouby, buchtu na
misník a dva džbány piva pod lavici."

Kmotr se neptal dále, usmál se
a v okamžení vešel přes práh ke
kmotrovi.

"Pozdrav tě bůh!" vítal ho kmotr Jíra.

"Ale že pak jsi nepřišel o chvílku

dříve, mohl jsi s námi jíst, právě dnes
nám od jídla nic nezbylo, s čím
bychom tě uctili."

"Nemohl jsem, milý kmotříčku, dříve
přijít; přihodilo se mi na cestě něco
neočekávaného."

"A co, povídej!"

"Zabil jsem hada, a ten had měl hlavu
tak velikou jako ta kýta, co máte na
kamnech, tlustý byl jako ta husa, co je
na pícce, bílé masíčko měl jako ty
buchty, co jsou na misníku, dlouhý pak
byl jako ty klobásy, co leží stočené na
zelí v troubě, krve ale bylo co piva
v těch dvou džbánech, co tamto pod
lavicí stojí."

Dobře to Matěj vyvedl. Kmotr Jíra se
za svou nehostinnost zastyděl, žena
musela jídlo a pití na stůl postavit,
a oba teprv hosta častovali.

O hloupém Honzovi

Božena Němcová

Byl jeden táta a měl Honzu. Jednou řekl k němu: "Honzo, ty rosteš jako dříví v lese, jsi hrozný klacek, a posud jsi ani v kostele nebyl. Půjdeš dnes do kostela. Ale to ti povídám, ať mi tam ani hubou neklápneš."

Honza hodil hlavou, ustrojil se a šel do kostela. Za chvíli, když vešel do kostela, vstoupil kněz na kazatelnu a začal kázat. Honza koukal s otevřenou hubou, ale po chvíli se zamračil, podepřel boky a bručel: "Nu, rád bych věděl, proč ten košiláč jen na mě zevluje a se mnou se vadí; vždyť jsem mu nic neudělal, ale bude-li to dlouho trvat, popadnem se do křížku." "I mlčte, hloupý, a poslouvejte," okřikovali ho lidé.

"Ba to nebudu poslouchat, ani slova nechci již vědět."

I vtlačil si klobouk na hlavu, oba palce strčil do uší a obrátil se ke knězi zády. To když udělal, vystrčili ho lidé ven z kostela.

"Ty už jdeš?" ptal se táta.

"Jsem rád, že jsem doma, co mě to namáhání stálo. Vylezl vám tam košilatý do díže a začal se naparovat a se mnou vadit až hrůza. Jen trochu jsem hubou klápl, a lidé mě okřikovali, a když jsem si uši zacpal, vystrčili mě ven. Více tam nepůjdu."

"Ty jsi hloupý Honza. Večer půjdeš k muzice."

Dobrá; večer dal táta Honzovi zlatník s doložením, aby si koupil za něj piva a dával děvčatům hodně připíjet, aby s ním rády tancovaly.

Honza šel; na prahu hospody stál šenkýř. "Za zlatník piva!" poroučel Honza, sotva k němu došel.

"Snad jen pintu," opravoval hospodský.

"Už jsem řekl, a dost!" Honza na to.

"Nu dobrá, jděte dál!"

V hospodě byl jen hudec a několik párů se točilo v kolečku. Honza

vyvalil oči, otevřel hubu a troubil. Najednou zavřísknou ze síně dudy a dudák vstoupí do sednice, provázen chasou. To jak Honza viděl, vyrazil ze sednice, až na prahu hospodského povalil, který nesl pro něho ve vědru za ten zlatník piva.

"Táto!" křičel, když přišel domů, "víckrát mě neposílejte k muzice, to jsem se tam polekal."

"Nu, ty hlupáku, co zas?" ptal se tatík.

"Ba co, když jsem tam přišel, skřípal jeden na prkénko a několik bláznů se točilo po sednici, až se jim hlava div nezatočila. Najednou to kvikne, blázni všichni strachem vykřikli a hrnuli se ke dveřím a do nich vstoupil chlap a mačkal pod paží čerta. Já se lekl a utíkal pryč."

"Už vidím, s tebou není ve vesnici pořízená, musíš mezi pány. Já znám jednoho, který potřebuje sloužícího do pokoje, k tomu tě dovedu."

Honza byl spokojen a šel s tátou, aby své štěstí mezi pány zkusil. Přišli k pěknému zámku a tam řekl táta, aby

šel Honza o službu prosit. U vrat stál
vrátný a ptal se Honzy, jak se jmenuje.
"E co bych povídal, jak se jmenuju,
vždyť to není pán," pomyslí si
v duchu Honza. "Předevcírem se
jmenuju," odpověděl vrátnému a šel
nahoru k pánovi.

"Jak se jmenuješ?" ptal se ho pán, když
ho byl již do služby přijal.

"Honza."

"To není hezké, Honza, budeme ti říkat
Johannes!"

"I pro mě si říkejte jak chcete, ale
Honzo mě volejte, sice vás nebudu
slyšet."

Pán se smál, vykázal mu práci na celý
den a Honza odešel. Přišel do kuchyně
a kuchařka se hned ptala, jak se
jmenuje.

Honzu to ptaní trochu mrzelo, povídal
tedy: "Co vy ráda, dobré víno."

Když přišel nahoru do pokojů, potkala
ho paní. "Ach, náš nový lokaj; jak mu
říkají?"

"Říkají mně Johannes, a jmenuju se kočka," odpověděl Honza celý vztekly, že musí pořád povídat, jak se jmenuje. "Ten chlap je blázen," pomyslí si paní a šla dál.

Přišla slečna a poručila: "Chci polívku!"

"Já jsem polívka," řekl Honza, kterému se děvče zalíbilo. "To máš divné jméno," řekla slečna, "ale já se neptám na ně, a chci, abys mi přinesl z kuchyně polívku."

"Na mou věru, tu holku bych si hned vzal, kdyby mě chtěla," myslil si Honza, když odnášel polívku, a myslil na ni celíčký den. Večer, když bylo po vši práci a všichni ulehli, šoural se pomalu skrze několik pokojů do toho, kde slečna spala.

"Mama, mama, polívka!" křičela slečna na matku, když ucítila kroky a poznala sloužícího.

"Snad bys nejedla ještě v noci polívku?" ozvala se matka z vedlejšího pokoje.

"Honem, mama, ten nový sloužící je zde."

"Vstávej honem, můj milý, kočka je u dcery," budila paní pána. "Proč mě budiš, ať ji zažene."

"Jak ho zažene, vždyť to není opravdová kočka; snad mi rozumíš, ten nový sloužící!"

"Ten se jmenuje Johannes, a ne kočka."

"Jen vstaň, ať se jmenuje jakkoliv, ten to je."

Pán vyskočil, vzal bič ze zdi a běžel k slečně do pokoje, ale tam již nikdo nebyl a jen slečna mu povídala, že přišel k její posteli, a když křičela, že utekl.

I pustil se pán za ním; ale pod schody upadl přes kuchařku. "Ona nestydatá, co tu leží? Kdo ji porazil?"

"Dobré víno, milostpane!"

"A ona mi to ještě povídá? Až se vrátím, srovnáme se, ona nestydo!"

I běžel zase za milým Honzou, ale nikde ho nebylo. Ptal se vrátného, neviděl-li sloužícího.

"Předevčírem?" ptal se vrátný, který jeho pravé jméno neznal jako nebohá kuchařka.

"On je osel, předevčírem tu ani ještě nebyl," rozzlobil se pán. Teprv po dlouhém hádání přišel všemu na stopu a ke vši zlosti se musel smát, že je měl Honza za blázný.

Zatím přišel Honza domů celý říčný.

„No, ty jdeš již ze služby?" ptal se táta.

"Ještě bych nebyl přišel, ale bál jsem se bití. Mají tam dceru, a ta je proklatě hezká; mně se líbila, já k ní večer zašel a chtěl jsem jí dát hubičku. Ale ona začala křičet, jako by ji na vidličky bral, a svolala celý zámek. Musel jsem utíkat, nechtěl-li jsem dostat výprask."

"No, ty jsi boží dřevo, již nevím, co s tebou," rozzlobil se táta.

"Já vím, táto, co udělám," řekl na to Honza; "v zámku jsem slyšel o jednom králi, který prý svolal mnoho učených, aby se s nimi hádal. Ať prý mu mluví co mluví, on pořád říká: To je pravda! a komu by řekl: Ty lžeš! ten prý vyhraje a tomu dá buď mnoho

peněz, anebo svou dceru. Já tam půjdu a budu se s ním hádat, až řekne: Ty lžeš!"

"Nu, možná že se k tomu hodíš. Jdi s pánembohem!"

Honza se tedy sebral a šel k tomu pro své hádání vyhlášenému králi. Šťastně se dostal až na místo a byl ke králi připuštěn.

"Ty se tedy chceš se mnou přít?" ptal se král.

"Nu, pokusím se o to," řekl Honza a sedl vedle krále na vycpanou židli.

"Nyní začni povídat, a jestli ti řeknu, že lžeš, dostaneš mou dceru a mnoho peněz," řekl král a pokynul Honzovi, aby začal.

"Jednou jsem šel do lesa a porazil jsem dub," začal Honza.

"To může být pravda," řekl král.

"Bylo z něho pilin, až tma!"

"Také to může být pravda."

"Z těch pilin jsem upletl provaz."

"I to může být pravda."

"Ten provaz jsem přivázal k nebi a soukal se po něm nahoru."

"To též může být pravda."

"Nahoře se mi ho kousek nedostávalo, uřízl jsem dole kus a nahoře nastavil."

"Také to může být pravda."

"Již jsem se chytal trámu, tu se provaz utrhl a já se zaryl sto sáhů pod zem."

"I to může být pravda."

"Vzpomněl jsem si, že máme v kuchyni motyku, a chutě jsem vylezl ven, abych se vykopal."

"To může být pravda."

"Když jsem vyšel, viděl jsem běžet zajíce, a ten měl na krku cedulku."

"To může být skutečná pravda."

"A na té cedulce stálo, že pásl váš táta s mým dědkem prasata." "To lžeš," rozkřikl se král a vyskočil ze židle.

"Že lžu? Tedy jste prohrál, a já dostanu peníze."

Tu se krát ulekl a vzpomněl teprv na svou sázku.

"Poslouchej, Honzo, já ti dám peněz dost, ale dceru, tu ti přece dát nemohu; ty jsi selský a ona je princezna."

"Jen mi dejte peníze, já se o vaši princeznu neprosím, vím o hezčím děvčeti."

Král byl i s tou poklonou spokojen, dal Honzovi peněz, co chtěl, a byl rád, že ho zbyl z krku. Když přišel Honza domů, koupil si panství a měl chytrosti až dost.

O kocouru, kohoutu a kose

Božena Němcová

Jeden táta měl tři syny; nejstarší se
jmenoval Martin, druhý Matěj
a nejmladší Michal. Všichni tři byli

•O kocouru, kohoutku a kose 1

když se jedenkrát táta rozstonal a za
několik dní k smrti se chystal.

I povolal chlapce k loži a pravil:

„Víte, děti, že nemám jiného bohatství
než tu chalupu, kocoura, kohouta

a kosu. V chalupě přebývejte
a z těch tří věcí si každý jednu
vezměte. Nevad'te se, buďte vždy
svorní, a pánbůh vám požehná!“ To
dořekl a umřel.

Když synové tátu pochovali, rozdělili
své dědictví. Martin si vzal kosu,
protože s ní uměl dobře sekat, Matěj si
vzal kohouta a Michal si vzal kocoura.
„Ale milí bratři,“ řekl Martin, „doma
všichni zůstat nemůžeme, sice bychom
hladem umřeli. Pobuďte vy dva zde
a nějak si zatím pomozte, já půjdu
s kosou do světa.“

Měli se všichni tři rádi, a co jeden
chtěl, to chtěl také druhý. Protož
nestavěli se nijak proti bratrovu
návrhu.

Martin vzal kosu a šel do světa. Chodil
dlouho a dlouho, ale nikde práci
nenašel; konečně přišel do jedné země,
kde byli lidé ještě tuze hloupí. Když
přichází k městu, potká jednoho
člověka a ten se ho ptá, co nese.
„Kosu nesu,“ odpověděl Martin.
„A co je to, a nač?“

„Tím se tráva seče.“

„Tím se tráva podžirá? I toť je výborná věc; my musíme trávu rukama trhat, což nás velké namáhání stojí.

Kdybyste chtěl k našemu králi jíti, on by vám toho podžírače dobře zaplatil.“

„I proč ne, to udělám.“ Pán ho vedl hned ke králi, který se tomu nástroji velice divil, a hned Martina zjednal, aby šel na královská luka trávu podžírat.

Martin šel, a s ním množství diváků. Než Martin nebyl hloupý, vrazil kosu v půl louce do země, řekl jednomu služebníkovi, aby přinesl v poledne oběd pro dva, pak odehnal z louky všechny diváky. V poledne, když přinesli služebníci oběd pro dva, divili se, že je takový kus louky posečen. „Bude váš podžírač také jíst?“ ptali se Martina. "Když dělá, musí se krmit. Ale jděte jen sbohem a nechte nás o samotě.“ Sloužící odešli, a Martin snědl oběd pro dva sám.

„Toť jsem měl výborný nápad, že jsem chtěl oběd pro dva; kdyby byli přinesli

jen pro jednoho, nebyl bych se najedl.“
Tak to dělal den jak den, až všechny
louky posekal. Když byl se vším hotov,
šel si ke králi pro peníze s kosou na
rameně.

„Tvůj podžírač tedy sám trávu
podžírám?“ ptal se král.

„Sám, královská Milosti!“ odpověděl
ferina.

„Jestlipak bys nám ho tady nechal za
tisíc zlatých?“

„Stojí ovšem za více, ale dám vám ho
za ty peníze,“ pravil sekáč, složil kosu
a přijav peníze šel domů. Král dal
kosu do jednoho pokoje postavit, aby
se jí nic nestalo. Přišel druhý rok, tráva
narostla a byl čas, aby se pokosila. Tu
poručil král, aby se vynesl podžírač na
louku. S největší slávou přišli na
louku, vrazili ho vprostřed do země
a odešli pryč, jsouce v domněnku, že to
nemá podžírač rád, když se na něho
někdo dívá. V poledne se přihnali
s obědem dychtiví, aby viděli, mnoho-
li už je uděláno. Ale kosa stála, kam ji
ráno postavili; to jim bylo divno.

Položili oběd k ní a šli ke králi s vyřízenou.

„Vždyť bylo hned první půldne tolik podžíráno, když s ní ten člověk přišel; proč asi nechce dělat?“ myslil si král a vrtěl hlavou. Ale večer přišel služebník zase, řka, že se kosa ani louky, ani oběda netkla.

„Tot' musí mít učarováno,“ řekl král, „dejte jí vysázet dvacet ran, a jestli ještě nic neudělá, zakopáme ji.“

Na slavný rozkaz přinesli na louku lavici, položili kosu na ni a biřic jí dvacet vysázel. Kosa vyskakovala po každé ráně nad lavici, a leckterého všetečku švihla přes nos. „On jí učaroval,“ křičeli všichni, „zakopejte ji!“ To také učinili, zakopali kosu do země a podžírali trávu rukama jako kdy jindy.

Zatím měli bratři dobré časy a žehnali otce, že jim tak výnosné dědictví zanechal. Za nějaký čas, když peníze docházely, řekl Matěj: „Teď půjdu já se svým kohoutem do světa, snad ho tak dobře odbudu, jako ty kosu.“

„Jen jdi hodně daleko, kde jsou ještě hloupí lidé, v Čechách bys mnoho nedostal,“ radil mu Martin.

Matěj vzal dědictví a šel. I přišel zase k jednomu městu a potkal pána.

„Copak to neseš, člověče?“ ptal se pán.

„Nesu kohouta,“ odpověděl Matěj.

„Takové ptáky zde nemáme, k čemu je dobrý?“

„Ten pták přivolává den.“

„I toť je div divoucí. My musíme pokaždé den vyprovázet tam za ten vrch a ráno mu zase jíti naproti, což nám velké nepohodlí dělá. Kdyby měl ten pták takovou vlastnost, zaplatil by ti ho král mnoha tisíci.“

„Vždyť se můžete přesvědčit,“ řekl Matěj a šel s pánem ke králi.

„Milostivý králi, ten člověk má ptáka voláka, který den přivolává, a když jde spát, jde den také spát.“

„I to by nebyl penězi k zaplacení, jestli tomu tak, kterak povídáš.“

„Milostivý králi, můžete se brzy přesvědčit.“

Dali tedy kohoutu zlatou posadu
a kohout spokojen s novým bytem
brzy se uhnízdil. Netrvalo to dlouho,
a den odešel, aniž ho byl kdo
vyprovodil. Král byl rád, a rána se ani
dočkat nemohl. O půlnoci vstali
a dávali pozor, jak bude kohout den
přivolávat. Bila hodina — nic, byly
dvě, kohout zakokrhal a všichni se
rozděsili, co to za divný zpěv. Bily tři
hodiny, kohout zase kokrhal, a tak
pořád, až do čtyř hodin, kdy se již
docela rozbřesklo. Když král viděl, že
kohout opravdu den přivolal, poručil,
aby dali Matěji z pokladnice pět tisíc
a všim aby ho uctili. Matěj shrábl
peníze, dobře se najedl, napil a potom
králi poděkoval a odešel domů.
Bratři ho s radostí přivítali a měli se
zase nějaký čas dobře. Že však
s penězi nehospodařili, rozkoulely se
jim dosti brzo. Když jich bylo už
namále, řekl Michal: „Nyní, bratři,
půjdu já do světa a po mém štěstí se
ohlídnou. Snad dostanu za kocoura také
tolik, co jste vy dostali.“

Zase ho bratři napomenuli, aby šel hodně daleko, kde jsou lidé hloupí, v Čechách že by nic nedostal. Michal strčil kocoura do pytle a šel. Dlouho chodil, než přišel do jedné země, kde lidem nerozuměl. Ale než došel k hlavnímu městu, naučil se tolik, že se mohl trochu domluvit. Před městem ho potkal zase jeden pán a ptal se ho, co to v pytli nese.

„Kocoura,“ odpoví Michal a ukazuje mu ho.

„To je divné zvíře, a k čemu je dobré?“

„Chytá myši, ať jich je cokoliv v domě, všechny je zlapá.“

„I strč jen honem toho lapáka do pytle a pojd' ke králi. My máme v zámku tolik myši, že nám div po stole neběhají, a král by dal nevím co, kdyby se někomu poštěstilo, ze zámku je vypudit.“

„Tot' bude snadná pomoc,“ odpověděl Michal, strčil kocoura do pytle a chvátal za pánem.

Když přišli ke králi, řekl pán:

„Milostivý králi, ten člověk zde má kocoura lapáka. To je zvíře, které myši lapá, a kdyby Vaše Milost poručila, on by ho prodal.“

„Je-li to pravda, rád ho koupím.“

„Milostivý králi, jen mi povězte, kde jich je nejvíce, a hned se přesvědčíte, jak je umí můj kocourek škrtit.“

I vedli Michala do komory, kde jich nejvíce bylo, takže se jich pod nohama jen hemžilo. Michal rozvázal pytel, kocour vyskočil a způsobil takovou spoušť mezi myšmi, že nebylo možná. Král měl nesmírnou radost a hned poručil, aby se Michalu deset tisíc zlatých vyplatilo. Michal si poskočil, když měl tolik peněz, a s veselou se vrátil domů. Za dva dni po jeho odchodu napadlo králi, co bude asi ten lapák žrát, až žádných myší nebude. To nikdo nevěděl, a Michal byl pryč.

I poručil král, aby sedl jezdec na nejrychlejšího koně a Michala dohonil. Michal kráčel zatím pokojně cestou, kudy byl do města přišel. Čtvrtý den

vidí najednou za sebou jezdce, který zdaleka na něho volá; zůstane tedy stát. Jezdec přijede a začne se Michala polovic německy, polovic česky něco ptát čemu ale Michal nerozuměl; aby mu ulehčil, ptá se ho po německu:

„Was?"

Ale na tu otázku se jezdec obrátí a ujíždí, jak by ho vítr unášel. Michal si pomyslí, ten chlap je blázen, a jde spánembohem dále.

Celý uřícený, uprášený vrátil se jezdec zpátky, a sotva skočil z koně, běžel ke králi a oznamoval: „Milostivý králi, smutná novina, až zlapá kocour myši, bude po nás veta.“

„Kdo ti to řekl?“ ptal se uleknutý král.

„Ten člověk, co nám kocoura prodal.

Na cestě jsem ho dohonil, i ptám se, co bude to zvíře žrát, až všechny myši zlapá, a on mi řekl: Vás!“

Hned svolal král celou svou radu

a jednalo se, co s kocourem počít. Po dlouhém rokování se usnesli, že ho nechají v komoře zavřeného a že tam postaví dvojí stráž, aby nemohl ven. Tu

chvíli dostal nejvyšší generál rozkaz, aby postavil čtyři silné a neohrožené muže ke komoře na stráž. Noc a den stál na každém rohu jeden a strachy umíral, kdykoliv to v komoře zarachotilo. Druhou noc bylo ale ticho, protože kocour všechny myši zlapal. Ráno když se v komoře ještě nic nehýbalo, myslel si muž blíže okna stojící, co to asi znamená. Osmělil se tedy a nahlídl do komory. Ale běda! Kocour seděl na okně, a jak zahlídl fousatou bradu a huňatou čepici, lekl se, vyrazil okno a byl tentam. Druhý muž zaslechl křik, i běží se podívat a tu vidí vojáka ležet bradou vzhůru. Tryskem pádí do zámku a volá: „Ach zle je, zle, milostivý králi! Ten ukrutný myšilapák dostal se z komory a zakousl mého kamaráda, co u okna stál. Bůhvíkde běhá a co již lidí uškrtil. Ó, to je neštěstí!“ Hned se všechny domy uzavíraly, kde kdo byl, se schoval a král poručil, aby se pluk těch nejsrdnatějších mužů v těžké brnění přistrojil a na kocoura

táhl. To se také hned vyplnilo, ale
ačkoli se honilo tři dni, po kocouru
nebylo více ani památky.

Bratři žili zatím svorně a pokojně,
hospodařili lépe než prve, neboť věděli,
že se teď na nic více spolehnout
nemohou. Častokráte ale, sedíce
pohromadě, hloupým lidem se
vysmívali

O Labuti

Božena Němcová

V jedné zemi panoval král, který měl velmi sličného a dobrého syna, jejž nadevšecko miloval; tím více ale nenáviděla ho královna, jeho macecha. Ona neměla sice žádných vlastních dětí, pro které by mu snad přednost záviděla; ona jej toliko proto nenáviděla, že sama panovat chtěla, v čemž jí on jedinou byl překážkou, poněvadž otec pro velikou lásku svou v brzkém čase vládu mu odevzdat chtěl. K tomu však nechtěla ona dokonce přivolit. Vědělať dobře, že by jí ani lest, ani jakákoli chytrost, v kteréžto u krále velmi zběhlá byla, nic nepomohla, hledala tedy pomoci v jiném prostředku, který byl mnohem hroznější; její černé srdce bylo ale všeho schopno. Několik mil od hlavního města bydlela v lese stará čarodějnice, která daleko

široko pro své čáry a tajné umění
rozhlášená byla. K ní se královna
uchýlila.

Přestrojena šla do lesa, v kterém stará
bydlela. Když přišla až na vykázané
místo, spatřila jeskyni, u jejíhož
vchodu dva draci hlídali. Ti jak
královnu spatřili, hned ze tlam a z očí
oheň na ni sršeli, ona se toho ale
nelekla a silným hlasem na starou do
jeskyně volala. Za malou chvíli vyšla
tato a za ní dvě kočky, dvě sovy a jiní
podivní netvoři. „Co žádáš, královno?“
ptala se čarodějnice.

Královna, podivíc se, že ji žena
poznala, řekla k ní: „Velmi mnoho
slyšela jsem o tobě i o tvém umění,
a proto bych ráda o pomoc tě prosila
ve věci, na které mi mnoho záleží a za
kterou bych se ti královsky odměnila.“
"Jestli to, co žádáš, stojí v mé moci,
chci ti být po vůli," odpověděla stará,
slíbené odměny nemohouc se ani
dočkat.

„Poznala jsem," pravila královna, „že
máš nejtajnějších věcí známost,

a proto skoro zbytečné bylo by povídat tobě, že mám syna neobyčejné krásy, kterého nenávidím a jehož bych se ráda zprostita, protože mi cestu k trůnu zamezuje. Jestli tobě možno proměnit jej v jakékoli zvíře a ode dvora vypudit, dám ti, co sama chtít budeš.“
"Totě arci těžká věc," odpověděla po dlouhém rozmýšlení čarodějnice, „ale pokusím se o to. Zítra o polednách přijdu k tvému dvoru.“

Spokojena slovy těmito odešla královna z lesa. Druhý den v poledne přišla čarodějnice všem ostatním neviditelná ke královně, která v komnatě plna netrpělivosti čekala. Čarodějná žena, podpírajíc se o hadovitě točenou hůl, promluvila k ní: „Především musím mít od prince několik vlasů.“

„To bude ovšem věc těžká," pravila královna, procházejíc se v myšlenkách po komnatě; za chvilku ale odešla do zahrady, kde se princ poledního času obyčejně zdržoval a kde náhodou také tenkrát pod stromem libě spal. Jak ho

spatřila, byla ráda, že tak brzy a tak lehko k vlasům přijde. I běžela to staré povědět, která bez meškání spícímu princovi ostrými nůžkami opatrně několik vlasů ustříhla. Byltě ale princ ten tak krásný, že ho i tomu zatvrzelému srdci čarodějněmu líto bylo; pročež umínla si, že ho nechce navěky zničit, jakž královna byla nařídila. Když opět do zámku přišla, uzavřela se v jednom pokoji a tu čáry své prováděla. Princ spal pokojně. I zdálo se mu, že se k němu blíží škaredá žena, která černou holí se ho dotýkajíc praví: „Proměň se v krásnou bílou labuť, s citem však člověčím; zpěv tvůj buď tak líbezný, že kdo tebe uslyší, každý si tě zamiluje. Získáš-li si v té podobě srdce nejkrásnější princezny, aby tobě kvůli mocným princem pohrdla a tebe za manžela pojala, budeš vysvobozen; ta však, jež příčinou jest tvého zakletí, v tu chvíli ve škaredého pavouka se promění.“

Poděšen tímto ukrutným snem, mnul si princ oči, aby ze spaní procitl; což když se mu podařilo, lekl se náramně, neboť viděl, že je v labuť proměněn a že po jezeru plyne. I počal naříkat zpěvem tak bolestným, že se všichni z celého zámku sběhli a tu labuť poslouchali. Sám král přišel a slyšel s bolným citem zpěv ten labutí. Ubohý neměl ani zdání, že je to jeho vlastní milovaný syn.

Zakletý princ loučil se s otčínou a plaval dále; nevědělť, kam má jít, aniž chtěl v domovu zůstat. Král se zatím sháněl po synovi, avšak nadarmo; nikde ho nenalezl. I byl nářek a pláč po celém království.

Umínil sobě tedy král, že se optá staré čarodějnice, zdali by ona věděla, kam jeho syn se poděl. Ta mu pověděla pravdu, ačkoli neřekla, že ona a královna jsou toho příčinou.

I naříkal král a smutek ani odložit nechtěl, dokud by syn vysvobozen nebyl.

Ten plaval pořád dále a dále, až přišel z jezera do veliké řeky, kde viděl mnoho, přemnoho ptáků, kteří si povídali, kde byli a co viděli; tu si vzpomněl, že mu baba řekla, najde-li princeznu, která si ho zamiluje a za manžela vezme, že bude vysvobozen. I umínil si hledat pannu, která by nejkrásnější byla na celém světě. Přimísil se tedy mezi ptáky a vyptával se jich, zdali by některý z nich o takové princezně věděl. Ale žádný mu zprávu jistou dát nemohl. Vědělť sice o krásných princeznách, ale žádná z nich nebyla by mohla nejkrásnější slouti. Plaval tedy dále, až přišel k moři, kde množství vlaštoviček lítalo. I ptal se jedné, zdali by ona o takové panně věděla. „Slyšela jsem o jedné panně," zaštěbetala tato, „která je nejkrásnější na celém světě, ale nevím, kde se zdržuje.“ „To já ti povím, a chceš-li, také tě tam dovedu," zavrkal divoký holub, jenž poslední slova jejích zaslechl. "Já vím

o té krásné princezně, bývám tam někdy, a vždy z její ruky nejlepších jídel dostávám. Jsi-li svolný, ukážu ti k ní cestu.“

Labuť byla radosti plna, že se dověděla o panně, která by ji vysvobodit mohla. Sivý holoubek se do povětří vznesl a s labutí v dáli odletěl. Dlouho letěli, dříve než onu zem, kde ta krásná princezna s otcem přebývala, uhlídali. Jednoho dne zrána ale holoubek radosti křídly zatřepal, když zámek královský spatřil. „Zde je to tedy a tam v té zahradě je rybník, kde se vodní ptactvo zdržuje, a na těch krásných stromech zase my si poletujem; odpoledne přijde princezna a přinese nám v bělounkých rukou hojnost potravy. Spusťme se tedy do té zahrady a tam ji očekávejme.“

Jak řekl, tak učinil. Když po hladině křišťálového rybníku královská labuť plavala, počala zpívat. Dcera králova, jménem Lída, dívala se právě z okna. „Co to za libě bolestný hlas?“ pravila

sama k sobě, „kdo to tak překrásně zpívá?"

Tu přilítl k oknu holoubek a zaklupal zamyšlené panně na rameno. „Hled', hled', kdepak ty jsi se tu zase vzal? Chce se ti jíst?" I podávala mu jídlo, holub ale poletoval dál a dále, a vábil princeznu za sebou po zahradě, až k rybníku přišla. „Ach, totě překrásná labuť," vzkřikla, a na holoubka zapomenuvši, k labuti běžela a sladká zrna jí podávala. Princ užasl nad krásou té ženy a cítil, jak mu srdce pod sněhobílým peřím bije. Nebylť arci na takovou stravu zvyklý, ale její ruky byl by všechno vzal.

„Zpívej, krásná labuti, ještě jednou zazpívej," prosila Lída.

I nedala se k tomu dlouho pobízet.

Přívětivě své krásné oko k ní pozdvihnuvši, počala tak líbezně pěti, že Lídě divně okolo srdce bylo.

Nemohla ani uvěřit, že by to hlas ptačí byl. Tu přišel i sám král a též se tomu krásnému zpěvu podivil. Od té chvíle princezna nejraději u rybníka sedala

a s labutí se bavila, a ta rozumná
a zamilovaná labuť se také nikomu
jinému hladit nedala nežli jí a také
žádnému nezaspívala nežli jí. A když
z vody ven vyšla a princezně
k nohám, ba i na klíně ležela,
červeným zobákem její bílé ruce
a růžová ústa líbajíc, přála si Lída, aby
labutí nebyla.

Dlouhý čas již trávil princ na krásném
ostrově. Tu přišla jednoho dne Lída
k němu a počala si tuze naříkat.

„Zpívej, drahá, zpívej, bys ten bol ze
srdce mého zahnala; ach pomysli jen,
mám si vzít prince, jehož milovat
nemohu!“

Tu se ulekl princ velice a v tesklivém
zpěvu svůj bol pronášel. Nedlouho za
Lídou přišel její ženich, krásný to
a bohatý princ. Jakmile jej zakletá
labuť spatřila, začala tak divně
a zoufale křičet, že ten si uši zacpav,
ihned utéci musel. Lída jí však srdečně
poděkovala.

Večer seděla princezna u okna
a rozmýšlela, jak by se nemilého

ženicha zprostila; neb druhý den již měla s ním buďto zasnoubena, aneb navždy otcovského domu zbavena býti.

Tu ji vytrhl z jejího rozmýšlení sivý holoubek silným do ramena klubnutím.

"Já ti dám dobrou radu," pravil k ní, „zítra zvol bílou svou labuť za manžela, uděláš dobře a vysvobodíš krásného prince." Nato uletěl.

Princezna nemohla se ani z podivení vybrati. Tu slyšela zase bolestný zpěv labutí a pocítila v srdci svém, že to nemůže pouhý nerozumný pták býti.

Ulehla upokojena na lože.

Labuť však plavala a naříkala celou noc; neboť přišla doba, kde se její vysvobození rozsoudit mělo. Zvolí-li princezna prince, umínila sobě, že smrtí zahyne, jelikož bez ní a v takové podobě byl jí život hrozný. Jak se rozednilo, nastal velký shon a hluk po celém zámku, hosté přijížděli a všude se přípravy k zasnoubení strojily. Jen princezna na to nemyslíla. Když se přiblížila hodina a ona již v bílém šatu drahými kameny a perlami ozdobena

a přichystána čekala, přišel otec
a ženich, též v samém zlatě a stříbře
ustrojený, pro ni, aby ji do velké síně
vedli.

„Nikoli zde“, pravila, když tam přišli,
„k rybníku pojd'te, tam vám rozsudek
svůj vyjevím.“

Šli tedy do zahrady až k rybníku.

Ulekla se labuť a myslila, že se již
Lída s ní rozloučit přichází. Ta však
pravila: „Nemohu si, otče, vzít ženicha,
kterého jsi mi ustanovil, a raději se od
tebe odloučím, budeš-li na svém stát;
dovol ale, bych do svého zajetí tuto
labuť vzít a s ní se zasnoubit směla.“

Král již myslil, že dcera rozumu
pozbyla. Ta však pěvce k sobě
zavolala a do náručí ho tiskla. „Ty jsi
můj ženich a nastávající manžel.“

Sotva to dořekla, přivinul ji k srdci
krásný jinoch a místo červeného
labutina zobáku líbaly ji růžové jeho
rty. Všichni ustrnuli; Lída však v srdci
vroucně holoubku za dobrou radu
děkovala. Když se princ z jejího náručí
vyvinul, přistoupil ke králi a všechno

mu řekl, jak se to s ním stalo. Král
tomu však věřit nechtěl; ale když dcera
prosit počala a princ se sám
v rukojemství dával, chtěl-li by král
k jeho otci poslat, tu konečně svolil.
Odbytý ženich nemeškal déle, ale hned
odejel.

Zasnoubení milenců slavilo se hlučně
a skvostně. V noci, když princ do své
ložnice přišel, viděl holoubka na okně
sedět. „Ty dobrý ptáčku,“ pravil
k němu princ, „tobě jedině za všechno
děkuju, pověz mi, kdo jsi, vím, že nejsi
všední pták, a rád bych se ti
odsloužil.“

„Já jsem byl u tvého dědečka ve
službě,“ řekl holoubek, „a když umřel,
přišel jsem k jednomu čarodějníku,
který mně svou dceru za manželku dal
a umění tomu naučil. Nemohl jsem na
tvůj rod zapomenout, a proto jsem po
jeho smrti aspoň blíže města, kde tvůj
otec přebývá, se usadil. Vídával jsem tě
často a mnoho neštěstí od tebe
odvrátil. Poslední však jsem nemohl
odstranit, protože to v mé moci

nebylo. Když však stará čarodějnice tvou krásou obměkčena výminku při tvém zakletí učinila, předsevzal jsem si, že ji vyplním, což se mi také poštěstilo. Tvá matka se v pavouka proměnila, a jakmile tebe na trůně uhlídá, zlostí pukne. Otce jsem o všem zpravil, a již je na cestě tobě vstříc. Buď šťastný a vzpomeň si někdy na mne. Nemám žádného a o samotě dlouho živ nebudu, a proto odměny nežádám." Dříve než se princ vzpamatovat mohl, byl staroušek pryč. Druhý den se mladí manželé s otcem rozloučili a jeli k otci princovu. Vpolou cestě se s ním setkali; i vítali s velkou radostí syna i dceru. Když přijeli domů, byl princ hned za krále zvolen. Jak holoubek řekl, tak se stalo; v pokoji královny nebylo po změně princově nikoho vidět nežli škaredého pavouka, který se při zvolení nového krále rozpukl. Mladý král poslal slavné poselství pro otce manželčina, a když přijel, hlučné a radostné hody se slavily, přičemž král nařídil, že se

v celé jeho zemi žádný holub zabít
nesmí, na věčnou památku jeho
vysvobození. V královském rybníku se
mnoho a mnoho labutí na památku
chovalo, které královna sama krmívala;
ale žádná neuměla tak krásně zpívat
jako ten zakletý princ.

O neposlušných kozlatech

Božena Němcová

Byla jedna koza a ta měla čtyři kozlátka. Jedenkrát trefilo se, že musela sama někam odejít, snad na pastvu, i shromáždila kozlátka okolo sebe a povídala: "Já musím, milé děti, někam odejít a nechám vás tu na chvíli samotné. Vrátko zandám; ale to vám povídám, nikomu neotevírejte, dokud můj hlas neuslyšíte."

Kozlátka přislíbila poslušenství, matka zandala pevně vrátka a s pokojem odešla.

Netrvalo to dlouho, přijde liška a začne volat: "Kozlátka, má děťátka, otevřete vaše vrátka, nesu vám plné kozičky mlíčka."

Kozlátka poslouchala, poslouchala, ale potom odpověděla: "Neotevřeme, to

není naší maminky hlas, naše maminka má tenký hlásek."

Liška se ale tím odbýt nedala. Za chvíli přišla zase a volala tenčím hlasem: "Kozlátka, má děťátka, otevřete vaše vrátka, nesu vám plné kozičky mlíčka."

Kozlátka poslouchala, poslouchala, ale potom odpověděla: "I neotevřeme, to není naší maminky hlas, naše maminka má ještě tenčí hlásek."

Liška poodešla, ale za chvíli volala zase hlasem co možná nejtenčím: "Kozlátka, má děťátka, otevřete vaše vrátka, nesu vám plné kozičky mlíčka." Kozlátka poslouchala, ale nemohla tentokrát hlas matky rozeznat. Jedno řeklo: "Je to hlas naší maminky," druhé: "Není," třetí řeklo: "Otevřeme," čtvrté: "Neotevřeme." I nemohla se nikterak shodnout, co by měla dělat, až to přišlo posléz k pranicí. Začala se notně trkat a v samé horlivosti vyrazila vrátka. Tu liška mezi ně vběhla a všechny čtyři roztrhala.

Pohádka o Palečkovi

Božena Němcová

Byli jednou dva manželé a ti neměli děti.

Jedenkrát když muž na pole odejel orat, narodil se mu zatím doma synek, nic větší než paleček. Matka ho také hned Palečkem nazvala. - Byl to klučík přepodivný! Sotva se narodil, už ho bylo plné kouty, po jizbě, po kuchyni běhal, skákal, zpíval, a když bylo k poledni, volal na matku: "Mámo, mámo, dej mi oběd, ať ho otci na pole donesu!"

I křížovala se matka nad tím přepodivným synem, ale oběd mu přece svěřiti nechtěla, až konečně, když nedal pokoje, se smíchem oběd do koše složila. A hle, div divoucí! Paleček si zdvihl koš na hlavu a pryč s ním na pole utíkal. - Nebylo ho pod ním ani viděti, a tak se zdálo, jako by koš sám šel cestou. Bylo také trochu

prachu na cestě, ale Palečkovi po pás;
než z toho on si nic nedělal a jen
hrdinsky dále kráčel. - Tu přišel ale
k potoku, ani lávky, a kterak na druhý
břeh se dostati! Ale Paleček je chytrý,
hned si uměl poraditi. Vzal z koše lžíci
dřevěnou, spustil do vody a sedl do ní
jako do lodičky. Koš táhl za sebou
a tak se na druhý břeh přepravil.
Jak přišel na pole, kde otec oral,
zdaleka začal volati: "Otče, otče, tu ti
nesu oběd! Ale otec hlásek jeho
nedoslechl, a mimoto ani nevěděl, že
má synka, aniž by věřil byl, že mu
sotva zrozený už oběd donese. -
Paleček nepřestal volati, až když
u samého otce stál, ohlídl se otec, co
to tu bzučí, a tu viděl za sebou koš
státi, Palečka ale neviděl. I začal
podivný koš, který sám na pole přišel,
prohlížeti, a tu teprve viděl Palečka,
který se mu hned ohlašoval, že je rodný
jeho synek, ráno narozený. - "Ráno
narozený, a už mi oběd neseš, eh, ty jsi
divotvorný synek!" zasmál se otec,
a potom sednuv, obědval. - Paleček se

nabídl otci, že bude zatím orat, aby mu dal otec bič, aby voly poháněl.

"I kterakpak bys ty, synku, voly poháněl, když bič ani neunesíš," zasmál se mu otec. - "No tedy budu bez biče pohánět," odpověděl Paleček a jedním machem skočil na vola, do ucha mu vlezl a co hrdla měl, volati začal: "Hoj, hejsa, hej!", až volům v hlavě hřmělo. I rozběhli se a s takovou nahoru dolů utíkali, že přes oběd Paleček více zoral než otec za celé půldne.

Okolo pole, na němž Paleček oral, vedla hlavní cesta; právě v tu dobu šel tamtudy bohatý kupec z města, z trhu, vraceje se domů. - Když tu viděl voly, jak sami orají, velice se tomu podivil a blíže přistoupil, aby lépe divitvorné ty voly pozoroval, a tu teprv slyší Palečkův hlas, jak je pohání. -

S podivením poslouchal, odkud hlas ten asi vychází, až tu slyší hlas: "No, tu jsem, ve volovu uchu!", a podívaje se volu do ucha, Palečka tam našel. -

I zalíbil se mu nemálo malinký

pohoníček a přál si takového míti,
který by rychle poháněti znal a málo
jedl, neboť byl kupec lakomec. - "A či
bys chtěl ke mně do služby?" ptal se
Palečka. - "proč ne, když otec dovolí,"
odpověděl Paleček; a poté jako střela
z ucha skočí, a k otci přiběhna, šepá
mu: "Jen ty mě, otče, prodej, a ne
skoupě. Nic se ty neboj o mě, já se ti
záhy vrátím, ale jdi zpovzdálí zá
námi."

Když kupec k otci přišel a se ho
otázal, zdali by toho čiperného klučinu
prodal, řekl, že prodá, za pět zlatých.
Kupec mu zaplatil pět zlatých, vzal
Palečka, vstrčil si ho do torby a šel
domů.

Otec poslušen slov Palečkových šel
povzdálečí za nimi; nevěděl proč, až tu
po cestě nacházel zlatník za zlatníkem,
které z torby kupcovy padaly. -
Paleček, když ho kupec do torby strčil,
prokousal díru, až byla torba prázdná,
proklouzl děrou i sám a za otcem
domů pospíchal.

Když kupec došel domů, před vraty křičel už na ženu: "Ej ženo, podivíš se, jakého jsem ti koupil oráče; a to ti je velikánský chlap!" - To řekl, sáhl do torby, aby vytáhl Palečka i peníze, ale nastojte - torba jako sklo - kde nic, tu nic! - Kupec zůstal omámen nad tím divem, a žena vidouc, že hledá oráče v kapse, ještě mu ke všemu vylála.

Pohádka o perníkové chaloupce

Božena Němcová

Byl jeden chudobný otec a měl dvě děti, Honzíček a Marušku. On chodíval do lesa dřevo porážet a nemohl na děti pozor dávat; proto když jim, malým dětem, matka umřela, oženil se, aby měly děti zase matku. Ale ta druhá matka nebyla hodná, neměla ráda otce, ani děti, a otec měl proč naříkat.

Jednou se té maceše ty děti tak zprotivily, že muži poručila, aby je zavedl a více aby domů se nevracely; darmo se tomu muž protivil děti svoje zavést, ale žena pokoje nedala, on se jí bál, a proto se smutným srdce jednoho dne dětem řekl: "Vezměte si džbáněčky, půjdete dnes se mnou do lesa na jahody."

Děti radostí skákaly, vzaly hned džbáněčky a s otcem do lesa se ubíraly. Když přišli hluboko do lesa, zavedl je otec na velkou mýtinu jahod, kde se vše jen červenalo, a řekl jim: "No, milé moje děti, tuto sbírejte si jahody, a já tamto půjdu dříví porážet, dokud mě budete slyšet tlouci, budete vědět, že jsem na tom místě." Děti dychtivě padly na jahody a otec odešel opodál, přivázel mezi stromové palice, která větrem pohazována do stromů tloukla, jako když dříví poráží. Když tak děti ošálil, vrátil se domů a děti v lese nechal.

Když měly děti plné již džbánky a dosyta se najedly, začaly myslet, aby se k otci podívaly. - I šly tam, odkud se po chvílích udeření palice ozývalo, ale nenašly tátu, jen jeho palice visela na stromě.

"Kdepak jen náš tatínek bude, snad šel domů a nás tu nechal," řekl Honzíček. "Ale copak si to myslíš, však on tatínek někde bude a přijde zajisté pro nás, jen tu buďme," řekla Maruška.

A tedy čekaly a z dlouhé chvíle jedly zase jahody ze džbánu, až byly džbány prázdné, musely je tedy zase naplnit, a tak jim ušla chvíle. Než začalo se stmívat, přestal tlukot palice a dětem bylo úzko, i vzaly džbány a šly hledat otce.

"Slunéčko se níží, k večeru se blíží, táto, pojd'te domů!" volaly lesem; ale žádného ohlasu neslyšely.

"To jsme už, milý Honzíčku, zabloudili a tatínka nenajdeme; musíme tu zůstat přes noc," řekla Maruška; ona byla starší a moudřejší.

"Ale já se bojím," Honzíček na to.

"No tedy počkej, já vylezu na strom, jestli uvidím nějaké světlo a v tu stranu bychom se potom dali," těšila ho Mařenka a hned taky na strom lezla. - Ze stromu dívala se kolem dokola, když viděla zdaleka světýlko, zavolala Honzíčka, aby se už nebál, slezla dolů, a v tu stranu, kde světlo viděla, se dali. I přišli z lesa ven, na zelenou louku; na té louce viděli hezkou chaloupku a ta chaloupka byla

perníková. Šli až k okénku, koukli dovnitř a viděli tam sedět starou bábu a dědka.

"Počkej," řekl Honzíček, "já vlezu na střechu, ulomím kus perníčku a budu se mít dobře."

"A jestli na nás přijdou," Maruška se strachovala - ale Honzíček byl už na střeše a loupal perníček a Marušce dolů házel.

I poslala bába dědka, aby se šel podívat, že se jí zdá, jako by někdo loupal perníček. Šel dědek ven a ptá se: "Kdopak to na mé střeše loupá perníček?"

"I ne, dědečku, to větříček," tenkým hláskem odpověděla Maruška pod oknem - a dědek se spokojil. Děti se byly najedly a pod oknem se uhnízdlily k spánku.

Ráno si vlezl zase Honzíček na střechu, aby si uloupnul kus perníčku, a bába zase poslala dědka se podívat. - Maruška chtěla zase dědečka odbýt, ale on ji viděl a šel to bábě povědít.

"Chutě, Honzíčku, musíme utéct, sice bude s námi zle," volala Maruška na Honzíčka, neboť slyšela, jak bába dědka posílá, aby jí ty děti přivedl, že si je upeče.

Honzíček skočil ze střechy, Maruška ho chytila za ruku, a utíkali, co mohli a kam je oči vedly, a dědek hnál se za nimi, ale že byl tlustý a nemotorný, nemohl jim přece stačit. Než nebyly by mu ty dětičky utekly, kdyby se tu byla pojednou žena nevyskytla na lenném poli.

"Prosím vás, panímámo, povězte nám, kudy bychom se dali; zlý dědek z perníkové chaloupky nás honí, chtějí nás upéct, že jsme jim kousek střechy uloupili."

"Tuto se dejte do lesa, tou cestičkou, však já dědka zdržím," řekla plečka a ukazovala dětem do lesa.

Děti utíkaly dále, a za chvíli přiběhl dědek silně si odfukoval.

"Osobo," ptal se plečky, "neviděla jste tudy jít dvě děti?"

"Pleju len," odpověděla žena, jako by mu nerozuměla.

"Osobo, já se vás ptám, jestli jste tudy viděla jít děti."

"Až vypleju a uzraje, budem trhat."

"Osobo, rozumějte pak, ptám se vás, jestli jste viděla tudy jít děti."

"Až vytrháme, budem drhnout semeno a pak len močit."

"Osobo, cožpak nerozumíte, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti."

"Po vymočení prostírat a v peci sušit."

"Osobo, vy jste snad hluchá, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti."

"Nu, a po vysušení budem třít a po vytření vochlovat."

"Osobo, neslyšíte, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti."

"Tak; nu, a po vochlování budem nadívat na kužele a příst."

"Osobo, co mi do toho, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti."

"Až napředem pěkných tenkých přadýnek, budem soukat."

"Osobo, osobo, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti."

"Až nasoukáme, budem tkát pěkné tenké plátno."

"Osobo, co je mi do plátna, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti."

"až utkáme, budem bílit, až vybílíme, budem stříhat a šít košile, košilky, šátky a stužky, sukně a zástěrky."

"Osobo, cožpak si na uších sedíte, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti."

"A tak, co s tím budem dělat? - Nu, budem se do toho odívat a nosit se čistě bíle."

"Osobo, prosím vás, neviděla jste tudy jít děti?"

"Až to roztrháme? - Nu, pak to podpálíme, uděláme z toho troud. Nu, do troudu budem pak křesat tak dlouho, dokud vydá živou jiskřičku a boží ohníček ho nestráví. Boží ohníček rozejde se v dým, dým pak v povětrí, a to je konec mojí řeči." Osobo, já se vás na to neptal, ptám se vás, neviděla-li jste tudy jít děti."

"Děti, nu, to jste měl hned říct, bodejt' neviděla, ba viděla, šly tamtudy tou cestičkou po polích, a přímo k tomu

potoku, co ty vrby jsou. Ale už je nedohoníte, skákaly jako poštolky," při těch slovech ukázala žena dědkovi na opačnou stranu, než byla dříve děti poslala. Dědek to poznal, zlostí odplivnul a zpátky domů šel, a když odešel, i žena z pole zmizela a děti přišly domů.

Sedlák milostpánem

Božena Němcová

Jeden sedlák, byl mohovitý, měl hezkou ženu, ale všechno mu pánbůh vzal. Na poli mu potlouklo, dobytek mu pošel, statek mu shořel, žena mu umřela, zůstala mu bída a nouze, bílá hlava a černé vousy. Šel tedy k panu správci, aby mu dal osvědčení, že půjde s prosbou ke králi, aby nějakou náhradu dostal. Správce se na něho podíval, a když viděl jeho bílou a černé vousy, velice se tomu podivil a věřil, že musel mít sedlák velikou starost a bídu, protože mu tak mladému hlava zbělela. Dal mu dobré osvědčení a sedlák šel spánembohem do Prahy. Když přišel do zámku, nechtěla ho stráž hned pustit, ale posléz se dala obměkčit jeho milou, ale podivnou tvář, a pustila ho před krále. Král se prý velmi podivil, když viděl

bílou hlavu a černé vousy; laskavě přijal jeho prosbu a poručil sedlákoví, aby přišel do hodovní síně, až bude panstvo u tabule. Sedlák to nezameškal, a když vstoupil do síně, vyvalovali na něho oči jako na divné zvíře.

"Nyní nám pověz," ptal se král, "jak se to stalo, že máš bílou hlavu a černé vousy?"

"Hm, uhodněte to, vždyť jste chytráci," odpověděl sedlák.

Pánové přemýšleli, ale žádný to uhodnout nemohl.

"Já ti povím," ozval se zase král, "když nám to povíš, a bude-li se nám to líbit, uděláme tě milostpánem."

"Nu, za to se může hubou klápnout.

Tedy slyšte: vlasy jsem měl hned, když jsem se narodil, ale vousy mně teprv později narostly; až budou ty tak staré, jako jsou vlasy, budou také bílé."

Králi se odpověď líbila, i udělal sedláka milostpánem. Hned ho dali odít do panských šatů a do ruky mu dali

zápis na pěkný statek, na němž sedlák-
pán až do smrti rozšafně hospodařil.

Strejček Příhoda

Božena Němcová

Jeden chalupník byl tuze chudý
a nevěděl, jak si má k penězům
pomoci. I nedal mu čert dobře dělat,
šel a ukradl na zámku pokladnici se
všemi penězi. V noci si je přinesl
domů, a aby mu žádný na ně nepřišel,
vyndal práh a pod něj je položil. Žena
se na něho dívala a ptala se ho, kdo
mu tolik peněz dal. Ale on věděl, že má
hloupou ženu, a tak jí neřekl nic, že je
ukradl, nýbrž jen že nejsou jeho. "Nu,
a proč je zakopáváš?"

"Pro strýce Příhodu," odpověděl
chalupník. Ráno si něco peněz vzal,
řekl ženě, aby o tom nikomu
nepovídala, a šel do města. Na zámku
byl ráno křik, všichni šli zloději na
stopu, ale nemohli se ničeho domakat.
Bylo to k poledni, selka seděla venku
a předla. Tu jede kolem pán na koni;

jak ho viděla, myslila si, že to bude nejspíše ten strýc Příhoda, i volá na něho: "Pane, pane, neříkají vám Příhoda?"

"Proč se ptáte?" pravil s podivením jezdec.

"Já myslila, že jste ten strýc Příhoda a že si jedete pro ty peníze, co můj Honza pod práh zakopal."

Jezdec slyšel již o krádeži, ihned mu to napadlo, a on řekl selce, že se jmenuje Příhoda.

"Nu, tak pojďte a vezměte si je, máte je schované."

Jezdec slezl, selka mu odendala práh, on peníze vzal a jel s nimi přímo k zámku. Tam, když je poznali, hned šli s pouty pro chalupníka. Ale žena řekla, že se ještě nevrátil, ale až přijde, že ho tam pošle.

V noci přišel muž domů, a když mu žena s potěšením vypravovala, že peníze strýci Příhodovi odevzdala, dostal takovou zlost, že by ji byl hnedle zabil. Chvíli chodil po sednici

a přemýšlel, jak by se trestu zbavil.
Najednou ho něco napadlo i řekl ženě:
"Teď poslouchej, ty motyko hloupá!
Slyšel jsem ve městě, že bude dnes
v noci potopa světa, kdo se neschová,
ten se utopí. Já vylezu na střechu."
"A kam mám já vylézt?" ptala se
plačky selka.
"Jdi do kuchyňky, já zadělám každou
dírkou, a nepříjde-li voda až na střechu,
tak ti nebude nic."
Selka tam vlezla a muž zandal každou
skulinku, aby tam voda nemohla.
Potom si přistavil ke střeše žebřík
a komínem lil dolů do kuchyně vodu.
Zprvu se žena modlila, ale čím dál jí
voda šla, tím více jí bylo úzko,
a konečně zaslechl muž temný křik:
"Utopím se, pomoz, Honzo, mám vody
po krk." Honza přestal lít, šel ke
kuchyňce a tiše udělal malý průchod,
aby voda ubíhala. Skoro do božího
rána stála selka v kuchyni, potom jí
muž otevřel, všechno se uklidilo a on
řekl: "Až sem ti páni přijdou, můžeš
říci, že byla potopa světa." Když

úředníci přišli, nechtěl se Honza
k ničemu přiznat, řka, že nebyl doma,
že je žena blázen, kdo ví, kterak tam
peníze přišly. Zavolali ženu a ptali se,
kdy muž peníze zakopával.
"Před potopou světa," odpověděla žena
a pevně na tom stála.
Když s ní nemohli páni ničeho svést
a muž zapíral, nechali to být, a tak
ušel Honza trestu.

Tři rady

Božena Němcová

Byl jeden bohatý kupec a jeden chudý. Ten bohatý byl tomu chudému za kmotra, ale nikdy mu v nouzi nepomohl, protože byl ukrutný skrblík. Jedenkrát se trefilo, že jeli oba do dalekého města. Bohatý kupec jel, aby svůj vůz zbožím naplnil a hodně vydělal; chudý jel, aby vůz i s koněm prodal a na zádech trochu zboží domů přinesl. I přišli na oběd do hospody; bohatý seděl zvlášť, maje před sebou dobrý oběd, chudý seděl také zvlášť a měl před sebou jen skrovný obídek. Tu přišel žebrák a prosil o almužnu nejdříve ovšem toho, co měl před sebou pečení; ale bohatý kupec se na něho zle osopil, řka, aby se tu chvíli odstranil. Chudý kupec ale vytáhne z kapsy groš, podá ho žebrákovi

a přidá k tomu ještě trochu od skrovného oběda.
Žebrák vroucně poděkoval, a když vyšel kupec ven, povídal chudému: „Pane, já vím, že jste svůj poslední groš se mnou rozdělil; chci vám býti za to vděčný. Poslechněte tři rady: Předně, neopouštějte nikdy starou cestu pro novou; za druhé, nenocujte v hospodě, kde je mladá šenkýřka a starý šenkýř; a za třetí, nesvěřujte žádné tajemství ženě. Zachováte-li se podle toho, budete šťastný a vzpomenete často na starého žebráka.“
Chudý kupec poděkoval žebráčkovi za rady a ten odešel. Po obědě se oba kupci zdvihli a na cestu se vydali. Když ujeli kus, nutil chudý bohatého, aby jeli starou cestou, že si půl hodiny nadjedou; ale bohatý si nedal říci, nýbrž jel novou cestou. Chudý uhnul a dal se na starou, spoléhaje na radu žebrákovu, že mu z toho štěstí vyplyne.

A vskutku se tak stalo. Netrvalo to dlouho, tu zakopnul kůň o kořen, který se přes cestu táhl, ten se vyvrátil a zpod něho vyvalil se kotel peněz. Kupec zavýskl, sebral peníze, stokráte v duchu žebrákovi poděkoval a s radostí kotel do vozu uschoval. Bylo po nouzi a po starosti! O půl hodiny přijel dříve na hospodu, a když tam druhého kupce ještě nenašel, poslal mu naproti pacholka s přípřeží, který ho muset čtvrt hodiny z bláta páčit. Teprve nyní bohatý litoval, že kmotra neposlechl, ale ten se mu vysmál. Zatím pozoroval chudý kupec, že je v té hospodě hezká hospodská a starý ošklivý hospodský, a již tam neměl stání. Bohatý však na jeho radu nedbal a nikterak s ním dále jít nechtěl pouze pro tu jedinou příčinu, že je šenkýřka hezká. Odešelť tedy chudý sám, ale jen nedaleko do druhé hospody. V noci mu to nedalo pokoje, proč by asi v takové hospodě zůstat neradno bylo. Sebral se, šel ven a vloudil se až pod okna té hospody, kde bohatý kmotr

spal. Najednou k půlnoci otevře se pomalu okno, ozve se šepot a muž v plášti zahalený leze dolů. Kupcovi napadlo, aby mu uřízl kus pláště, a již byl nůž v ruce a kus pláště ušmíknuto. Okno se zavřelo a muž šel ve vesnici do jednoho stavení, kupec pak na své lože.

Ráno sotva pánbůh den dal, strhl se pokřik, že ten cizí kupec, co v hořejší hospodě zůstal, starého hospodského zabil a také již do vězení dán je. Tu se chudý kmotr sebral, šel k úřadu, vše udal, co v noci viděl, a kus pláště, který byl vrahovi uřízl, ukázal. Na to udání drželo se vyšetřování, a brzy našli vraha. Byl to mladý chasník, který za šenkýřkou chodil a jejím návodem sveden muže zabil. Bohatý kupec, jsa vazby zproštěn, děkoval kmotru svému a slíbil, že ho nikdy v nouzi neopustí. Ten se nemusel ale již na pomoc bohatého kmotra spoléhat, neboť sám bohatší byl. Chudý - nyní také již bohatý kmotr - jel po koupi domů, ale druhý zůstal ještě

déle na cestě. Přijížděje k domovu, chtěl se přesvědčit, zdali i třetí rada žebrákova dobrá byla. Koupil tedy zabité tele, svázal ho do pytle a hodil na vůz. Se soumrakem dorazil domů, kde ho již starostlivá žena s úzkostí čekala. Jakého tu bylo ale divení, když muž skládat počal, a zboží tu bylo, jaké nikdo ve městě neměl.

„Proboha, muži, kdo ti dal tolik na dluh?“ ptala se kupce.

„To všechno je moje jmění. Ale teď mi pomoz ten pytel dát dolů, vezmi klíček a pojď do sklepa,“ poroučel muž, když se dostal až k pytli, kde tele bylo. Žena lekla se krve. Aby nikdo nepřišel a neviděl, co se stalo, pospíchala do sklepa, nemohouc se dočkat mužovy zpovědi.

Když přišli do sklepa, povídá muž: "Abys věděla, ženo, zač jsem to zboží nakoupil a kde jsem peníze vzal, tedy věz, že jsem na cestě našeho skrblivého kmotra zabil. Měj rozum a drž jazyk za zuby; to víš, co by se mi stalo, kdyby se to prozradilo.“

Žena příslibovala hory doly, a ač se strachy třásla a plakala, přece se brzy upokojila.

Druhý den byla v hospodě muzika. Kupec vzal několik tolarů do kapsy, ženu pod paží a šel se trochu povесelit. Bylo tam několik měšťanek a měšťanů, samí známí, a kupec i kupcová dali se do tance. Kupec ale naschvál se ženou netancoval a prováděl vždy jen druhé ženy, co kupcovou vždy více a více mrzelo. Konečně přijde k němu a začne mu domlouvat; kupec se smál, a tím ji ještě více rozhněval, takže hlasitě nadávat začala. Tu se on obrátí a pleskne ji přes pusy. To byl olej do ohně.

„Ty ošemetníku, šejdíři, ty vrahu, chceš mě zabít, jakos zabil kmotra. Myslíš, když máš v kapse uloupené peníze, že smíš mnou pohrdat a jen pro jiné oči mít? Ne, ne, půjdu a udám, že jsi kmotra zabil a do sklepa ho zakopal.“ Tak křičela žárlivostí

rozvzteklaná žena před užaslými hostmi.

Hned se měšťané kupce chopili a jeden běžel poptat se bohaté kupcové, zdali její muž doma, aneb co o něm ví. Za chvíli ale přišel zpět se zprávou, že kupec nyní přijel.

„Co to tedy ta žena povídala?“ ptal se jeden druhého.

„Povídala to, co jsem jí řekl,“ ozval se kupec pln smíchu. „Posad'te se zase na svá místa a já vám povím, co se mi na cestě přihodilo.“

Měšťané sedli a kupec jim začal o žebráčkovi vypravovat. Když byl všecko vypověděl, doložil: „Nyní jsem se o pravdě třetí rady jeho také přesvědčil. Běda, kdybych byl kmotra vskutku zabil a ženě tajemství svěřil!“ Měšťané se smáli, ženy se hněvaly, ale kupcova žena litovala svého přenáhlení a svatosvatě muži slibovala, že si dá na jazyk dobrý pozor. Jestli to vskutku učinila, není známo.

Jak se stal Matěj Cvrček doktorem

Václav Beneš Třebízský

Jakýsi učený pán, doktor veškerých práv, oněch nad měšci i těch, na nichž závisí život i smrt nemocných, najal si posluhovače. A co náhoda nechtěla, právě Matěje Cvrčka se ženou, ač se o to místo ucházelo mnoho jiných, způsobilejších. Osud je už takový, že někoho neustále pozvedá a jiného zas neustále poráží.

Mnoho práce u doktora nebylo. Matěj nosil na stůl při hostinách a žena čistila pokoje a držela v nich pořádek; pan doktor nebyl ženatý.

Jednou bylo také po slavné hostině, hosté se už rozjeli. Matěj ohryzl kůstku a zhluboka si zavzdychl.

Učený pán si toho povšiml.

"Proč sis tak zhluboka vzdychl,
Matěji? Tíží-li tě něco, svěř se mi,
a bude-li to v mé moci, buď
ubezpečen, že ti pomohu," promluvil
vlídně.

"Proto jsem si vzdychl, milostpane, že
já ubohý se po celý svůj život nuzařím,
a ti páni doktoři nic nedělají, a přece
se jim dobře vede. Kdybych se byl
takhle také narodil doktorem!" A opět
si Matěj zhluboka zavzdychl.

"To by sis musil dát jinak hřbet
vymrskat, milý Matěji, než by ses stal
doktorem. Netíží-li tě nic jiného, nech
takových myšlenek, ještě by ti spletly
hlavu," radil sluhovi moudrý pán.

Když přišel Matěj večer domů, nic
neřekl, nabrousil si nožík a šel ke
strouze, kde rostlo vrbí; uřezával prut
po prutu a skládal v otýpku. Když jich
nařezal hezký počet, svázal je, dal na
záda a pustil se domů.

"Ženo, zde těmi pruty mě šlehej do
zad, pokud neřeknu dost," poručil své
polovici a i vestu si svlékl, aby to více
cítil.

"Chci být doktorem," odpověděl úsečně ženě, když se neměla k tomu, aby učinila zadost jeho bláznovskému rozkazu.

Nedal ji pokoje, chtěj nechtěj musila mu učinit po vůli.

Když to už nemohl déle vydržet, zakřikl ženu: "Dost!" Oblékl se zas a šel k doktorovi.

"Dost mi žena vymrskala hřbet, pane doktore, a nyní bych prosil o nějakou knihu. Zdá se mi, že to šlehání samo přece jen nepostačí k doktorství," pravil.

Doktor se usmál a půjčil mu jakousi starou knihu psanou v latině. Druhý den Matěj ani nevyšel ze sednice, seděl u knihy obrácené hlavou dolů, bedlivě do ní pohlížel a ještě bedlivěji obracel list po listu, aby žádný nevynechal, a když ji celou přehlédl, započal zase znovu. Už se mu dělaly před očima mžítiky nad těmi bezpočetnými kolečky a čárkami; ale Matějova skálopevná vytrvalost vše překonala.

Znovu, ač neznal ani jediné písmenky,
začal obracet list po listu, až došel ke
konci. Jeho žena, když ho uviděla,
ulekla se, aby se snad její Matěj
neminul s rozumem.

Celý týden k doktorovi ani nepáchl,
zapomněl na své povinnosti. A když si
později vyšel, tvářil se vážně, učeně,
jako by už veškerou vědu byl spolkl.
Ani službu už u doktora nezastával,
i ženě zapověděl chodit na výdělek.

Po nějakém čase rozhlásil král ve všech
městech a dědinách své říše, že se mu
ztratil drahocenný prsten, z diamantů
a nejvzácnějších kamenů, a zval
k sobě do zámku všechny učence svého
vladařství, aby mu svou radou
a důvtipem pomohli klenot hledat.

I Matěj se dověděl o královské
vyhlášce, neotálel a pospíšil ke králi.
V zámku se shromáždil už značný
počet proslulých hlav, několik dní se
radili, mozky vrtali, ale prsten
nepřikouzlili.

"Aby mé zkoumání mělo výsledek,
milostivý králi, rač mi vykázat zvláštní

pokoj, kde bych nebyl vyrušován
v učeném bádání," hovořil Matěj
Cvrček ke králi. Dobře si uměl pomoci
z nouze; bál se, aby ve styku
s ostatními učiteli neprozradil svůj
nedoktorský rozum. Všichni se totiž
domlouvali v jediné síni společně.
Vladař vyplnil jeho žádost s radostí,
určil podivnému učiteli zvláštní pokoj
a svým dvořanům po straně řekl, ten
že se mu zdá být ze všech
nejmoudřejší.

Předložili mu na stole veliké knihy;
s jednou měl vždy sluha co dělat, aby
ji neupustil a nepoškodil.

Matěj, když byl samotný, rozevřel
jednu z těch, co mu byly nejbližší; ani
nevěděl, že je opět vzhůru nohama. Ale
nehleděl do ní, myslil na oběd, počal se
v něm ozývati hlad a sliny se mu
sbíhaly na lahůdky z královského
stolu.

K polednímu se král mezi učiteli
poptával, zdali se už nedopátrali
příznivého výsledku. Ale každý jen
zavrtěl hlavou a přemítal dále.

I Matěje navštívil, ale potichu, aby ho nevytrhoval. Viděl, jak sedí zamyšlen s hlavou podepřenou o ruku a ani si nevšimá rozevřené knihy. Popošel k němu po špičkách, aby se podíval, o čem podivný učenec posledně četl, a ještě více se podivil, když uviděl knihu s obrácenými literami.

"Pane, Jak to, že čtete pozpátku?"

otázal se učence pološeptem.

Nemohu jinak, milostivý králi.

Chceme-li my učení dostat ztracenou věc nazpět, musíme se vším pozpátku, a nejinak i s knihami," vážně odpověděl Matěj.

A král, nechtěje důmyslného badatele vytrhovat, zůstavil ho o samotě, neobyčejných znalostech toho nepatrného muže.

"Už je ke dvanácté a ani zmínka o obědě," povídal si Matěj, když král odešel. "Zavřou zde člověka a ani do úst mu nedají. Podivný to zvyk na královském dvoře, žádný pořádek, to já to mám doma lépe zavedeno."

Sotva dopověděl, dvěře se otevřely
dokořán a v nich se objevil sluha
s polévkou.

"Á - tu je už jeden!" Matěj radostně.
Sloužící zbledl jako stěna a zatřásl se
jako osika. Když přišel dolů ke svým
druhům, pověděl jim, že onen uzavřený
doktor už vypátral, kde vězí
drahocenný prsten. Jak otevřel dvěře,
zavolal prý učenec na něho, že jeden už
tu je. Pro živý svět nechtěl už nahoru,
poslal s masem druhého.

Ale sotvaže se druhý objevil na prahu,
šlakovitý doktor mu vykřikl naproti
totéž.

"Á - tu je druhý," pochvaloval si
Matěj; ale sluha si nevšiml, jak
domnělý učenec otvíral ústa na libě
vonící hovězinu. Poděšen seběhl do
kuchyně.

"O všem ví, prožluklý doktor, o všem,
je po nás veta," bědoval, a po
utrápených obličejích jeho druhů se
rozlila umrlčí bledost.

"Nic jiného nám nezbývá, než
abychom vzali peníze a učence

uplatili, aby králi nepověděl, že my jsme zloději. Jinak by naše životy byly tytam," navrhoval první, který se mezitím vzpamatoval z uleknutí. Druzí s ním souhlasili, sebrali peněz, kde co mohli, a dali je třetímu, který nesl pečeni, s naučením, aby bez prodlení, jestli doktor na něho vykřikne totéž, všechny mu nabídl a poprosil, aby je nevyzradil. Skopovina zdaleka líbezně voněla. Lokaj nebyl ještě ani ve dveřích, když Matěj zavolal z plna hrdla: "Á - tu je třetí!" Ještě však nedokřikl a uděšený sluha mu ležel u nohou i s pečeni a vyznával se, že on s dvěma přáteli si prsten přivlastnili, a zároveň mu podával veliký váček tolarů. Matěj, u něhož nebylo o dobrý nápad nouze, se mu podívil a pokáral sluhy zloděje; ale pro peníze, bělounké a blýskavé jako nově zamrzlý led, zamhouřil obě oči a pravil k ustrašenému lokaji, jak jen nejvážněji mohl:

"Nic se neboj, chyt' krocana, přines mi ho sem i s prstenem a já mu uložím králův klenot do volete. Na jeho hlavu se sveze trest, že prsten ukradl."

Sluhům se ulehčilo okolo srdce o sto centů, když uslyšeli dobrou zprávu.

Přinesli Matěji i prsten i krocana a v mžiku se osudný klenot octl ve voleti.

Pak krocana zase pustili na dvůr a Matěj si ho dobře pamatoval. Když kvečeru měli skládat účty ze svého bádání a povědět králi o ztraceném prstenu, nastalo v síni ticho, všichni mlčeli. Jen Matěj Cvrček vystoupil a pánovitým hlasem začal:

"Ať sem sluhové přivedou onoho krocana s šedočernými skvrnami po krku, královská Milosti!"

V mžiku byl doktorův rozkaz vykonán.

Matěj vzal nůž, zařízl do hrdla a sáhl do volete. Podržel křídlatého zloděje, obrátil se ke dvěma vyhlášeným učencům a poručil pánovitě, aby prsten vyndali.

Věhlasní doktoři Cvrčka poslechli, podle jeho rozkazu vyňali z volete prsten z diamantů a nejvzácnějších drahokamů a předložili ztracený klenot králi.

Všichni se podivili důmyslu Matěje Cvrčka, který dosud žil se svým uměním v úkrytu a nikdy se nevтіral do veřejnosti, až dnes poprvé.

Prohlašovali ho za svého bratra a ucházeli se o jeho přízeň.

Král ho bohatě obdaroval a dal ho dovézt domů ve vlastním voze s královskou slávou, že ani žena nemohla muže učence poznat a celá ves byla na nohou, aby viděla královský kočár. Dlouho, dlouho o tom povídali.

Po nějakém čase sezval král velmože svého vladařství a knížata ze sousedních zemí k slavným hodům. Mezi hostinou se jim pochlubil, jakého to má ve svém království učence, že svým důvtipem našel v krocanově voleti drahocenný prsten, který se mu ztratil a po němž už delší čas pátral.

Shromážděné panstvo nechtělo
královým chválám ani uvěřit, dokud se
nepřesvědčí. Učinili sázku o celé
hrabství, uhodne-li proslulý učenec, co
ukryjí mezi dvěma mísami.

I poslal král pro milého Matěje opět
svůj povoz, vykládaný zlatem
a stříbrem.

"Nemohu jít, jsem nemocen,
a nedovedl bych ani, co mi uloží. Jen
bůh je všemohoucí, stojí psáno v mých
knihách, a že mě tenkrát neopustila má
moudrost, to bylo něco jiného, a nyní
je to opět něco jiného, opačného,"
vymlouval se Matěj. "Má učenost není
jako učenost ostatních. Dříve musím
přemítat celý den, třeba i dva dny. To
jen komedianti a cikáni bádají, ne však
učenci. To vyříd' svému králi."

"Budete viset, pane, nepřijdete-li;
o celé hrabství tu běží, a kdyby král
prohrál anebo kdybyste se vy
nedostavil, vedlo by se vám stejně,"
povídal upřímný posel.

Co měl Matěj dělat, musel do zámku.

Rozloučil se s ženou a vsedl do kočáru.

Panstvo čekalo vyhlášeného doktora v zámku v hodovní síni. Král ho přivítal s vlídnou tváří a vykázal mu sedadlo nejvýše u stolu.

Matěj ani nedýchal, byl bledý jako stěna. Když přinesli na stůl dvě mísy do sebe poklopené, panovník vstal a promluvil k učenci: "Shromáždění páni nevěří vašemu umění, chtějí se přesvědčit, zdali vpravdě zasluhujete pověsti, jaká o vás panuje po všech okolních zemích. Je vám uloženo uhodnouti, co je uschováno mezi těmi mísami. Nuže, hádejte."

Matěj zbledl ještě víc, přejel si čelo, pak mávl nad mísami rukou a zív si bruče:

"Cvrčku - -"

"Výborně, cvrček je tam, cvrček je tam," volalo panstvo a tleskalo učenci. Odkryli vrchní mísu a cvrček vyskočil na tabuli a zacvrkal.

Matěj rázem vše pochopil. "Cvrčku, budeš viset," chtěl říci, a další slova

mu přerušila nedočkavá šlechta
všeobecným potleskem.
Král vyhrál sázku, celé hrabství, a dal
je Matěji i jeho ženě do smrti
k užívání, že zachránil jeho čest
a nepotupil své umění.
Než Matěj Cvrček umřel, lecdys ještě
králi pomohl z bláta. A povídka
o doktoru Matěji se udržela až na naše
časy, nejinak, než jsem vám ji pověděl.

Václav Beneš Třebízský - Krejčík
králem

Před dávnými léty — nikdo z nás
nebyl tehdy ještě na světě — žil
v Podlesí krejčík Cihlička. Byl to
prohnaný chlapík; ani lišky, které chodí
Vocáskovům do kurníku na kuřata,
nemohly by se s ním měřit, ač by ho
byl jen trochu povyrostlý člověk
přeskočil. Za našich dob říkáme
takovým lidem ferina.

Byl starý mládenec. Vařil si sám a jedl
sám, o ženu nestál. „Co má sníst žena,
sním sám a budu mít dvojitou sílu!“
rozumoval náš milý krejčík Cihlička.

Krejčovina už ho počínala mrzet. Bylo i tenkrát tak, že těm starým nosili jen záplatovat, a bude to až na věky. Zpytoval rozličné cesty, jimiž by si mohl vydělat ten vezdejší chléb; ale nijak to nešlo, a naposled mu ta jehla, nitě a náprstek byly přece jen vždy nejmilejšími přáteli.

Abych nezapomněl: světnice, v níž spal, vařil a pracoval, měla tu nevýhodu, že si ji mouchy z celé vsi vyvolily za místo k sněmům, v nichž to vždy tak bzučelo, že se ubohému krejčíkovi dělaly až mžitky před očima a uši zaléhaly. Několik plácaček už polámал, ale co platno, much neubývalo.

Jednoho dne došival právě rukáv ke svatebnímu kabátu pro Honzu rychtářovic. Bylo už naspěch, jiný mistr počestného řemesla krejčovského sotva by jej byl zhotovil, a tak chtěj nechtěj musel si Honzík zajít k Cihličkovi, který byl vždy pohotově vyhověti zakázkám.

Už jsem pověděl, že mistr právě došival rukáv ke kabátu, když mu zabzučel kolem hlavy nový roj much. Jiný, ještě větší usedl na jasně modrém sukni na tabuli. Cihlička se nerozmýšlel, vyletěl z nízké židličky, jako by šídlo do něho vrazil, mrštil rukávem po mouchách a celý stůl se začernal pobitými. A asi také tolik jich ulétalo se zpřeráženými křídly v divokém bzučení na dvorek.

„Zatrolené mouchy, už mě nebudete pokoušet," pomyslel si, „musím si vás spočítat.“

Dlouho počítal. „Dvě stě, — — tři sta, a dvakrát tolik mohlo být těch, které uletěly,“ pravil potichu. Náhle se mu zablesklo v očích, sraštlá tvář se stáhla k vítěznému smíchu. Daleko od sebe mrštil náprstkem, který se mu blyštl na prostředním prstu pravé ruky, až tabuli v okně rozrazil.

„Jednou ranou tři sta zabil a dvakrát tolik poranil,“ zajásal krejčík Cihlička. Za chvíli nato utíkal z vesnice do městečka, jako když mu hlavu zapálí.

Brzy se procházel náměstím. Lidé, kteří ho potkávali, se zastavovali a dívali se za ním, že si mohli oči vykoukat. Však také měli na něm co vidět. Na jeho čepici se zdaleka blýskala významná slova: „Jednou ranou tři sta zabil a dvakrát tolik poranil.“

Náš milý Cihlička už neměl chuti vrátit se ke své niti a náprstku. Ten by mu beztoho děti, které si hrají pod okny, nevrátily. A chaloupka? Ať si v ní zůstává, kdo chce, alespoň mu ji spraví, než se vrátí ze svých cest. „Budu si hledat štěstí,“ pomyslně si krejčík z Podlesí a pustil se do světa. Beztoho nebyl jako tovaryš dále než na zápraží.

Právě když odcházel z města, zarachotil na náměstí buben a městský dráb — později se mu říkávalo policajt a lidé ho vídávali na jarmarcích — chraptivým hlasem vyvolával, že v té a v té zemi (kdybych ji jmenoval, nic by vám to nepomohlo) se uhnízdil veliký drak. A král onoho království

že po sousedních krajích rozhlásil, kdo zbaví jeho zemi netvora, že s ním bude v zámku panovat do jeho smrti a pak že bude kralovat sám. Když chraptivý, vysmolený hlas drábův umlkl, zase zarachotil buben a kluci z celého města valili se za ním na druhý roh náměstí.

„Co, půjdu tam“ rozhodl se okamžitě Cihlička, „kdo ví, co se nestane! Nadarmo mi nedala bába kmotra do vínku čtveráctví. Vždyť i David zmohl obra, a kde nevystačí síla, musí pomáhat chytrá hlava.“

Hezký kus cesty urazil už krejčík od svého domova. Slunce pálilo jako oheň. „Nemám naspěch, kdy dojdu, tehdy dojdu, sednu si.“ A brzy se Cihlička natáhl pod košatou lipou v hebounkém trávníku. Ani ho ve vysoké travině skorem nebylo vidět. Odpočívaje přemýšlel, jak se dostane ke králi a jak to vyvede. Ale dnes mu hlava nechtěla nijak sloužit „Sedláky, Cihličko, je snadno napálit, pověsit jim na nos velblouda. Ale přelstít draka, to

je něco jiného. Tomu mě tatík neučil.
Drak je přece jen drak!“ uvažoval
krejčík z Podlesí.
Když tak přemítal, zahrčel v dáli kočár
a rachot se kvapem blížil
k Cihličkovi. Ten pozvedl hlavu
a vytřel si oči, aby lépe viděl. „Kýho
d'asa, totě nějaký velký pán, snad to
bude sám král,“ pomyslí si.
Náhle povoz zarazil. „Co je to tamhle
za člověka, jdi a podívej se, co se mu
to blyští na čepici!“ pravil pán
k lokajovi. Ale lokaj k Cihličkovi
nedošel, mžikem se obrátil a celý
ustrašený přiběhl nazpátek.
„Milostivý králi, ten člověk jednou
ranou tři sta zabil a dvakrát tolik
poranil!“ sotva dechu popadaje
oznamoval sluha pánovi.
„Nu, to je něco pro nás, takového muže
právě hledám, jdi a pozeptej se, zdali
by mi nechtěl posloužit!“
Ten rozkaz nebyl milému lokajovi po
chuti. Ale král poroučel a sluha musí
poslouchat.

Lokaj sotvaže po silnici došlapoval,
jenom po špičkách šel, aby toho
lidobijce nevzbudil.
Cihlička měl nos, jeho hlava ho
v dobrou hodinu neopustila. Tvářil se,
jako by spal, a chrápal, co mu jen plíce
mohly stačit.
Několik kroků od lípy, pod níž se
Cihlička usadil, zůstal lokaj stát
a hlasem co možná přívětivým, ale
třesoucím se zvolal: „Příteli!“
Cihlička se však ani nehýbal.
„Příteli!“ zavolal lokaj znovu, ale
neméně bázlivě.
Krejčík pozvedl hlavu, protřel si oči,
přitiskl si čepici lépe na hlavu a nevrle
křikl na lokaje: „Co chceš? Běda tobě,
vzbudil-lis mě nadarmo?“
"Jeho Milost král té a té země
vzkazuje, abys vstoupil k němu do
služby.“
Stěží to sluha dopověděl, nemohl dále
strachem a úzkostí.
„Kde je tvůj král?“ zhurta zvolal
Cihlička.

Lokaj jen ukázal na kočár, který
v hezké dálce odtud stál uprostřed
silnice.

Krejčík vstal, na sluhu ani nepohlédl
a vážným krokem šel ke králi. Král
opakoval, co už sluha Cihličkovi
oznámil, a krejčík si nezahládal. Tvářil se
přísně a uvelebil se vedle krále
v kočáře.

Teprve nyní mu král vypravoval o své
zemi, že se v ní zahnízdil drak, který
se už jeho poddaných tolik natrápil, že
už mu ani nemají co dát a nyní že
přijde řada na lidi. Všechny dobytek už
prý je tentam. „Po všech říších jsem dal
rozhlásit, že kdo zbaví mou zemi
onoho netvora, bude mým
spoluvladařem a po mé smrti
nástupcem.“

„Slyšel jsem o tom, králi. Drahý je mi
sice život, ale pro tvé dobro a pro
blaho tvého lidu se odvážím,“ vážně
promluvil Cihlička, a přitom se
potutelně usmál, aby to král neviděl.
Přijeli do zámku. Vše tam vypadalo tak
smutně jako o pohřbu. Dvořané

chodili se svěšenými hlavami a lid se modlil v chrámech za odvrácení zla. Pozítří se už bude losovat, kdo první přijde do dračí jámy.

Mezitím se dostavil na královský hrad jakýsi obr z cizí zámořské krajiny, chlap kolik sáhů vysoký, a síly měl tolik, že by mohl duby v lesích vyvracet, skály lámat a s uraženými balvany pohrávat jako s míčem.

Sotvaže uzřel krejčíka, kterého král s sebou přivedl na draka, usmál se opovržlivě: „Takový knoflík, že by tři sta lidí jednou ranou zabil a dvakrát tolik poranil? Uhlídáme! At nejsem jediný syn panovníka z velikého království obrů, dokáže-li ta jehlička, že potvoru usmrtí!“

„Zkusme to tedy, pane obře, kdo má více síly a mrštnosti. Ať se Jeho Milost král přesvědčí a celý dvůr s ním,“ usmál se jízlivě krejčík.

V královské zahradě stála velká višně, tak vysoká, že do vrcholku nestačil žádný žebřík.

„Kdo z nás přeskočí korunu této višně, aby se nohou nedotkl větvi a nesehnul je?“ navrhl Cihlička. Ale obr jen pohodil hlavou, rozběhl se a mžikem byl nahoře ve vzduchu. Na koho však čeká neštěstí, neujde mu, ať dělá co dělá! Našemu velikánu se zapletly nohy mezi větve, takže klesl k zemi hlavou nazpět a sehnul s sebou celou korunu.

Cihlička však se zachytil větví rukama, a když se obr z ratolestí vyprostil, vymrštila se višně zas do výše a krejčík se mžikem jako jablko válel na druhé straně. Bez poranění vyskočil a vysmál se obrovi, co hrdla měl. „Však se teprve nyní ukáže pravda!“ rozhorlil se jediný syn panovníka z království obrů. „Kdo vyhodí tuto kouli výše k oblakům?“ A jako oblázkový kámen letěla vzhůru koule tak ohromná, že by ji dva neunesli. Teprve za hodnou chvíli dopadla k zemi a vyryla do měkké půdy hezkou jámu.

Krejčík se sehnul, aby učinil totéž, ale sotva mohl kouli obejmout. „Kryštofe, Kryštofe!“ vykřikl znenadání Cihlička a obracel oči k oblakům.

„Proč křičíš? Dělej, dělej, ať vidím, co dokážeš!“ zlobil se už nedočkavý obr.

„I mám tam nahoře bratra kováře, chci se ho zeptat, zdali nepotřebuje železo. Vyhodil bych mu tam tu kouli, aby ji ve výhni rozdělal.“

„Nech to jen, nech...“ pravil obr červenaje se rozpaky. Nechtěl přijít o kouli, již si v dlouhých chvílích ukracoval čas a cvičil silu.

Celý dvůr se krejčíkovi divil, i král ho pochválil a jen obr skřípal zuby, že ten knoflík je nad něho.

„A nyní tedy půjdeme, tam se rozhodne, komu patří chvála a čest,“ navrhl obr zelený vztekem.

Šli. Celý královský dvůr je provázel. Přiblížili se k dračímu doupěti. Dvě šikmé jámy vedly dovnitř. Jednou děrou si drak vycházel pro potravu a druhou se vždy vracel.

„Poslouchej,“ pravil obr krejčíkovi.

„Usnadním ti práci: ty vlezeš dolů
a vyženeš mi ho, a já ho nahoře
zabiju. A o odměnu se rozdělíme.“

„Co škodí, jsem spokojen!“ odvětil
vážně Cihlička kousaje se do rtů, aby
nevypukl v hlasitý smích.

A brzy zmizel v té jámě, kterou drak
nasycen vždy zalézal nazpět.

Bylo k jedenácté hodině a v tu dobu
vycházívала obluda ven, kde už stávaly
u kůlu uvázané ovce, koně, krávy,
každý den něco jiného. Běda, kdyby
nebyli nic přichystali! Netvor by se byl
pustil do vesnic a dával lidi bez
rozdílu.

Strašný ryk se ozval v jámě, až se
půda otřásla a všem zalehly uši, že
trvalo hezkou chvíli, než zase slyšeli.
Cihlička se v jámě zapotil, jako kdyby
byl vlezl do rybníka.

Sotvaže se však nahoře objevila dračí
hlava, oči se zasvítily jako žhavé
železo a jazyk v tlamě se začervenal,
jako kdyby se byl omáčel v krvi, obr,
který stál u vchodu na stráž, rozehnal

se těžkou železnou palicí a mžikem se půda začernala dračí krví, promíchanou jedem.

„Zadrž!“ ozval se zespoda Cihličkův pronikavý hlas, měl už takový zvyk křičet, co mu hrdlo vystačí, myslel vždy, když ho není vidět, aby ho alespoň bylo slyšet. „Vždyť jsem ho držel za nohu a chtěl přivést ke králi živého!“

„Nu, už je pozdě, měls to říci dřív!“ zabručel obr.

„Dělit se tedy nebudeme," pravil Cihlička, když vylezl ven. „Každý rozumný musí uznat, že celá odměna patří mně. Zajisté to uzná i Jeho Milost král.“

Rozmrzen odešel obr do dalekých zámořských krajin. Nevím, zdali prohlédl Cihličkovu lest, ale to vím, že tam zdědil po otci království a zapřísáhl se, že se krejčíkovi pomstí. Zda však své přísaze dostál, to mi nikdo nevypravoval, a proto vám to také nepovím.

Krejčíka však chválil všechen lid, král ho posadil po své pravici, a když umřel, odkázal mu celé království. Ale zač musím pochválit Cihličku také já, je to, že ve svém štěstí nezapomněl na ves, v níž poprvé uzřel to boží sluníčko. Když jel do vsi, zvonili všemi zvony, pan farář s učitelem, rychtářem a konšely ho uvítali a musel jim vypravovat, jak se stal králem. Jeho chaloupka dosud stála, spravena už tak, že on by to byl jaktěživ nedokázal. Daroval ji těm, kteří se v ní usadili. Ale Honza rychtářovic se dosud neoženil, neměl nový kabát a ve starém nechtěl s nevěstou k oltáři. Král mu koupil nový, krásný, se stříbrnými knoflíky, velikými jako pěst, a počkal si na svatbu, sám mu ji vystrojil. Hojně obdaroval nevěstu a ženicha a své známé z let nouze a chudoby. Dosud tam vypravují o králi krejčíkovi. Také já to tam slyšel, a jak jsem to slyšel, pověděl jsem zase vám.

Čáp a liška

Josef Stanislav Menšík

Stará chytrá liška a starý čáp byli přátelé. Liška udělala hody a pozvala strýčka čápa na ně. Čáp přišel a liška vyndala z hrnce kaši na prkno a jedli. Čáp ale nemohl tak rychle zobat, jako liška hltala; než čáp jednou zobl, liška měla polovici sežranou. A tak se čáp vůbec nenajedl.

I udělal čáp hody; nachystal do láhve s hrdýlkem žab a ryb a pozval na ně tetku lišku. Když liška přišla, čáp pravil:

„Jezte, tetko, jezte!“

Ale liška nemohla z láhve ničeho vytáhnout. Čáp strčil zobák hrdlem do láhve a polykal ryby i žáby. Liška pak jen, co ukáplo, slízla a také se nenajedla.

Po jídle se čáp ptal lišky:

„Jak vám chutnalo, tetičko?“

Liška odpověděla:

„Inu, bylo toho málo; ale ač neteklo,
aspoň kapalo!“

Od té doby se říká: „Když neteče,
aspoň kape.“

Jak dědeček měnil, až vyměnil

František Bartoš

Koupal se bohatý kupec v řece, dostal se do hlubiny a tonul. Šel mimo stařík, sedláček-sivoušek, uslyšel křik, přispěchal a kupce z vody vytáhl. Kupec nevěděl, jak se staříkovi odsloužiti: pozval ho k sobě do města, pohostil ho skvěle a daroval mu kus zlata jako koňská hlava. Vzal zlato sedlák a šel domů, a naproti němu koňář celé stádo koni žene: „Vítej, staříku, odkud tě bůh vede?“ – „Z města od bohatého kupce.“ – „A co ti kupec dal?“ – „Kus zlata jako koňská hlava.“ – „Dej mi zlato a vyber si nejlepššího koně!“ - Vybral si stařík nejlepššího koně, poděkoval a šel svou cestou.

Jde stařík, a naproti němu pastucha
voly žene: „Vítej, staříku, odkud tě bůh
vede?“ – „Z města od kupce.“ – „A co
ti kupec dal?“ – „Kus zlata jako koňská
hlava.“ – „A kde je to zlato?“ –
„Vyměnil jsem ho za koně!“ – „Vyměň
mi koně za vola, kterého chceš!“ –
Stařík vybral si vola, poděkoval a šel
svou cestou.

Jde stařeček, a naproti němu ovčák
žene ovčí stádo: „Vítej, stařečku,
odkud tě bůh vede?“ – „Od bohatého
kupce z města.“ – „A co ti kupec
dal?“ – „Kus zlata jako koňská hlava.“
– „A kde je to zlato?“ – „Vyměnil
jsem za koně.“ – „A kůň kde?“ –
„Vyměnil jsem za vola.“ – „Vyměň mi
vola za berana, kterého chceš!“ – Vzal
stařík nejlepšího berana, poděkoval
a šel svou cestou.

Jde stařík, a naproti němu pastýř žene
vepře: „Vítej, staříku, kdes byl?“ –
„V městě, u bohatého kupce.“ – „Co
ti kupec dal?“ – „Kus zlata jako koňská
hlava.“ – „A kde je to zlato?“ –
„Vyměnil jsem za koně.“ – „A kůň

kde?“ – „Vyměnil jsem za vola.“ – „A vůl kde?“ – „Vyměnil jsem za berana.“ – „Dej mi berana a vezmi si nejlepšího vepře?“ – Vybral si stařík vepřika, poděkoval pastýřovi a šel svou cestou.

Jde stařík, a naproti němu podomní obchodník s košem na zádech: „Vítej, staříku! Odkud jdeš?“ – „Od kupce, z města.“ – „A co ti kupec dal?“ – „Kus zlata jako koňská hlava.“ – „A kde je to zlato?“ – „Vyměnil jsem za koně.“ – „A kůň kde?“ – „Vyměnil jsem za vola.“ – „A vůl kde?“ – „Vyměnil jsem za berana.“ – „A beran kde?“ – „Vyměnil jsem za vepře.“ – „Vyměň mi vepřika za jehlu a vyber si, kterou chceš.“ – Vybral si stařík nejpěknější jehlu, poděkoval a šel domů. Přišel stařík domů, přelézal přes plot a ztratil jehlu.

Vyběhla stařenka naproti starouškovi: „Ach můj holoubku! Já bych se tu bez tebe byla utrápila. Nu, vypravuj, byls u kupce?“ – „Byl.“ – „A co ti kupec dal?“ – „Kus zlata jako koňská hlava.“

– „A kde je to zlato?“ – „Proměnil
jsem ho za koně.“ – „A kůň kde?“ –
„Proměnil jsem za vola.“ –
„A kde vůl?“ – „Proměnil jsem za
berana.“ – „A beran kde?“ –
„Proměnil jsem za vepříka.“ –
„A vepřík kde?“ – „Proměnil jsem za
jehlu. Chtěl jsem ti, stařenko, přinést
dáreček, přelézal jsem přes plot
a ztratil jehlu.“ – „Nu, chválabohu,
můj holoubku, že ty sám ses vrátil.
Pojďme do jizby večeřet!“
A nyní žijou staroušek se staruškou
šťastni i bez zlata.

Na Chlumku

Alois Jirásek

Asi hodinu cesty na sever od Brandýsa nad Orlicí stávala před šesti sty lety tvrz Chlumeck. Pojmenovali ji tak proto, že stála na nevysokém chlumu, pnoucím se nad vysočinou, jež se rozkládá mezi oběma Orlicemi.

Tenkrát v těch končinách a zvláště v okolí chlumecké tvrze černalo se více lesů, zato však probělávalo se méně vesnic nežli dnešního dne.

Opodál Chlumku byla jediná, malá vesnička, na jejímž konci ke tvrzi stál dvůr, skládající se z několika dřevěných stavení, došky a šindelem krytých. Zato tvrz byla na ten čas velmi pevná, třeba ne tuze výstavná. Kolem ní dokola vypínal se vysoký, hliněný násep. Za náspem byl hluboký příkop zděný, za příkopem objímala pevná zeď čtyřhranné nádvoří; v tom stálo

nevelké zděné stavení a vedle něho čtyřbranná věž rovněž zděná. Dům tvrzní byl kryt cihlami, špičatá pak střecha věže deskami kamennými. Tím, že tvrz chlumecká byla všecka od kamene, vynikala nade všechny tvrze v širém okolí, většinou dřevěné, nebo jen zčásti zděné, a proto také poskytovala tolik bezpečnosti jako žádná z okolí, vyrovnávajíc se tvrdostí svou mnohému hrádku. Zvláště poslední dobou uznávali všude v sousedství, jaká to výhoda, míti tak pevné sídlo. Dříve, dokud panoval nebožtík král, Přemysl II., dokud byla všude i v horách bezpečnost, nejeden hlas se ozval, nač že stavěl chlumecký vladyka starý tvrz tak pevnou, nač věnoval tolik na ni nákladů. Zato však nyní, co nastaly po smrti Přemysla II. tak neblahé a nejisté časy, co cizáci z Braniborska a z jiných končin říše německé po všem království českém tak surově a nelidsky hospodařili, sousedé jinak soudili o chlumecké tvrzi. A starý vladyka chlumecký teď

nejednou, stoje na dvorku před stavením, měřil spokojeně zrakem věž i tlusté její zdi a děkoval v duchu pánu bobu, že ji vystavěl přes všechno zrazování svých sousedů. Na věž hledíval spokojeně, poněvadž poskytovala dosti bezpečnosti; ale když na val či násep vystoupil, oděn jsa dlouhou sukni tmavomodrou, širokým pásem přepásanou, smutně upíral zraky své do kraje. Stahoval husté bílé obočí, nebo prudce si pohladuje bílé kníry, pozoroval vysoké sloupy černého dýmu, jež v dáli vystupovaly. Na násep chodil přes tu chvíli, začasť i na věž vystoupil, zvláště podvečer, jakkoliv cesta točitými schody kamennými byla pro něj namáhavá. A tu vyšel na krytou pavlač čili na podsebití, táhnoucí se kolem celé věže vysoko, téměř pod její střechou. Okénky v podsebití vyhlížel ven do kraje, na nějž se již tma ukládala, a skoro pokaždé spatřil v dáli krvavou záři požáru, brzo tu, brzo onde, nejvíce však na západ a na poledne.

Se starým vladykou chodil obyčejně
vnuk jeho, čtrnáctiletý Jan, jenž se
horlivě dědečka vyptával, kde asi hoří,
kde ti suroví Braniborci, zase
zažehnuvše, krutě hospodaří. Dědeček
vnukovi vykládal, co si myslí, kde to
asi je, ale čím dále, tím zachmuřeněji.
Často odpovídaje, pojednou umlkl
a zahleděl se na záplavy ohňové, jichž
nyní několik za večer vídali.
Jednou malý Jan uhodl bezděky, co
dědečka naplňovalo starostí. Pravilť
chlapec:

„Hle, dědečku, ohně se nevzdalují, ale
jdou blíže k nám. To ti Braniborci se
také blíží, to jich naši nezahnali,
a snad byli poraženi. A tatíček ...
bojím se, dědečku ...“

Vypravilť se nedávno mladší vladyka
chlumecký, Janův otec, do boje proti
Braniborům.

„Neboj se, synku, neboj!“ rychle starý,
ale posud statný vladyka vnukovi do
řeči vpadl. „Neboj se nic! Naši se ještě
všichni nesebrali, teprve sbírají síly
a čekají, až jich bude více. Víš, že je

těch Braniborců jako sršňů, a nadto němečtí měšťané v městech, jako v Mýtě, jsou s nimi a jim pomáhají.“ Tak těšil vnuka svého, ale ještě téhož večera, když chlapec usnul, děd zašel do dvora a poručil, aby čeládka přenesla do tvrze, co bylo ještě mouky a krup i jahel, a také aby zabili té noci ještě několik vepřů a maso jejich donesli do tvrze, kdež se mělo udit. Ve tvrzi bylo potravin všelikých už předtím dost nahromaděno, nejvíce ve sklepích pod stavením i ve hmotné věži; nicméně starý vladyka se zásoboval ještě více, jako by čekal nepřítele co nevidět.

II

Starý vladyka chlumecký, Janův děd nebyl nadarmo opatrný; slyšet o Braniborcích už tolik a sám už leccos také viděl, jakých surovostí se dopustili, že se nadál věru věcí nejhorších. Posud nejvíce okolo Prahy a uprostřed země zuřili; tam také svedeny první a těžké boje s nimi. Ale čím dále tím více se i do vzdálených

končin hrabiví cizinci rozlézali
a přepadali i odlehlé české osady,
drancující je i zapalující. A přitom
ani lidí nešetřili ani mladých ani
starých, ani žen ani dětí.

Však rozvážný starý vladyka měl ještě
jiné starosti.

„Viz, co se všechno stalo a děje,“ pravil
statečnému synu svému, otci malého
Jana. „Viz, jak markýz Ota jednal
s královnou, jak ji věznil; a teď
odvezl královici Václava do Němec.
Věř, že ho tam umoří, třebaže byl jeho
poručníkem. Umoří, aby se sám stal
pánem našeho českého království.
Pánbůh s námi! Už nyní vidíš, jak by
hospodařil. A že ví, že bychom ho
nechtěli, že bychom se mu bránili,
napřed už nás pronásleduje. Víš-li, oč
tu běží? O nic jiného, než aby nás
zničili, aby náš jazyk český byl
vyhlazen. Proto ta násilí a ukrutenství,
proto se s těmi Němci cizozemci
spojili Němci v našich českých
městech a proto nejvíce stíhají nás
zemany a všecku šlechtu.“

„A proč právě nás?“ ptal se syn, vladyka Zdislav.

„Tělo bez hlavy mrtvo. Šlechta je nejmocnější, ta by se nejvíc cizincům vzpírala. Proto pryč s ní. Až bude zničena nebo hrubě slába, pak se již zastrašený lid poddá. Toť úmysl těch měšťáků německých a Braniborů. A protož, milý Zdislave, víš, co činiti.“

„Vím!“ řekl vladyka Zdislav bez rozmýšlení a hned se chystal. I vybral pět statných mužů ze dvora a ze vsi, ozbrojil je oštěpy, mečem a sekerou, dva vzali kuše a toulce, plné dobře kutých, ostrých šípů, a vsadivše tlusté kožené přilbice na hlavy, čekali u tvrze, ze které vyjel mladší vladyka, maje na sobě železný háv ze samých drobounkých kroužků a článků. Ten mu kryl hrdlo, ramena, prsa i nohy. Přes háv ten měl rudou sukni, u jejíhož pasu visel dlouhý, pádný meč, u sedla pak vpředu po pravé ruce železný mlat. Před branou ještě jednou se zastavil, aby naposled tu dal sbohem otci

svému, jenž mu žehnal, a synáčku
svému Janovi, jenž chytiv se za
střemen, vyskočil k otci, aby ho ještě
jednou, naposled políbil. Chlapci v ten
okamžik hnuly slzy po tváři a otec
I děd byli velmi vážní, dobře vědouce,
že se snad loučí navždycky, že se snad
vidí naposled. Odjíždělť vladyka
Zdislav do války, nad níž krutější,
zuřivější předtím v českém království
nebylo. Děd i vnuk stáli u brány,
dokavad vladyka s družinou svou jim
z očí nezmizel. Pak vystoupili na
vysoký val, odkud je ještě, ale již do
hluboké cesty v ouvoze zajíždějící,
zahlédli. Starý vladyka, chopiv se ruky
svého vnuka, vážně pravil:
„Hle, tobě otec, mně jediný syn do
války odjíždí. Nemám kromě tebe už
nikoho. A přece, milý synku, kdybys
jen o tři léta byl starší, sám bych ti
sehnal zbroj a třeba koně osedlal
a řekl: Jed', jed' také do války, je zle
s naší zemí, cizinci ji hubí, chtějí nás
zničit. Chtějí sami panovati v této
zemí, kterou otcové naši osadili,

vzdělali a krví svou obhájili. A proto je svatou povinností každého, aby, seč je, k obraně tohoto našeho království přispěl. Kdybych byl mladší, sám bych se také vypravil.“

„Jel bych, třeba hned!“ zvolal Jan a oči se mu zajiskřily.

„Jsi mlád, než kdo ví, třeba snad dříve, nežli se nadějeme,“ odvětil starý vladyka. Nedomluvil však. Nepověděl, co si myslí, že třeba snad dříve, nežli se nadějí, dostane se jim boje, protože houfy braniborské přicházely jako kobylky nebo krupobití, náhle, znenadání. A tu byl starý vladyka pevně odhodlán, že se těm cizincům nepoddá, aby poznali, že nelze jen tak Čechy trýznit a pokořovat.

III

Tak starý vladyka osaměl se svým vnukem na tvrzi, kterou dal sám před lety vystavět. Synova manželka, matka Janova, byla již několik let na pravdě boží, a tak starý vladyka se stal hlavním vychovatelem Janovým. Minulo již dobrých čtrnácte dnů, co

vladyka Zdislav do války odjel. Starý vladyka měl o něj starosti, a to tím spíše, poněvadž nedocházelo o něm žádných zpráv. Starostí ho také naplňovalo, kdyby tak drancovní Braniboři přitrhli. Než starosti ty před vnukem utajil, a to tím spíše, poněvadž pozoroval, že se Janovi po otci stýská.

Jinak docházelo i na osamělou tvrz dosti novin, jenže samých neveselých. Přinášeli je lidé z kraje, prchající před Branibory do odlehlejších končin. Dost už rozjitřily předtím starého vladyku zprávy, jak Němci ani klášterů, ani kostelů nešetří, jak se vloupali i do kostela Sv. Víta na hradě pražském, jak tam okradli kapli sv. Václava a vybrali všechny peníze tu ukryté, Jak ani krypt neušetřili. Často také, s vnukem u krbu sedaje, vzpomínal na nebohého královce Václava, Jak mu je asi v cizině, jak s ním tam jistě zle nakládají. Vždycky, kdykoliv o něm mluvil, vzpomněl na nebožtíka jeho otce, krále Přemysla II., jak bylo dobře

v Čechách za jeho vlády, jaký byl slavný a mocný panovník. „A jak to smutně s ním skončilo!“ dokládal obyčejně, „jak smutně! Ó, že lnul tolik ke všemu cizozemskému a zapomínal na svůj lid český!“ Tak si v jizbě u krbu povzdechl. Ale jinak před lidmi nebylo na něm vidět ani tesknosti, ani bázně. Těšil lidi ve více a poradil jim, aby, měl-li kdo cos vzácnějšího, u něho na tvrzi si schoval. A tak se stalo. Co kdo měl vzácnějšího, nebylo toho ovšem mnoho, dostalo se do bezpečné skrýše na tvrzi. Sem také sousedé z okolí přicházeli, zemané a vladykově ze dřevěných tvrzí, aby ukryli své šperky a vzácnosti u starého vladyky chlumeckého. Vědělť, že by lepším a věrnějším rukám věcí těch nemohli svěřiti. Tak nahromadil se na Chlumku zanedlouho značný poklad, pro který starý vladyka připravil bezpečnou skrýši. O ní nepověděl nikomu, leda jen dvěma starým přátelům svým, vladykům ze sousedství, a to proto,

kdyby snad náhle nebo brzo sešel ze světa, aby zazděné ty věci nebyly ztraceny. Poklad ten myslí jeho ovšem klidu nedodal.

Byltě mužem svědomitým a spravedlivým, a proto měl o cizí majetek více strachu nežli o svůj. Pak obával se, že by snad se mohly o tom zprávy okolím roznést, co je na Chlumku ukrytých skvostů; toho se zvláště obával. Proto nyní dal tvrz svou svědomitě strážiti i sám ji také střeht. Na věži umístil hlásného, jehož tam jindy nebývalo; vrátný pak nesměl branku bez svolení vladykova žádnému otevřít. Hlavní brána byla pořád zamčena a svodivý most i za dne napořád vytažen.

Kromě toho vladyka rozestavil hlídky i dále za tvrz na výšinách, aby se krajinou rozhlížely a včas oznámily, když by něco podezřelého zpozorovaly. Po ten všechen čas mladý Jeník dědečka téměř ani neopouštěl. Nesměl. Dědeček ho střeht a hlídat nedopouštěje, aby jako jindy sám

vycházel nebo vyjížděl do polí. Měltě
Jeník svého koníka jízdného děd
říkával, že je to kůň polský, na kterém
se chlapec učil jezdit a na kterém se již
sám do polí pouštěl. Říkal mu
Klusáček. Ten se nyní dosti nastál
a jistě ho ve stáji u žlabu mrzelo.
Pokaždé, když Jeník k němu přišel,
ohlížel se po něm, zařehotal a hlavou
pohazoval. Ke Klusáčkovi chodil
s Janem také Vít, patnáctiletý syn
chudé vdovy po šafáři ve dvoře. Vít byl
od maličkosti Janovým druhem. Spolu
si hrávali, ve dvoře i na tvrzi, spolu se
koupali v rybníce u tvrze, spolu
chodili do polí i do lesa. Vít
neopouštěl Jana, i když jel Jan na
svém koníku. Čekával na něj na
palouku v lese, kam vladycký synek
obyčejně zajížděl. Tu Klusáčka uvázali
a sami stříleli veverky po lese nebo
jinou kratochvíli sháněli, nebo Vít, jsa
ze dvora koním zvyklý, na Klusáčku
paloukem se proháněl s dovolením
Janovým, jezdě na něm nebo postavuje

se na něj a zase s něho skákaje
a znovu mrštně do sedla se vyhupuje.
Tyto všecy veselosti a kratochvíle
ted' přestaly. Jeník nesměl do polí,
neboť nebylo nikde jisto, a ve dvoře
také mnoho neměl. Roznemohlat' se
Vítova matka, a v ten čas zmatku, kde
z čeledi někteří byli na vojně, jiní pak
už ze strachu utekli, nebylo kromě Víta
nikoho, kdo by nebohou ženu
ošetřoval. Ještě štěstí, že jí a Vítovi
synek vladýcký leccos přinesl na
přilepšenou. Tak bylo smutno na tvrzi
i ve dvoře a příroda sama také se
zasmušovala.

Bylo na podzim 1 . 1280. Ze
zachmuřeného nebe padal často déšť
a chladný vítr vál a hučel vysočinou,
odnášeje s sebou žluté listí, jež rval se
stromů. Starý vladyka oblékl už lehkou
šubu, kožešinou lemovanou, a častěji
ted' vycházel na val nebo nahoru na
podsebití věže a hledíval upřeně před
se. Toho nedbal, jak se to na luhu, na
polích a v háji kolem mění; on
vyhlížel, čekal svého syna a jeho

spolubojovníky, nebo alespoň zprávu od něho. Ale ani vladyka, ani posel nepřicházeli.

IV

Mimo nadání přiběhl ze dvora Vít do tvrze oznámit vladykovi, že do dvora přišlo několik ubohých lidí z kraje, kterým Braniboři všechen majetek zničili a kteří teď světem bloudili, vyhledávající krajiny, ve kterých posud ti cizozemci nehospodařili.

Uprchlíci ti přinesli novinu, že kdesi u Mýta strhla se prý bitva mezi Čechy a Němci, totiž Branibory a Němci domácími, s nimi spojenými, ve které Čechové zvítězili. Těm cizozemcům že to byla těžká rána, a že jsou rozprášeni jako plevy, a Češi že je pronásledují.

Ta veselá novina, které však starý vladyka zcela nevěřil, přišla před samým polednem a po poledni přibyli zase jiní uprchlíci a s nimi několik lidí ze sousední vesnice, kteří zrovna tak vyprávěli. Starý vladyka se zevrubně vyptával na bitvu a na to, v kterou stranu Braniboráci prchli; než na to se

mu nedostalo pořádné odpovědi. Každý jinak vypovídal, nevěda nic jistého. Nicméně byl vladyka přece trochu potěšen, poněvadž se již zdálo býti pravda, že Čechové zvítězili. Přitom vzpomínal na syna, byl-li tam také a nezůstal-li snad v tom boji. Zatím den pohasínal, a když soumrak nastal, ohlašoval hlásný z věže požár. Už po několik dní nebylo žádné záře v sousedství, a proto se starý vladyka těšil, že Braniboři se v jinou stranu vyklidili. A hle, nyní požár, zrovna po tom vítězství, a blízko, tak blízko, jak ještě záplavy tak blízko nikdy nezpозorovali. Vladyka poručil, aby ve dvoře nechodili spát a byli připraveni. Jeníkovi pak, svému vnuku, poručil, aby ani ze tvrze nevycházel. Tomu bylo nejvíce o Víta a horlivě se vyptával, co se děje. Než žádný nic určitého nevěděl. Jeník usnul pozdě večer. Dlouho však nespál. Hluk, lomoz a zář světél ho probudily. Vyskočiv, rychle se oblékl a vyšel ven. Viděl na nádvoří několik mužů ze

dvora a ze vsi již ozbrojených, i děda,
rovněž jako vždy teď mečem
opásaného, cizího vladyku a s ním
paní a tři mladé dívky.

Ty patrně sem přivedl. Sám pak pryč se
chystal, neboť sotvaže se ocitl na
dvorci tvrze, již se s nimi loučil. Paní
a dívky hořce plakaly a nechtěly
vladyku pustit; on však chláchole je
připomínal, že se musí postarati
o bezpečnost ostatních. Vytrhnuv se
jim a starému vladykovi chlumeckému
ruku podav, chvátal ven. Pak bylo
slyšet venku ze tmy jeho hlas, dusot
koní, pak tam i zakmitla zář pochodně.
Houf uprchlíků chvátal dále, nebo pro
ně všechny nebylo na nevelké tvrzi
místa. Jen paní a dívkám sousedovým
mohl starý vladyka přístřešku
poskytnouti.

Jeník vyrozuměl, že je zle. A bylo.
Braniboři drancovali za dne velkou
dědinu, vzdálenou odtud přes míli
cesty, a zvečera napadli jinou
v sousedství blíže ke tvrzi chlumecké,
jak dosvědčovala veliká zář požáru,

rozlité po tmavých nebesích. Ještě lépe to dosvědčili uprchlíci. Za těmi, bylo pozdě na noc, přihnul se houfec jiných. Jeník je viděl z valu, na kterém stál s dědem. Ten ho již do postele nenutil, zato ho však nepustil od sebe. Chlapec, choule se do pláště, viděl v záři pochodně houf ubohých uprchlíků, kteří kolem se brali, míříce do skal a lesů při Divoké Orlici. Vypravovali hrozné věci o ukrutnosti braniborské. Když dospěli až ke chlumské tvrzi, prosili, aby je tam vladyka vzal. On však nemohl. Nevelká tvrz už byla skoro plná a nestačila. Jen na úpěnlivou prosbu přijal dva starce choré a stařenu i ženu s děťátkem malým, která pro slabost už nemohla dále. Sotvaže ji přijal, houf se dal na další cestu a zanikl ve tmách. Bylo sychravo a poprchávalo. Jeník pln účastenství hleděl za nimi a pak na ubohé starce a ženy, které děd zavedl do jizby k paní a dívkám vladyckým. Ale tu si chlapec, vida chorou, slabou

ženu, vzpomněl na Vítovu matku a na Víta.

„Co bude s dvorskými, přitrhnou-li Němci?“ ptal se děda.

„Už mají nařízeno. Ráno před úsvitem dají se na útěk. Vezmou s sebou dobytek, co se jen odvléci může. Zde zůstat nemohou. Není pro ně místa.“

„A Vít?“ ptal se Jeník.

„Půjde s nimi.“

„Ale matka jeho je nemocná.“

„Poručil jsem, aby ji na vůz naložili. Je jí už lépe. Byl bych ji vzal sem, ale přišly ta paní a slečny, žena s děťátkem a ostatní. Už není ani místečka. Je nás tu beztoho až příliš.“

Jeník nebyl s tím spokojen. Vít a matka nešli mu z mysli. Když svítalo, vyšel ven. Děd už byl ve dvoře. Jeník vyběhl za ním. Ve dvoře bylo boží dopuštění. Čeládka a lid vyváděli koně, co jich tu ještě bylo, dobytek, vynášeli svůj skrovný stateček a nakládali jej chvatně a ve zmatku na vozy, nebo hnali se ven, jako by Braniboři byli jim v patách. Jeník

chvátal nejprve do chudé jizbičky, ve které přebývala Vítova matka. Ta, chudák, všecka ještě zesláblá, namáhala se sebrat nějakou tu peřinku a připravovala se na útěk, nařikajíc přitom a zase nahlas se modlíc. Statný Vít ji konejšil a pomáhal. Jakmile vstoupil Jeník, chorá vdova radostně vzkřikla a zas už naříkala, jak ji čeládka odbývá, že ji nechtějí vzít na vůz, že se každý jen sám o sebe stará a prosila, aby se Jeník nad ní smíloval a vyprosil u pana děda, aby alespoň Vít směl tu zůstat, o něj že má strach největší. Jeník se dlouho nerozmýšlel. Vyběhl ven, a vyhledav děda, jenž ve dvoře hleděl udržet pořádek, prosil ho za vdovu šafářovu tak dlouho, až vyprosil.

Když ranní mlha se rozptýlila, byl chlumecký starý dvůr dřevěný jako vymřelý. Čeládka pryč i dobytek, ledaže tu tam po dvoře kdákala zapomenutá nějaká slepice a že holubi kroužili jako jindy nad opuštěným dvorem. V tu chvíli vladykův vnuk

měl už svého milého druha Víta; jeho matka našla kouteček v kuchyni u staré hospodyně. Oba hoši mluvili jen o Branibořích a snažili se druh druha v odhodlanosti překonat.

Neumělit' ještě jak náleží povážiti, co snad čeká je a všecko okolí, a pak také cenili příliš chlumeckou tvrz i starého děda i těch několik ozbrojených pacholků, které měl tu posádkou, i sebe. Neboť oba byli odhodláni, že budou statečně bojovat.

V

Den minul klidně. Po Němcích nebylo ani památky. Jen noví uprchlici, většinou sedláci se svými rodinami, kteří se brali kolem chlumecké tvrze, dosvědčovali, že nejsou daleko, že se blíží, a vypravovali zase o hrozných ukrutnostech těch cizozemců.

Starý vladyka, který hořké ty hosty na jitro očekával, byl rád, že hned nepřitrhli. Mohlit' lidé ze dvora i s dobyt看 hodný kus cesty zatím urazit. Když slunce zapadalo, počítal, že teď asi jsou již v bezpečném úkrytě

lesním. Pak obešel ještě všechnu tvrz, prohlédl bránu, nyní zatarasenou, přešel náspem, na němž naraženy byly mocné, špičaté koly, napomenul ozbrojené pacholky, aby se nestrachovali a byli bedliví. Jeník s Vítem nemohli zatím v jizbě vyběh. Chodili buď za vladykou, nebo si na val sami vylezli a vyhlíželi otvorem mezi kolím do kraje. Pak zase byli navštívit Klusáčka, jenž byl ve stáji všecken nepokojný, až je pak k večěři volali. Starý vladyka vypadal klidně a těšil paní a dívky a ženy uprchlé, aby se nelekaly, a že zatím lidé jejich také došli bezpečného úkrytu. Pak se všemi se modlil. Bylo již navečer. Ještě se nedomodlil, vtom vrazil pacholek ve zbroji do jizby, oznamuje, že venkovské stráže se vrátily, oznamující, že se nepřítel blíží. „Tak s pomocí boží a Sv. Václava!“ zvolal vladyka, smeknuv čapku. Ihned chvátal na podsebití věže. Dole ve stavení zmocnil se žen veliký strach. Mnohé se třásly, dívky se tulily

k matce, jako by nepřítel už už na ně se dobýval. Vit s Janem vytáhli kuše, které si předtím připravili, nicméně pojímala oba podivná úzkost, ač se žádný z nich k tomu nepřiznal. Než ihned mysli nabyli, když starý vladyka, vrátiv se z věže, vstoupil, a tím více pak, když jal se ženské těšiti, že ti braniborští a jiní Němci nejraději se potýkají se sklepy a chlěvy, že jen drancují, loupí a bezbranné lidi zabíjejí, ale na tvrdé tvrze že nemají ani chuti, ani vytrvalosti. Nejvíce však všechny potěšil tímto: Jedna ze stráží přinesla novinu, kterou měla od uprchlíků kolem chvátajících, že valný houf ozbrojených Čechů, vedených Mutinou Vřešťovským, zvítěziv opodál Vysokého Mýta, pronásleduje Branibory. Ve zprávě té byla veliká útěcha a naděje. Jan se pak zaradoval tím více, když mu připadlo, že v tom houfu je také jeho otec a že se s ním snad brzo uvidí. Když poté vyšel vladyka ven, zarazil se hned u dveří velikým světlem. Bylo od

požáru, jenž nebyl daleko. Ihned vystoupil na val a z něho spatřil smutné divadlo. Starý dvůr i vesnička hořely jedním plamenem. Byla podzimní, tmavá noc, ale kolem bylo světlo jako ve dne. I tvrz stála v jasné záři. Kolem hořících stavení rojily se přčetné postavy tmavé a řvaly divokým pokřikem. Byli to Braniborci. Starý vladyka hleděl zachmuřeně na ně a tiskl bezděky jílec svého meče.

„Kdyby nás bylo více!“ pravil.

*Vyrazili bychom na vás, abyste viděli
“

„Ach, holubi, ubozí holoubkové!“

zvolal Jeník, jenž se za dědem přikradl a hleděl nyní na houf holubů kolem plamenů kroužících. Ale děd ho již domů posílal. Nežli Jan sběhl dolů, hle, před bránu přiharcovalo několik jezdců a jeden z nich volal něco hlasem velikým.

„Nerozumím!“ vzkřikl na něj starý vladyka, když Němec dokončil.

„Nerozumím, vy loupežníci! Ale vím, co chcete. Vězte, že sem se nedostanete

a že raději všichni zemřeme, nežli
abychom se vám poddali.“

VI

Venku strhl se divoký řev, jenž za noci
a za té záře požárové zněl strašlivě.

Vladyka obešel všechno opevnění,
vrátil se do stavení a požádal všechny
ženy, aby se odebraly do zadní jizby
klenuté, kam hluk a řev tak
nedoléhaly. Okna byla okenicemi
zamčena, jizba dvěma voskovicemi
ozářena. Tam také ženské si upravily
lůžko, ale neulehly na ně, nýbrž zůstaly
ustrojeny. Usnouti nemohl žádný. Jan
a Vít zůstali v dědově jizbici. Čekali
na útok nepřátelský. Než nedočkavše
se ho, usnuli, ustrojeni a pozdě.

Probudili se na úsvitě, kdy dvůr té
chvilě dohořival. V tu dobu také venku
se utišilo. Když pak ráno vladyka
z věže se rozhlížel, viděl celý tábor
kolem spáleného dvora. Zarazil se,
vida, že těch Braniborů je tak veliká
síla. A také se divil tomu, když ho
hlásný, muž bystrého zraku, upozornil,

že mezi těmi Němci je dosti zajatého lidu, nejvíce selského.
„Co s ním? Nač ho mají?“ tázal se vladyka; ale nemohl si to vysvětliti. Z věže se vracel zasmušilejší. Tak valného počtu nepřátel se nenadál. Počítal, co má proti nim: sotva patnácte mužů. Věděl, že počet ten, třebaže hradby a tvrz byla jim velkou oporou, je nedostatečný a že posléze podlehnou, nedostane-li se jim nějaké pomoci. Připadlo mu, co stráž oznámila o českém houfu zbrojném, jenž několik hodin odtud stojí. Ti kdyby zvěděli Ale jak jim říci? Škoda, že dříve o krajanech nevěděl. Než bázni se přece neoddal. Spoléhal na pánaboha a svou a svých lidí statečnost. Opodál brány setkal se s šafářem, který nyní vyzbrojen změnil se v žoldnéře. Maje k němu důvěru, vladyka pověděl mu o té pomoci české.
Šafář také mínil, že již je pozdě, poněvadž by se již nikdo nedostal z tvrze, aby tam donesl zprávu, co se

tu na Chlumku děje. „Jeť těch lotrů loupežných venku jako kobylek a ti by chytili každého, kdož by se odvážil ze tvrze,“ mínil šafář.

Tuto řeč slyšel také Jeník, jenž vyšel za dědem. Od Jeníka se o tom dověděl pak Vít, když se vracel od své matky. Smědý, černovlasý hoch neřekl na to nic, ale patrně se zarazil.

VII

Starý vladyka, hned jak promluvil se šafářem, vešel do stavení a požádal paní a její dcery i všechny uprchlíky, aby seberouce, což jejich, vystěhovali se do věže. Vystoupili do prvního patra a tudy dveřmi vystoupili na malý dřevěný můstek, který vedl k věži vedle, o sobě stojící. Vedl zrovna k železným dveřím, k těm jediným, nebo žádných jiných, ani dole ze dvorce, neměla. Bylo patrné, že vladyka má dosti velikou obavu, když zavedl chráněnce do posledního útočiště na tvrzi. Vtom také Vít k němu přistoupiv, uctivě a ostýchavě

ho prosil, aby směl do věže také svou matku zavést.

„Ach, toť se ví, že ano, vidíš, na ni jsem zapomněl!“ zvolal vladyka a dodal: „Jsi hodný syn.“ Tak dostala se vdova také do pevné věže. Tam pak za ní nosil Vít, co jen mohl, a s ním Jan a dva pacholci kamení. Kde jaký kámen mohli sebrat nebo vytrhnout, sebrali a vytrhli a nesli nahoru do stavení, odkud pak přes můstek do věže a tu nahoru na podsebití, kdež všecho kamení i kusy trámů a polena hrubá složili. Když se tak stalo, Vít zašel k matce a podav ji ruku pravil: „Tak spánembohem! Já musím dole zůstat a pomáhat. Vladyka nám také pomohl, a bude-li potřeba, i dále pomůže. Jsem velký dost, musím posloužit.“

Matka měla starost o chlapce, než těšila se tím, že ho starý vladyka nepustí nikam, kde by bylo nebezpečno, že jen zůstane u Jana, jemuž se do věže mezi ženské nikterak nechtělo.

Sotvaže se toto stalo, strhl se ohromný pokřik venku, jenž se blížil jako bouře. Braniboři hnali útokem. Obhájců bylo jen málo, ale že byli zdí a koly kryti; způsobili útočícím veliké Škody.

Z Braniborů jich mnoho bylo raněno a několik jich také na zemi se svalilo. Tak dobře z tvrze na ně stříleli. Ty ztráty nepřítele zarazily. Také se asi nadál že ti ve tvrzi, zastrašení, se nebudou bránit a že se vzdají, až uvidí, že jde do tuha. Než brzo sebravše se, nepřátelé hnali náspem nahoru. Nežli však doběhli ke kolům, Šípy dobře mířené mnoho jich sklátily. Starý vladyka, obcházeje všecka stanoviště, dodával svým odvahy. Jak se podívil, když přišel do výstupku nad branou, shledal tu vnuka svého a Víta, ani klečíce, střelnou do nepřítele ze svých kuší stříleli!

Děd se nejprve zarazil, a pak zvolal: „Dobře, synkové! Dobře! Jen dobře miřte!“ Zároveň však poručil šafáři, jenž tu měl stanoviště, aby chlapce na jiné místo nepouštěl. „Dnes vytrváme!“

dodal. „Zítřa snad také odoláme a ve věži kolik dnů. Jen kdyby zatím přišla pomoc! Jen kdyby naši u Mýta zvěděli, co se tu děje!“ Starý vladyka dále chvátal.

Zdalo se, že se nemýlil. První útok byl odražen. Ale pozdě odpoledne nastal druhý. Vladyka až hněvem zrudl, když uviděl, co Braniboři hodlají.

„Teď už vím,“ zvolal, „nač si nechali sedláky.“

Všichni trnuli na tvrzi, vidouce, že Braniboři ženou před sebou houf sedláků. Někteří z nich trámy vlekli, jiní otepi klesti, jiní hrubé žebříky. Mnozí také byli sekýrami ozbrojeni. Sedláci, ač neradi, musili vpřed. Hnalíť je Němci obnaženou zbraní a tou již také dva sedláky na místě zabili, když se vzpírali, že na své krajany nepůjdou. Sedláci musili vyvracet a vysekávat koly na náspu. Vyvrácené a přinesené pak trámy a otýpky házeli do příkopu, aby tak zřízena byla Braniborům cesta přes něj ke zdi a do tvrze. Z té hustě stříleli do nepřátel. Jakkoliv vladyka

poručil, aby jen na Němce mířili, padl přitom i nejeden sedlák. Nepřátel byla s bezděčnými pomocníky jejich taková síla, že z tvrze nemohli jich zastavit a jim zabránit, aby se nezmocnili valu, z něhož všechny koly skáceny. Zatím nastal soumrak a tma skončila boj.

Braniborci zůstali zčásti na opanovaném valu a s nimi sedláci, kteří sem nepřestávali nosit z vypálené vsi trámy a dříví, aby jím upravili cestu přes příkop. Ve tvrzi nespali celou noc. Ženy ve věži nepřestávaly se modlit. Vladyka pobádal své ozbrojence, těše je nadějí, že Němci dlouhého obléhání nesnesou. Oba chlapce pak zavedl od brány do stavení. Když pak od nich opět ven vyšel, vyběhl za ním Vít a vrátil se teprve po chvíli. Noc byla zdánlivě klidná. Malý Jan, přemožen unavením, usnul. Vít však vstal, a pohlédnuv na spícího druha, vyšel ven.

VIII

Ještě za tmy počal se nepřátelský útok
poznovu. Byl prudší a nebezpečný tím,
že si včera večer a přes noc nepřítel
upravil cesty přes hradební příkop.
Starý vladyka měl tak málo obhájců, že
jim to nemohl zkazit. Malý Jan chtěl
opět na své stanoviště. Ale děd ho
nepustil.

„Dnes půjde do tuha. Zůstaneš tu, abys
mohl ihned do věže.“ A šlo do tuha.
Šlo již O hradbu a bránu. Chlumečtí
se bránili zoufale. Již dva z nich padli,
čtyři byli raněni. Sám starý vladyka,
jenž jako omládl, pobíhaje
s obnaženým mečem od místa
k místu, kde bylo největší
nebezpečenství, krvácel na tváři od
lehkého poranění. Pak vida, že nepřítel
na jednom místě se zmocnil hradby
a že se tudy valí jako příval do
nádvoří, dal znamení svým, aby
ustoupili do tvrzního stavení. Tu se
bránili až do odpoledne, zatarasivše
dveře a okna. Když nepřítel vnikl do
přízemí, ustoupili do prvního podnebí,
ale tu se již nemohli udržet. Proto

zatarasivše ještě, jak jen šlo, schody, ustoupili z domu na dřevěný můstek a přes něj do věže. Tam odnesli raněné, tam se utekli zdraví bojovníci a s nimi Jan, vnuk vladykův. Vladyka sám vstoupil poslední, když viděl, že je všechno ve věži. Hned poté poručil strhnouti můstek, takže mezi stavením a věží nebylo nyní žádného spojení. Věž ze dvorce neměla žádných dveří a k těm hořejším nepřátelé nemohli. „Leda by měli křídla ti čerti!“ zvolal jeden ze zbrojnošů vladykových. Nicméně dobře zatarasili železné dveře, které byly tak vysoko, že k nim žádný žebřík nestačil. Většina mužů hrnula se za vladykou na podsebití, aby z něho stříleli na nepřítel a otvorem v podlaze metali kameny a břevna na Branibory, kteří až k samé věži pronikli. Mnoho jich zabili, mnozí byli raněni; vztek nepřátel proto vzplanul ještě prudčeji. Mezi uprchlíky, zvláště mezi ženami, strhl se křik a pláč, jmenovitě vdova šafářka naříkala hlasem, když se po

svém Vítovi nadarmo sháněla. Jan o něm nevěděl a sám se o něj lekal, že zůstal venku. Všichni těšili nebohou matku, že je odvážný hoch snad nahoře na podsebití. Jan se tam odvážil, třebaže mu to děd zapověděl. Vrátil se se smutnou novinou, že ani tam Vít není. Děda se nemohl ptát, poněvadž byl na druhém konci podsebití a byl velmi zaměstnán. I těšil vdovu, aby počkala, až přijde děd, ten že o Vítovi jistě ví.

Ryk a lomoz dorážel až sem, do pevné klenuté jizby ve věži, kde byli všichni směstnání. Bylo slyšet křik Němců, řinčení zbraně i hlomoz z podsebití. Jan tu nemohl vydržet, a proto vyklouznuv, zase po šerých úzkých schodech došel až po samé podsebití, aby alespoň slyšel hlas dědův a jeho bojovníků. A slyšel! Výkřiky nevole a hněvu, neboť tam na podsebití viděli, jak Braniboři drancují dům, a slyšel také, že vyvádějí ze stáje koně vladykova i Klusáčka. Jana zrovna bodlo. Ó , že nemůže do toho lupiče

střeliti. Ubohý Klusáček, kam se dostane!

Vtom prosvítlo kolem, a když sestoupí] dolů do jizby, zahlédl malým oknem jejím, že hoří. Stavení vedle, uvnitř zapálené, bylo v jednom plameni.

Nahoře na podsebití stál starý vladyka a zvolal:

„Chtějí nás vykourit jako vosí hnízdo!“
Starostně pozoroval plameny a kouř a hned také poručil, aby se přineslo několik konví vody z kádí, které byly ve věži včera naplněny. Mínil, aby jimi ulívali dřevěné podsebití, kdyby snad od plamenů chytilo. Než pro štěstí vítr vál směrem od věže, a tak nebezpečenství minulo. Nastala noc, ale na dobyté tvrzi bylo hojně světla. Stavení tvrzní a stáj při něm hořely. Dole kolem rojili se Braniboři. Nahoře na podsebití si starý vladyka vydechl a všichni s ním, neboť požár tak blízký minul beze všech zlých následků.

„Teď at' nám základy podkopají!“
pravil. „Jinak se na nás nedostanou.
A na to nebudou mít ani chuti, ani
času. Hladem nás nepřemohou. Hůře
však by bylo o vodu,“ dodal starostně.
Rozestaviv stráž, sestoupil dolů
k uprchlíkům. Tam ho vdova šafářova
uvítala plačky, dotazujíc se po svém
Vítovi.

Vladyka ji těšil a pravil: „Nevím sám,
kde je, ale tuším. Je to hodný hoch
a vděčný. Nabídl se mi, že pronikne ze
tvrze ven, a že poběhne o pomoc.
Bylo to navečer, když ti Němci hnali
do příkopu sedláky. Vymlouval jsem
vše Vítovi, že se ven nedostane, že ho
potká neštěstí, a kdo ví, došel-li by,
kdyby i šťastně se odtud dostal
k našim, že snad jsou příliš daleko.
Zdalo se mi, že poslechl; nebo se vrátil
na své místo. Nyní teprve slyším, že ho
tu není. To se přece vydal na tu
odvážnou cestu.“

Nemohl ani domluvit. Vdova dala se
do usedavého pláče, že jí hocha jistě
zabili, že zůstal někde v příkopě. Hned

si také vzpomněla, jak od ní odcházel,
jak jí dával spánembohem. Teď tomu
teprve rozuměla.

Vladyka ji těšil a konejšil, jak mohl, že
snad Vít se přece pomocí sedláků
v příkopě odtud dostal, a dostali se
odtud, pak že se mu již nic nestane,
a že by jim všem mohl prokázat
velikou službu, když pánbůh jej
ochránil a na dobrou cestu uvedl, a že
by jim přivedl pomoc. Ženy se modlily,
aby je milostivě osvobodil. Když
vladyka vystoupil zase na podsebití,
bylo kolem klidněji, ač dosti živo. Dole
na nádvoří kolem věže od Němců
a v povětrí od bouře. Vál prudký vichr
a tmou lil se studený, podzimní déšť.
„Ten nám také pomáhá,“ pravil
vladyka, přitahuje čapku kožešinou
lemovanou, jak okénkem ven do tmy
a deště vyhlédl. „Ale ten ubohý hoch!“
Pomys[il, neleží-li někde mrtev
v příkopě, nebo jak mu je, vyvázli za
té pusté noci v širém poli. Na Víta
vzpomínal také Jan, sedě na lůžku.
Nemohl usnout. Mrzel se v duchu, že

mu Vít nic neřekl, že by byl s ním se také odvážil, že by dva snad spíše pořídili. Slyše skučení větru kolem věže, sepal ruce a modlil se upřímně za hodného druha.

IX

Ráno ozval se z nádvoří jasný hlahol trouby. Braniboři dali znamení, že chtějí vyjednávat. Jeden z nich, patrně Němec z Čech, volal lámanou češtinou nahoru k podsebití, kdež se ukázal vladyka, že dobře vědí, co tu je na tvrzi ze všeho okolí nahromaděno peněz a jiných drahých věcí a skvostů, aby to tedy vladyka vydal, a oni, Braniboři, že odtáhnou. Ne-li však, že oni, Braniboři, krutě se pomstí a neušetří nikoho.

Starý šlechtic odvětil bez rozmýšlení, hned, že tu velkých pokladů není a toho, co mu svěřeno, že nevydá a vydati nesmí; ostatně ať nehrozí, hrozeb že se neleká a že hrozit není třeba, poněvadž on a všichni na věži vědí o Branibořích, že jsou krvelačné šelmy.

Když Němec odpověď vladykovu
ostatním přetlumočil, strhli divý pokřik
a pěstmi a zbraní hrozili nahoru do
věže. Pak nastalo na chvíli ticho.

V táboře braniborském se radili
a hned se pak zas rojili. Z věže vše
dobře viděli, jak žoldnéři a ještě více
sedláci, ti z donucení, tahali ohořelá
břevna a jiné dříví k věži, kupíce
kolem ní velikou hromadu. Vladyka
poručil střílet, a kde šlo i kamení
házet. Nejedem Branibor i také sedlák
byli raněni, než obležení nebyli s to,
aby útočníky odehnali. A tak hranice
v kruhu kolem věže rostla a rostla,
kupíc se posléze značně vysoko.

Zatím minulo poledne. Déšť k ránu
ustal a den nastal jasný a slunečný.
Jen prudký vítr vál; starý vladyka ten
vítr úzkostně pozoroval, neboť dole
prošlehly plameny. Dlouho trvalo,
nežli se drva vzňala, neboť většina jich
byla omoklá; ale když se vzňala, šířily
se pak plameny rychle a za drahnou
chvíli stála věž v ohnivém kruhu.
Plameny šlehaly vysoko a černý, hustý

dým se z nich valil výš a výše kolem věže, nad ni a zahalil ji všecku. Dole ozýval se divoký skřek nepřátel, z věže ani hlásku. Uvnitř však plakaly ženy a začaly prosit vladyku, aby snad přece s Branibory vyjednával. „Bláhové,“ pravil, „nač by to bylo? Kdybych i všecko vydal, neodtáhli by, dokavad by se nepomstili, zvláště teď, když tu ztratili tolik svých lidí.“ I poručil, aby vešli všichni do hlubší jizby jedné, v tu stranu, kam vítr tak nehnal sloupy čpavého dýmu. Tam neměli dost místa a těžko se tu dýchalo, než od dýmu byli tu chráněni. Hůře bylo nahoře. Stráž na podsebití nevydržela. Husté kotouče dýmu, čím dále tím hustší, valily se kolem a pronikaly dřevěným bedněním, každou skulinou a otvorem i okénky, přestože je dal vladyka ucpat. Dým bylo všude cítit a vidět. Čpěl do nosu, oči od něho štípaly, dusil na prsou. Také již bylo nahoře cítit žár. - Vladyka ani té chvíle myslí nepozbýval. Nadál se, že než dříví

shoří, oni na věži přece vytrvají. A kde pak vezmou Braniborci nové dříví? Nežli by je sehnali, uplynula by zase doba. Než pro jedno se počal lekati. Málo vody měli na věži. Ranění pili mnoho, těm vody nemohl odřící, a pro ostatní voda stačila na krátký jen čas. Vytrvají-li ti Němci u věže nepřijde-li pomoc
Pomoc! Pomoc! Vladyka přestával doufat. Vít se asi ze tvrze nedostal, a dostal-li se, nezabloudil-li? I vyšel vladyka zase ven, aby se podíval, co dělá nepřítel. Ale pro kouř nic neviděl. Vše kolem bylo v dýmu a v plamenech. Stařec se musil vrátit do věže. Tam všichni k Ječeli na zemi a modlili se. Nejvroucněji Vítova matka. Bylo tu šero a již kahan rozsvítili. Pojednou ohlas divokého křiku až sem pronikl a mohutněl víc a více. Muži kvapili nahoru. Zpočátku nic neviděli a nemohli nic rozeznat, Jen křik a ryk válečný k nim pronikal. Vtom starý vladyka mávnuv rukou, vzkřikl radostně:

„Sláva bohu! Pomoc! Naši jsou tu!
Pomoc!“ A skutečně! Zdola se ozýval
válečný pokřik český. Na věži
naslouchali s velikým napětím, jsouce
rozčileni, nevěříce ani svému sluchu.
Jan vyběhnuv za dědem, letěl teď žase
zrovna po schodech dolů do jizby žen
ohlásit, co se stalo, a pak k matce
Vítově, to že jistě Vít šťastně se dostal
ze tvrze a přivedl pomoc.

X

Bylo tomu tak. Vít, když Braniboři
hnali české sedláky na tvrz, přimísil se
k nim v šeru a s nimi se pak dostal
ze tvrze a šťastně ven. Dále pak
prchnout bylo za té vřavy a toho
zmatku již snáze. Bez větších obtíží
dostal se z německého tábora a to tím
spíše, poněvadž husté šero noční
zaclonilo všecku krajinu. Ubíhal nocí
dál, a jsa krajiny znalý, nezbloudil.
Nic nedbal deště a vichru. Cesta byla
ovšem zlá. Nohy se mu klouzaly
a vázly v blátě, nejednou klopýtl
a k zemi poklesl. Od namáhavé
a rychlé chůze se až zpotil a pak už

mu ani dech nestačil. Už i v boku ho píchalo. Musil chtěj nechtěj se zastavit, aby si odpočinul. Sotvaže si však vydechl, při čemž se ještě bedlivě rozhlížel, aby nezbloudil, hned se dal opět do kroku. K ránu dostal se na cestu do Mýta a tu setkal se s oddělením českého vojska, jež pronásledovalo u Mýta poražené Branibory. Oddělení to jinam mířilo, nevědouc, že značný houf Braniborů je na Chlumku tvrzi. Když Vít vše vypověděl, dali se ihned na pochod. Jeden z jezdců vzal chlapce únavou klesajícího na koně. Tak dorazili včas. Boj byl tuhý a Braniboři bránili se zoufale, ne však dlouho. Mnoho jich tu padlo, nejeden také ocitl se v plamenech, které chystali obleženým. Rozzuření Čechové jich tam několik hodili. Sedláci, pojednou osvobození, oheň uhasili nebo rozmetali. Když nastala noc` hořely jen na tvrzišti ohně táborové, kolem nichž se kupili čeští bojovníci. Obležení zůstali tu noc ještě ve věži. Ale jak se

z podsebití a okének dolů nahýbali,
jak radostně na osvoboditele volali,
zvláště vdova šafářka na svého
statného syna a Jeník na svého druha!
I starý vladyka z věže Vítovi děkoval.
Druhého dne ráno zřídili si obležení
pomocí osvoboditelů hrubý můstek
z věže do vypáleného stavení a tudy
sestoupili. Jak objala matka synka
svého, jak si Jan s Vítem stiskli ruce!
„Ale Klusáčka mně vzali, ti lupiči!“
„Ba ne, tu je!“ zvolal Vít a vedl Jana
ke koním, které tu Braniboři ve zmatku
prchající nechali. Klusáček vesele
zařičel, když pána svého uviděl.
Vladyka chlumecký utrpěl sice velikou
škodu, ale starý otec se přece zachránil
i s vnukem, zachrániv také život
mnoha jiným a jmění mnohých
sousedů. To poctivého starce těšilo
nejvíce.
„To všechno s pomocí boží zase znovu
vystavíme!“ děl, ukázav po spáleníšti.
„Jen když jsou ti cizozemci potřeni!“
Radost jeho byla tím větší, když
uslyšel, jaká byla jejich porážka a že

syn jeho, vladyka Zdislav, v bitvě té znamenitě bojoval a že co nevidět se domů vrátí. Nyní že honí ještě Branibory jinou stranou. Druhého dne bojovníci čeští dále odtáhli, zanechavše tu několik svých druhů na pomoc a na stráž. Chlumečtí dali se ihned do díla a jali se zřizovati zatímní byt. Brzo také potom vrátili se vesničané a sousedé, kteří pohnutě děkovali starému vladykovi, že jim zachránil ženy, dcery, děti, staré otce i jmění. On však díků nepřijímal a pravil: „Nejprv pánubohu děkujte a pak tomuto statečnému chlapci!“ I děkovali mu a zachráněné paní podělily ho mnohými dary. Ale Víta nejvíce těšilo, že byl s ním starý vladyka spokojen a že se mohl vděčným prokázat jemu i Janovi, bez nichž by byla matka zůstala ve dvoře, jsouc čeládkou opuštěna, a byla by padla do rukou Braniborů. Za týden vrátil se vladyka Zdislav. Přivezl si mnoho kořisti, již vzal poraženým Braniborům, zvláště pak

nejeden znamenitý a vzácný kus zbraně. Shledání bylo radostné, ale také smutné, když viděl spoustu své tvrze.

„Však už nás nebudou déle týrat a Otovi se nepodaří, co zamýšlel,“ oznamoval vladyka. „Porážky, jež utrpěly jeho houfy, donutily ho, aby s námi vyjednával. Změkl. Cizozemce musí on sám ze země vypovědět. Jinak povedeme válku dále.“

Je známo, že Ota povolil. Počátkem příštího roku, bylo to ani ne čtvrt léta po tom, co se toto na Chlumku tvrzi zběhlo, musili všichni cizozemci do tří dnů z českého království.

Po nich přišel do země jiný hořký host: hlad a pak mor; než do roka i tato metla boží odvrácena, a když roku 1233 mladý králevic Václav do svého království českého se vracel, bylo po veškeré nouzi a po všem hoři. Tou dobou stála již zase tvrz na Chlumku jako nová. Stavení tvrzní či palác bylo téměř od základu znovu vystavěno a červená, cihlová střecha jeho rděla se

do daleka, odrážejíc se jasně od tmavé zeleně lesa v pozadí. Mocná věž byla také opravena. Jen černé stopy čmoudu a dýmu zůstaly na jejím zdivu. Nechalt' je vladyka, aby svědčily, co mohutná ta stavba zkusila a jak se osvědčila v době největšího nebezpečí. Starý vladyka spokojeně si zase hladil bílé kníry své, když na tvrz a zvláště na mocnou věž se zahleděl. Ale ještě větší radost měl z vnuka svého, jenž vospíval ve statečného mládence. Nejednou také stařec pochvaloval věrného jeho druha Víta, když vypravoval o zuřivých Braniborech, jak obléhali Chlumek tvrz.

**Brandýs nad Orlicí – přírodní bludiště:
<http://www.brandys-ve-svete.cz/labyrint/labyrint.php>*

O nepravém a pravém čertu

Adolf Wenig

Byl jednou jeden chudý člověk, ženu měl a pět dětí, a jíst nebylo co. Měli kmotra bohatého, sedláka ve vsi, ale byl lakota učiněná, nedal ani kouska chleba. A tak ti lidé bídu třeli, o hladu vstávali, o hladu lehali.

Přihodilo se jednou, když šla chudá žena do cizí vsi si kousek chleba dětem vyprosit, že se dala cestou podle potoka, kde byl břeh podemletý.

A jak po břehu kráčí, najednou se pod ní utrhne kus země. Jen jen se zachytila, že nepadla do potoka. A tu vidí, jak za utrženým kusem země veliký hrnec na světlo se vyvalil, plný dukátů. V radosti hned žena do klína peníze hrabala a rovnou domů. Měli po nouzi. Schovali peníze na půdu do

truhly, aby o nich žádný nezvěděl. Žena pak jeden dukát vzala a šla ke kmotříčkovi, že by ráda pecen chleba. Sedlák se na ni utrl, že nemá pro žebráky, ale jak uhlídal dukát, hned zpíval jinou. Přinesl chleba a ptal se, kde ten peníz sebrali. A žena, dobrák, všechno mu pověděla, jak tou nenadálou příhodou přišli ke jmění.

Tu sedlák, lakota, záviděl jim bohatství a povídá selce:

„Rád bych ty peníze dostal, ale jak na ně?" A selka byla ještě lakotnější než muž, hned radu našla. „Víš-li co, zabijeme v noci naši černou krávu, stáhneš z ní kůži a oblékneš i s rohy na sebe. Potom k půlnoci jdi k chalupě, zatluč na dveře, ohlas se, že jsi čert a že chceš peníze."

Sedlák poslechl a udělal podle ženiny rady. Před půlnocí byl u chalupy, na dveře bouřil a řetězem řinčel. Ten chalupník vystrčil hlavu oknem a ptá se, kdo je to a co chce.

Sedlák huhlal: „Já jsem čert a jdu si pro peníze." V chalupníkovi byla malá

dušička, když viděl černou hlavu rohatou, a povídá ženě: „Slyšíš, jde si pro peníze, dej mu je, já s tím nic mít nechci." Ale žena byla kurážnější, a že nedá, kdovíco prý to za šidbu.

Tak sedlák marně obcházel kolem okna, a jak bylo po půlnoci, odešel. Myslí si, že bude-li chodit denně, že je přec postraší. Přišel na druhou noc zase, a se hřmotem žádal o peníze. Ale nedostal ani tenkrát nic. Chalupník však už byl tak ulekaný, že řekl ráno ženě: „Slyšíš-li, přijde-li ten čert ještě jednou, sám mu poklad vydám. Však kdovíjaké jsou to peníze." S tím úmyslem svěřil se i kmotrovi, který jakoby nic, po ránu přišel na výzvědy. Tu si kmotr myslil: „Už je vyhráno; v noci přijdu potřetí a dostanu peníze."

Toho večera po práci stál chalupník na návsi a tu jde okolo nějaký myslivecký. Zaprášený byl po cestě, utrmácený a povídá: „Člověče dobrý, nech mne u sebe na noc." Chalupník mu na to: "Jestli jen se ničeho nebojíte,

rád vám dám nocleh." Myslivec řekl: „Nebojím se," a vyptával se, co a jak. Tu mu chalupník celou tu příhodu o penězích vypravoval a o čertu, který si pro ně chodí. Myslivec prosil, jen aby mu dali nocleh, že s nimi pekelného hosta chce dočkat, že strach nemá. A chalupník byl rád, že jim bude veseleji, vedl myslivce domů. Táhla jedenáctá hodina, před chalupou zase ozvalo se řinčení a hluk. Chalupník už se chystal, že ty peníze vydá. Myslivec povídá: „Otevřte mu dveře." Žena nechtěla, jen ať ho nechají, že snad zas odejde. Tu myslivec sám se zvedl, šel a otevřel dveře. Ta obluda rohatá vstoupila do sednice a myslivec se zeptal: „Co jsi a co tu pohledáváš?" „Já jsem čert a jdu si pro peníze!" A myslivec mu na to: „Ty jsi čert a já taky. Půjdem, kam patříme." Chytil milého kmotra a oknem s ním do povětrí uletěl. V sednici jen trochu smradu a kouře zůstalo po pekelném myslivci.

Ted' měl chalupník od čerta pokoj.
Kmotra se přišla ráno ptát do chalupy,
jestli tam kmotr nebyl, ale chalupnice
povídá: „Nebyl tu už dávno; ani
nepamatuji. Ale kmotříčko, stala se to
divná příhoda dnes v noci u nás.”
A chalupnice vypravovala selce
všechno. Ta hned věděla, že jejího
muže čert do pekla odnesl, ale ani
nemukla, neprozradila se. Chalupník
pak z peněz nalezených koupil si
pěkný statek a byl dobře živ se ženou
i s dětmi.

Seznam použitých obrázků:

- Dobře tak, že je smrt na světě 1
-
<http://commons.wikimedia.org/>
- Hrnečku vař 2 –
<http://www.pohadkyprodeti.cz/hrnecku-var-4/>
- Jirka s kozou 1 -
<http://www.pohadkyprodeti.cz/jirka-s-kozou/>
- Zlatovláska -
<http://www.pohadkyprodeti.cz/zlatovlaska/>
- Řípka -
<http://www.pohadkyprodeti.cz/pohadka-o-velke-repe/>
- O kocouru, kohoutku a kose -
<http://www.pohadkyprodeti.cz/o-kocouru-kohoutu-a-kose/>